

قىزىل صحىفه نر

آذربايجان خالقى نين مىلى آزادلىق يولوندا موباريزه سى
تارىخىندن

مىر جعفر پيشه ورى

آذربايجان دموكرات فىرقه سى مركزى كومىته سىنين صدرى و
آذربايجان مىلى حوكومتى نين باش وزىرى

تبرىز علميه مطبعه سى 1324-1946

بىرىنجى بؤلوم

(دورد بؤلومده حاضىرلايان: آچىق سوز)

بیرینجی بۆلۈمۈنۈن دیزینی

(دۆرد بۆلۈمدە حاضر لایان: آچیق سۆز)

مقدمه

ادف نین مراجعتنامه سی

بیزیم شعارلاریمیز بونلاردیر

فرقه میز ایشه باشلادی

روزنامه میزین دیلی

ایکی یول آیریحیندا بیزیم اخر سۆزوموز

فرقه میز ایره لی گنڭدیر

ایالت انجومنی

هامی بیلمه لیدیر

آیری بیر یول یوخدور

گوج بیرلیکده دیر

دوزولمز جینایت

سیاسی فرقه لرین آفتی

آقای پیشه ورینین نطقى نین مختصرى

عزیز وطنداشلار

قطعنامه

فرقه میزین تاریخی ایشی

احتیاجلاریمیز تامین اندیلمه لیدیر

آبی دوستلوغو

آنا دیلی

لندن انجومینه گۆندریلن تلقراف

ارتجاع باش قالدیردی

فرقه میزین بیرینجی کونقره سی مناسبتیه

ارباب و رعیت مساله سینین حلی

بیزی اۆز حالیمیزا قویسونلار

فرقه اویونجاق دئییلدیر

آذربایجان اۆز تاریخی وظیفه سینی اونوتماز

موقدیمه

گوندملیک آغیر موباریزه واختیندا تاریخ یازماق و یا ادبی مؤوضوعلار ایله مشغول اولماق موشگول بیر ایشدیر. تاریخی حادیثلر باره سینده آچیق و آیدین نظریه و ثریب قاباغا سورولن فیکیرلری دلیل و ثبوت ایله اساسلانمیش ایش و واخت ایستیر. بونو عملی موباریزه دریاسیندا چیرپینماقدا اولان بیر فدایی دن گوزلمک اولماز. اونا گوره بو سطرلری اوخویانلاردان خاهیش ائدیرم یازدیقلاریم حاقیندا قضاوت اندرکن بو وضعیتی نظردده دوتسونلار. من بو سطرلری شؤهرت و تظهور اوچون یازمیرام. «آذربایجان» روزنامه سینین گوندملیک شومارلرینا ورک دویونتوسو ایله تعقیب ائدیب اونا بویوک ارزش قایل اولان دوستلاریمدان بیرسی دندی «یاز». منده بویوک ایشلردن واخت اوغورلاییب یورغون و ازگین دقیقلرده اونون آرزوسونو انجام وئردیم. مقصود میلیمیزین آذالیغی یولوندا آپاردیغی موباریزملردن نومونلر گؤسترمدیر. اونا اولدوغو کیمی تصویر و ترسیم ائتمک مورخیلر، ادیب و شاعیرلریمیزه تاپشیرماق لازمدیر. بو اولارین میلی و اخلاقی وظیفلریدیر. بیزیم فیرقه میز دؤولت ووجودا گتیرمکله مشغول اولدوغو اوچون من ده باشقا فیرقه عوضولری کیمی تاریخ یاراتماق ایشینه مشغولام. قوی بیزیم ووجودا گتیرمکده اولدوغوموز میلی دؤولتین تاریخی مورخیلر یازیب کاغیز اوزرینه گتیرسینلر. بیز او تاریخی یاراتماغا داها دیقت ائتملی بیک.

من فقط ساده بیر دیل ایله باشلایب دئییه بیلرم کی، آذربایجان خالق اوزونون آذالیق موباریزه سینیه چوخ قدیمدن باشلامیشدیر. بو موباریزه زامان و عصرلر تقاضاسینا گوره موختلیف شکللرده ظاهر اولوب، موختلیف شوعلار ایله تعقیب ائدلمیشدیر. اولاییلر کی، آذربایجانین وارلیغینی ثبوت ائدن حادیثه و موباریزمنین قهرمانلاریندان چوخسو آیدین و آچیق بیر صورتده اوز گوردوکلری ایشلرین معنا و اهمیتی درک ائتمه میشلر. لئیکن اولارین گؤتوردوکلری قدماتر خالقیمیزین وارلیغینی و خصوصیتینی ایثبات ائتمک اوچون مؤحکم دلیل و قوی مدرک حساب اولونا بیلر. بیرینجی نؤوبده بیر مسالهنی گرک آشکار صورتده بیان ائتمک، او دا آذربایجانین فارس دیلینه اولان نیسبت و رابطه سی دیر. موعصیب فارس یازچی و مورخیلری آغیزلاری کؤپوکلنمیش حالدا داد و فریاد سالیب بیزیم فارس اولدوغوموزو، ایندی دانیشدیغیمیز دیلین موغوللار واسیطه سیله بیزه تحمیل ائدیلدیگینی ایثبات ائتمک ایستیرلر. بیز موغوللار و باشقا فاتح میلنلر باره سینده بحث ائتمک ایستسک بویوک بیر کیتاب یازماغا مجبور اولاریق. بورادا فقط بو قدر دئمک لازمدیر کی، آذربایجان موغول ایستیلاری زامانیندا موترقی و موتمدین بیر میلّت اولدوغو اوچون قطعن آسانلیق ایله وحشی قبیله لردن عیبارت اولان او جماعتین ناقیص دیلینی قبول ائتمزدی و آز بیر زاماندا یابانچی بیر دیل بیر میلنن اچیربسینده انله ریشه سالایبلمزدی کی، اونون افرادیندان بیر نفر ده اولسا قدیم دیله آشنا اولماسین و یا اودیلدن تازا دیلده هنج بیر اثر و علامت گورولمسین. یا زلزله دن یا ولوله دن بیلاخره آذربایجانیمیزدا اوز میلی دیلیمیزدن باشقا بیر دیل یوخدور. فارس لارین بیزه تحمیل ائتمک ایستمدیکلری دیل ایسه خوشبختانه پیشرفت ائده بیللمه میشدیر. دیلیمیزین نفوذو داها عظیم و روشدی داها دریندیر. اونون تاریخی ایسه عوامفریب و موعصیب فارس یازچیلارینین پوچ ایدیعالارینین خیلافتینا اولاراق چوخ دا کؤهنه و قدیمدیر.

کسروی کیمی بوش بو غازلار بنله فارسچیلیق تبلیغاتی آپاردیقلاری حالدا آذربایجانین خصوصیتینی اعتراف ائتمک مجبوریتینده قالیب آذربایجاندا فارس دیلین شاخه سی اولان آذری دیلین مرسوم اولدوغونو ایدیعا ائتمکده دیرلر. بیز بو آذری دیلینی ده رد ائتمیریک. دئمک قدیم زامانلاردا بنله آذربایجانلی دیل جهتیندن خصوصیتیه مالیک ایمیش. بو سوزون تاریخ یازان نظرینده بویوک اهمیتی وار دیر. کسروی و یا سایر فارسچیلیق تبلیغ ائدنلر تک قاضیه گنتمیش، اونا گوره ایدیعالارینی حقیقت سایماغا عادت ائتمیشلر. ولی بیز اصل حقیقتی آچیب خالفا گؤسترملی بیک. اصل حقیقت ایسه بودور کی، آذربایجان هنج واخت فارس دیلینی آنا دیلی کیمی قبول ائتمه میشلر، اوندان ادبیات و شعر ساحه سینده چوخ آز ایستیفاده ائتمیشدیر. فارس لار بعضی آذربایجان شاعیرلرینین فارسجا یازدیقلارینی بیزیم فارس اولدوغوموزا دلیل گؤستریرلر. بو گولونج و کودکانه بیر ایشدیر. اگر بو ایدیعیانی قبول ائتمیش اولساق بوتون ایراتلیلارین عرب اولدوغونو قبول ائتملی بیک. چونکو عرب ایستیلارین سونرا میلرجه فارس ادیب، شاعیر و موثکیرلری اوز اثرلرینی عرب دیلینده یازیب اینتشار وئرمیشلر. قتا عصریمیزین باشلانغیجیندا بنله عربجه یازیب اوخویا بیلمه یین ایرانلی ساوادسیز حساب اولوناردی. و ایندی ده فارس دیلی عرب ادبیاتی نین و عرب نفوذونون اسارتینده داوام ائتمکده دیر. بو حقیقتی گوره- گوره بنش- اوچ آذربایجان شاعیرینین فارسجا شعر یازماسینی دلیل گؤستریب آذربایجانلیلارین فارس اولدوقلارینی ثبوت ائتمکجه چالیشانلار حقیقتن مغرض و جاهیل آدمالاردیر.

نظامی نین فارس دیلینده شعر یازماسین اونون فارسلیغینا دلیل گؤسترنلر، ابن مقفع، ابن سینا و سایر فارس فیلسوفلارینین عربجه یازدیقلارینا عجبانه معنا و ئره بیلرلر؟ عثمانلی سولطانلارینین یازدیقلاری فارس شعرلرینی کیمین حسابینا یازماق لازیمدیر؟ بو آداملار بیر آزا گؤزلرینی آچیب موضوعا دیقت ایله باخسالار، بو سؤزلری آغیزلارینا آلیب دانیشماغی بنله مسخره حساب اندرلر. ادبیات مخصوصن شعر هنج و اخت میلیت چرچیه سینده قالماز. اوزون مودت فرانسده لاتین و یونان دیلینده یازیلمايان اثرلر ادبی حساب اندیلمزدی. روس شاعیر و ادیبیلریندن بعضی اثرلرینی فیرنگ دیلینده یازانلار اولموشدور. بؤیوک آلمان شاهی فریدریکین فیرنگ دیلینده شعر یازماسی و اونون بؤیوک فیرنگ یازچیسی ولتئر ایله اولان موناسیباتی افسانه دئییلدیر. افسوس کی، گوندهلیک جاری موباریزه ایجازه و ئرمیر، والا شاعیرلریمیزین یازدیقلاری فارس شعرلری مخصوصن صائب تبریزی و نظامی نین شعرلرینی اولارین فارسلیغینا دلیل گؤسترنلره دنمهلی سؤز و دیش سیندیران جاوابلاریمیز چوخدور.

فارسچیلار نظامینی منیمسه مک اوچون اونون «قوم» لو اولدوغونو ایثبات ائتمگه چالیشیرلار. بو احمقانه بیر ایشدیر. اولار بو ایدعا ایله دنمک ایستیرلر کی. آذربایجانلی فارس دئییل ایمیش و نظامی قومدان کؤچوب گنجیه گنتمیش، اورادا یعنی آذربایجان دیلی دانشان گنجیلر آراسیندا اوز آنا دیلینده یعنی فارسجا شعر یازمیشدیر، بیز بو یالان ایدیعان دوغرو ایستیفاده اندیب اونا آذربایجانلیلارین حتا نظامی زامانیندا بنله فارس اولمادیقلارینا فارسلا رین اعتراف ائدیگی کیمی باخیرق. آما نظامی ایسه فارس دئییل خالیص آذربایجانلی ایمیش. او گنجهده دوغولوب اورادا فوت ائتمیشدیر. خمسه نین تصویر ائدیگی داغلار، درملر، چمنلر و نظامی نین شعرینی تزیین ائدن گوللر، چچکلر هامیسی گؤزل آذربایجان موحیطی نین محصولدور. متاسفانه او واخت سرایلاردا فارس ادبیاتینا قیمت و ئریلدیگی اوچون آذربایجان شاعیری اوز شعرلرینی او دیلده یازماق مجبوریتینده قالمیشدیر. نظامی نین فارسجا شعر یازماسی کسروی نین اوزونه مخصوص فارس دیلی وجودا گئیرمهسی و منیم «آزیر» روزنامهسی و اسیطه سیله یار ائدیغیم تازا فارس شیوه سینده اوخشیان بیر حادیه دیر.

تصویر ائتمیرم کسروی اوتوز ایل تهراندا یاشادیغی حالدا لهجه سینین تغییر و ئریب خالیص فارسلا ر کیمی دانشا بیلسین، اونون حؤکم آوار لهجه سی ظاهره چیخماسین. اوز بارهمده ایسه دانشماق ایسته میرم. خولاصه فارس دیلی بیلیب فارسجا شعر یازماق فارسلق دئییلدیر.

تازا فارس نثرینین موسیسلری ایچری سینده میرزا ملک خان بؤیوک یئر توتور، او ایسه بیر نفر اثرمنی دیر. آذربایجان آدی تازا آد دئییلدیر. آذربایجانلیلارین دا فارس اولمالاری دا تاریخده ایثبات ائلمیش بیر حادیه دیر. آذربایجان خالق ایسه نچه مین ایلیک ایستیل و اسارته باخما یارق هرگیز اوزونون خصوصیتینی الدن و ئرمه ییب ایران ایمپراتورلوغو عربلرین بؤیوک و موقتدر خلیفه لرینین غدار تسلطو و اختیندا بنله توفانلی دریالار آراسیندا باش قالدیران سینماز و سیندیرلماز قایالار کیمی مؤحکم دایانیب، اونون پولاددان داها برک سینه سی هر طرفدن اوزرینه هجوم ائدن دهشتلی لپلری سیندیریب داغیتیش و زامانیمزا دک اوز مؤوجودیتینی ساخلاماغا موفق اولموشدور. فردوسی نین شهنامه سینده نظریمیزی جلب ائدن ایران سرکرده سی روستمین عرب حمله سی موناسبتله یازدیغی تاریخی مکتوب خالقیمیزین قهرمانلیق و شرفینی ثبوت ائتمک اوچون قییمتلی بیر مدرک دیر. فردوسی روستمین دیلیندن شاهی مغلوب اولدوقدا آزاد و مرد اینسانلار مسکنی اولان آذربایجان پناهنده اولماغا ترغیب اندیر. اونا تاج و تختین فقط بو اسیطه ایله ساخلانیا بیله جگینه اومید باغلا دیغینی گؤستریر. بو تعادوفی و ایتنفاقی بیر وصیت نامه دئییلدیر. اونون سببینی آذربایجانین میلی وارلیغیندا آرامالی دیر. گورونور مین ایل بوندان اول بنله آذربایجانین ایران ایمپراتورلوغندا اوزونه مخصوص مؤوقعی وار ایمیش و اورا آزادملر مسکنی حساب اولوب اونون خالق نین مرد خاصیتلرینه بؤیوک ایران سرکرده سی اینانیب بئل باغلامیش ایمیش. تعصوب باتلاغیندا غرق اولموش فارس مورخیلری ایسه همین خصوصیتلردن قورخویا دوشوب اونا اورتادان آپارماق اوچون قرنلر بویو گیزلی و آچیق موباریزه دن بیر آن غفلت ائتمه میشلر. ولی حقیقتی ابدی اولراق اورت- باسدیر ائتمک اولماز. وطنمیز اوز آغوش محبتینده بسله دیگی بؤیوک سیمالار و اسیطه سیله ایشیقلی گونش کیمی او هام و خورافات بولوتلاری آراسیندا اوز آدینی دونیا یا گؤستریب، اوز وجودونو عالمه تانیتدیرمیشدیر. زردوشتون بؤیوک آدینی آذربایجان نامیندا آیری سالماغا هنج بیر مورویخ موفق اولما ساینه دلیل گؤستریرلر. اولن دونیادا آیریلماز جوز یوخدور، علم و تمدن، گوزو ایله گورولمه سی غئیر مومکون اولان ذرهنی، آتومی بنله تجزیه ائتمگه و اوندان بؤیوک موده یب قوملر یاراتماغا موفق اولموشدور. آذربایجان داهیسی زردوشتون بوتون ایراندا اینتشار و ئردیگی اساسلار اونون غئیر آذربایجانلی و یا فارس اولماسینا دلیل اولما یلمز. بونو بیز قبول ائدرسک حضرت محمدین بیر ایرانلی اولدوغونو قبول ائتمه لی بیک. چونکو اونون تعلیم ائدیگی اصول دا ایراندا عصریمیزه قدر دوام ائتمکده دیر. زردوشتون تعلیم ائدیگی اساس حقیقتن آذربایجانین خصوصیتیندن تولید اولموش فیکیرلرین اوزرینده قورولموشدور. آذربایجانلی زیراعت، باغبانلیق و زحمت سایه سینده اوز حیاتی نین تامین ائتمگه مجبور دور. اونون توپراغی و آب - هواسی اینسانلاری چالیشماغا و ادار اندیر. زردوشت زامانینا دک هیند یولو ایله ایرانا سیرایت ائتمیش عقاید ایسه مور تاضلیق، لابلالیق (نیروانا)، فنالیله ترغیب ائدن برهن و بودا مذهبی اوزرینده ایمیش. بو ایسه آذربایجانلیلارین حیاتی نین او یغون گلهمیلمزدی.

اونا گۆره زردوشتون فعاليت و زحمت تشويق ائدن مذهبی برق آسا بیر سورعتله آذربایجاندا سونرا ایراندا اینتشار تاپیب هیندین عرفان (میستیزم) و لابلالی لیغا تشويق ائدن فلسفه سینی سوروب اورتادان چیخارمیشدیر. عصریمیزده ایسه آذربایجانلیلار اوز بنلیکلرین ثبوت ائتمک اوچون بؤیوک ایشلره ایقدا اندیب، بؤیوک فداکارلیقلار گؤسترمیشلر. تهران حؤکومتی نین تبریز شهرینی ایکینجی پایتخت حساب ائدیپ اورانی ولیعهدنیشین قرار وئردیگینه باخمایاراق آذربایجان ایگیرمینجی عصرده تهرانین ایستیداد پنجه سیندن خیلاص اولماق اوچون همیشه مباریزه آپارمیش هنجواخت اورادان راضی قالمامیشدیر.

مشروطه اینقیلابیندا آذربایجان میلی قهرامانلارینین گؤستردیکلری فعاليت و اونلارین تهرانا چکیلیب خایانه بیر صورتده اولدورلمه لری تصادوفی بیر ایش دئییلدیر. آذربایجاندا میلی بیر حؤکومت ووجودا گئیریپ تهران حؤکومتینه دیرسک گؤسترن شئیخ محمد خیابانی نین فجع بیر صورتده قتل ائدیلیب اونون قاتیلی اولان حاجی مخبر اولسلطنه نین سلام و صلوات ایله مجلس نومینده لیگینه قبول ائدیلمه سی و اونون په لوی دؤورسه ینده اوزون مودت دؤولت ریسی اولماسی دا اینکار ائدیله بیلمه یین بیر حقیقتدیر. بونلاردان علاوه یوزلرله آذربایجان آزادیاخه جانلارینی قصر قجر زیندانیندا و جنوبون جهنمینده داها پیس آب- هوا یا مالیک اولان شهرلرینده وحشیانه بیر صورتده محو و نابود ائدیلمه لری ده ساده بیر حادثه حساب ائتمک اولماز. بونلارین هامیسی آذربایجانین خصوصیتینی و اونون تهران ایله آپاردیغی طبیعی مباریزه سینی گؤستریر.

شهریوردن سونرا بو فیکر داها آیدین بیر صورتده مئیدانا چیخمیشدی. آزادیاخه لاریمیزین اون اوچونجو مجلس نوماینده لری اوزون مودت قبول ائتمه لری و فهیم الملکون والی لگی زامانی انجومن ایلاتی و ویلاتی نین تشکیل ائدیلمه سی حاقیندا آذربایجان میلته پرستلرینین ایقدماتی نتیجه سیز قالمیش اولسا بنله خالقین میلی آزادلیق تمایولونه بؤیوک بیر دلیلدیر.

بونلارین هامیسی ایله بنله 1324 جو ایل شهریور آیین 12 سینده موننتشر اولان فیرقه بیاننامه سی ایله دیر کی، آذربایجان خالق عنی و آشکار بیر صورتده اوز میلی حاقینی آماغا تام معناسیله بیر میلته کیمی قیام ائتمیشدیر. او تاریخن ده فیرقه، حؤکومت و میلته میزین دیلی و ناشیر افکاری اولان «آذربایجان» قزئته سی اینتشارا باشلامیشدیر.

بنش آیدان آرتیق تاریخه مالیک اولمایان بو قزئته فیرقه، حؤکومت و میلته میزین قورلوشو تاریخی اوچون ان بؤیوک مدرک و ان روشن بیر آینا حساب اولونا بیلر. اوخوجو اونها فیرقه نین قدم - بقدم ایرلی گئندیگینی و دوشمنلر علییه نه ایشلتدیگی شدید سیلاحی آیدین و آچیق بیر صورتده گۆره بیلر.

فیرقه موسیسلرینین وظیفه لری سیاسی تشکیلاتلارین بیرلشمه سی حاقیندا گؤرولن تدبیرلر نهایت فیرقه کونفرانسی، فیرقه کونفره سی، محلرده فیرقه موسیسلرینین فیرقه نیظامنامه سی اوزره تشکیل ائدیلمه سی، سونرا بؤیوک خالق میتینقلریندن دوغان مجلس موسیسان (میلی کونفره)، اونون تصویبی نتیجه سینده ووجودا گلن هئیت میلی (موقتی حؤکومت)، مجلس میلی و میلی حؤکومت باره سینده قزئته میزین صحیفه لرینه جانلی ایزلر و دیری حیسلر ذخیره ائدیلمیشدیر.

ژاندارم جلالدارینین کندیلرین باشینا گئیردیکلری موصیبتلر تهران مرتجع لرینین بارماغی ایله آزادلیق حرکاتیمیزی لکه دار ائتمگه چالیشان ساتیلیمیش و آچاق داخلی میلی دوشمنلرین حرکاتی تهران دؤولتینی ده تهراندا اینتشار تاپان ورقپارالارین قیل و قالی علییه نه آپاریلان بیرحمانه مباریزه ده قزئته میزین صحیفه لرینده داها آیدین بیر صورتده اینعکاس تاپمیشدیر.

بونولا بنله اعتراف ائتمک لازیمدیر کی، میلی مباریزه میز عملده بؤیوک نتیجه لره و بؤیوک موفقیتلره منتهی اولدوغو حالدا بو نتیجه لر باره سینده نه اینکی آذربایجانین خارجینده بلکه داخلینده بنله خالقا گئیش معلومات وئرمک مومکون اولمامیشدیر. ایستیداد رنژی نین یارادیغی شرایط جهتیندن آذربایجان قزئته سی اوز و اختیندا خالقین ایله چاتمیشدیر. اونا گۆره مو عاصیر آدمالار بنله گوردوگوموز ایشلر و گؤتوردوگوموز قیمتلی قدلرین تاریخی اهمیتینی درک ائده بیلمه میشلر.

12 شهریور تاریخی فیرقه بیاننامه سی، بیرینجی فیرقه کونفره سینین تصویب ائدیگی مرامنامه، مجلس موسیسانیمیزین قبول ائدیگی قرارلار و دموکراتیک دؤولتلره گؤندریگی رسمی اعلامیه، نهایت مجلس میلی میزین نیظامنامه سی ایله اونون ووجودا گئیردیگی میلی دؤولت برنامه سی، فیرقه میزین گوردوگو ایشلری سیستماتیک بیر صورتده تصویر ائدن سندلر دیر. بو سندلرین هامیسی قزئته میزین صحیفه لرینده مونعکس اولدوغو اوچون، اونون دؤورسه فؤوق العاده قیمتلی بیر کیتاب حساب اولوناجاقدیر. بو کیتاب گله جک نسل اوچون داها قیمتلی اولدوغو نو نظرده دوتوب، اونون تنز بیر زاماندا توپلانیب یئنین چاپ ائدیلمه سی لوزومو فیرقه تاریخینه علاقه مند اولانلار نظرده دوتمالیدیرلار.

بو خصوصدا بو رسالهنى نشر ائندلرین گۆتوردوکلری قدم و گۆردوکلری ایش فۇوق العاده قیمتلى بیر ایشدیر. حتا دئمک گلیر کی، فیرقه اسنادی و آذربایجان قزئتەسىنین اساس مقالەلریندن توپلانیلان بو رساله قزئتەنین دۆورەسیندن داها فایدالی اولاجاقدیر. چونکو بورادا ان لازیملى و ان مهم مدرکلر گولچین ائدیلب اوخوجولارین ایختیاریندا قویولماسیله اونلارین زحمتلری آزالمیش، آز سئودالی اوخوجولار اوچون مطلبی سئچمک و مؤوضوعون اهمیتی درک ائتمک ایشکالی دا بو واسیطه ایله اورتادان قالدیریلمیشدیر.

آرتیق فیرقه، حۆکومت، حتا میلتمیزین موباریزه تاریخی ایله آشنا اولماق و گۆردوگوموز ایش و یازدیغیمیز مدرکلرین معناسینی آنلاماق ایستەینلر بو رسالهدن بۆیوک فایدالار آپاراجاقلار. بو ایسه رسالهنى ووجودا گتیرنلرین میلی حرکاتیمیزا بۆیوک خیدمت گۆستردیکلرینی و اونلارین بو حرکاتا اورکدن باغلی اولدوقلارینی گۆستیریر.

خالقیمیز ایسه بو کیمی تشبوتلری آلقیشلایب اونلارا ایقدام ائندلری تشویق ائتمەلیدیر.

ج. پیشهوری

تبریز- 14 بهمن 1324، 3 فورال 1946

آذربایجان دموکرات فیرقهسینین موراجیعتنامهسى

آشکاردیر کی، دنیا اولکلەلرینده یاشایانلار چوخلو تاریخی عیلت و سببلره گۆره واحد بیر حالدا دئییلدیرلر. هر بیر مملکتین سرحدی چرچیومسى آراسیندا یاشایان قۇوم، قبیلە و میلترلر دیل، عادت، رسم و آداب جهتدن بیر چوخ خصوصیتلره مالیکدیرلر کی، اگر هر مملکتین ایداره و دؤولت قورولوشوندا بو خصوصیتلر نظرده دوتولمازسا، اورادا حقیقی دموکراسی و میلی حۆکومت ایمکان پذیر اولایبلمز.

اگر دونیانین بۆیوک و موترقی اولکلەلرینی نظرده دوتوب میلی حۆکومتلرین نایلیتلرینین سببلرینی آختارماق تصدیق ائتمەلى بیک کی، بونلارین هامیسی او علاقه و توجؤهه باغلیدیر کی، میلترلرین و طایفالارین خصوصیتلرینه عطف ائدیلمیشدیر.

بیزیم بو ایدیعامیزین جانلی و بۆیوک شاهیدی آمئریکا بیرلشمیش جومهوریتلری و بیرلشمیش سوؤلت جومهوریتلری و همچنین سویس دؤولت قورولوشودور.

بو کلاسیک دموکراسی اولکلەلرده میلی ایختیارات و فدراسیون اوصولونو گۆزلەمکلە میلترلرین تام فردلری مملکتین موقدراتینی حل ائتمک و دؤولت ایشلرینده موداخیلە ائتمگه موقوف اولموشلار.

پوچ و چوروک ایدیعادیر کی، دئییرلر: محلی ایختیارات و فدراسیون اوصولو مرکزیتی خلدار ائده بیلر. اما بونون عکسینه اولاراق تجروبه ثابت ائتمیشدیر کی، قبیلەلر، میلترلر و مرکزدن خاریجده یاشایان اهالی نین هر قدر مستقیل و سربست صورتده دؤولت ایشلرینه موداخیلە و شیرکتلری تامین ائدیلسه او نیسبتده اونلارین وطنه علاقه و محبتلری آرتیق و مؤحکم اولایبیلر. بو موداخیلە ایله و بو کوللی اصلین اوزریندهدیر کی. مشروطه خاهلیق جریانی ووجودا گتیرنلر و ایران قانون اساسی سینی یازانلار ایالت و ویلایت انجومنلرینی ایرلی چکیب چالیشمیشلار کی، بو واسیطه ایله عوموم ایران خالقینی مملکتین موقدراتینی تعیین ائتمکده شریک ائتسینلر، ایالت و ویلایتلرین مخصوص احتیاجلارینی اونلارین اهالیسی واسیطه سیله رفع ائتمگه چالیشمیشلار.

ایالت و ویلایت انجومنلرینین سوکوت ایله کنچیریلمهسى ایران میلترلرینین ایجتیماعی حوقوقدان محروم ائدیلمەسى دنمکدیر.

قطعین بوروکراسی رنژی و معناسیز مرکزیت واسیطه سیله دیر کی، ایران مملکتی بیر اووج فاسید، اوغرو و ایستیفادهچی عونصورلرین لینده اویونجاق اولموش و بو سبب ایله ترقی و تکامل کاروانیندان فرسخلر ایله دالدا قالمیشدیر و قطعن نحس بوروکراسی رنژی نین سببی ایله دیر کی، ایرانلیلارین اکثری ایجتیماعی حوقوقدان محروم، مشروطیت و میلی حۆکومته بدبین اولوب ایرانی گلهجگینه مایوسلوق و اومودسیزلیک گۆزو ایله باخیرلار.

اینکار ائتمک اولماز کی. بو گون بیزیم مملکتیمیزده میلی حؤکومت و مشروطه‌دن اثر قالمیشدیر. ایران دؤولتی عملده ایراده‌سیز و پوزوجو بیر ماشین حالینا دوشموشدور کی، اونون باشیندا دورانلار خالق غارت ائتمکدن باشقا بیر مقصد و مقصد تعقیب ائتمیرلر. تامام فساد، تامام بدبختلیکلر و تامام فلاکت، ایديبار بورادان ریشه‌لنمیشدیر. دره‌بگلیک اوصولونون قووتلنمەسی، دیکتاتور و دیکتاتورپرستلرین تاپیلماسی بو موزخرف و فایداسیز اوصولون نتیجه‌سیدیر کی، دؤرد- بئش نفر چوروموش رجال گوج ایله ایران جماعتینه تحمیل ائتمیشلردیر.

اگر ایراندا یاشایان انلر، میلنر، خالقلار مملکتین ایستیقلا لینی گؤزله‌مکله برابر اؤز بیئرلرینده و اؤز حودودلاریندا آزاد و موختار اولسایدیلار و باجارسایدیلار مملکتین عمومی و کولی قانونلارینی گؤزله‌مکله برابر اؤز موقدراتینی، اؤزلرینین منیل و ایراده‌لری ایله تعیین ائتسینلر، اگر اونلارین حاقلاری اولسایدی اؤزلرینین مدنی، ایقتیصادی و سیاسی جهتن ترقیلری اوغروندا اؤز اللری ایله ناموناسیب قنید و شرطسیز چالیسایدیلار، ایرانین وضعیتی بو حالا دوشمز، مشروطه و قانون اساسی کی، حدسیز و ساییسز قوربانلار و ئرمکله اله گلمیشدیر، اثرسیز قالمازدی. بونا گؤره اگر بو اوصول مین ایللر داوام اندرسه مومکون دنیلل ایران خالق فقیر، نیکبت و بیچاره‌لیک دریاسیندان نیجات تاپیب ترقی و تکامل یولونا قدم قویا بیلسین و مستبید، خونخار و بیعاطیفه عونصورلرین الیندن نیجات تاپماغا موقوف اولسون. اگر بو منحوس اوصول باقی قالارسا سیاسی فیرقه‌لر و سایر دموکراتیک سازمانلاردان حتا کیچیک فایدلر بئله حاصل اولمایاجادیر. لذا آیری بیر چاره یوخدور، چوخ تنز بیر صورتده گرک قانون اساسی‌نین ایجرا و تکمیلی یولوندا جیدن ایشه باشلایب میلی حؤکومتین عملی ائدیلمه‌سینی آشاغیدان، یعنی خالق ایچیندن و جماعتین گنیش توده‌لرینین احتیاجی اوزریندن ایالت و ویلايته یاشایان خالقلارین خصوصیاتلاری پایه‌سیندن قورماق.

محلی ایختیارات و فدراسیون اوصولونون سطحی و ساده شکلی اولان ایلات و ویلايته انجمنلری تازا بیر فیکر دنیللیر. معاصر و موترقی اولکلردن علاوه قدیم تاریخی و بویوک مملکتلرده بئله ناچار اولموشلار کی، خالقین و میلنلرین خصوصیتینی نظرده دوتوب اونلارین اللرینی اؤز داخلی ایشلرینده آچیق قویسونلار.

بویوک داریوشون مملکت تقسیماتی فقط و فقط بو طبیعی احتیاج اوزرینده وجودا گلمیشدی. قدیم ایرانین ساتراپ‌نشین لیکلری بو گونکو فدراسیون و خودمختارلیق (آفتونومی) اوصولونون ایبتیدایی شکلیندن باشقا بیر شئی دنیللیر. هنوز ایراندا مرسوم اولان شاهنشاهلیق عونوانی‌نین بوندان باشقا بیر تعبیر و تفسیری یوخدور.

مرکزیتی اگر دیکتاتورلوق و خودسرلیک و زورگولوقدان اؤترو ساخلاماق ایسته‌سک باشقا بیر سؤزدور و اگر ایسته‌سک اونو مملکتین مرکزیتی و دموکراسی حؤکومتین باشدا دورانی تانییق، او واخت مجبوروق او ایلات و ویلايته‌لر کی، قوی میلی و مدنی خصوصیتلری واردير، اونلارا ایجازه وئرک اؤز داخلی ایشلرینده آزاد و موختار اولسونلار کی، بو وسیله ایله مرکزله معنوی رابیطه قووتلنه بیلسین.

وقتا کی، بیز آذربایجانین خصوصیتیندن بحث اندیریک و دئیریک کی، بو گنیش تورپاقدا دؤرت میلیون یاریم آذربایجانلی یاشاییر و بو جماعتین دیل، آداب و رسوم جهتیندن ایرانین باشقا ایالتلری ایله بویوک فرقی واردير. وقتا کی، بیز ایسته‌میریک بو خالق اؤز فرهنگی ایشلرینده و اؤز تورپاغی‌نین آبادلیغیندا دخالت ائتسین، هرگیز مرکزیتین علئیهینه اولماییب، بلکه اونون قووتلنمەسینه چالیشمیش اولوروق.

بعضی قیسا فیکرلی آدمالار خیال اندیرلر کی، زور ایله، او دا چوماق و هو- جنجال گوجو ایله بیر خالقین دیلینی، خصوصیتینی، آداب و رسومونو اورتادان آپارماق مومکوندور. بو خام خیال ایله اونلار سعی اندیرلر اشخاصی و ادار و مجبور ائتسینلر کی، حتا آذربایجانین اوزاق کندلرینده بئله اؤز آنا دیلیندن باشقا بیر دیل بیلیمین کندچیلر اوچون فارس دیلینده دانیشسینلار. بونلار تصور اندیرلر کی، ایران خالقینی آلداتماق اوچون یاراندیقلاری میلی وحدت سؤزو فقط لیباسلاری و دیلیری مصنوعی صورتده بیرلشدیرمک و اسیطه‌سیله مومکون اولاجادیر. بونلار بیلیم‌لر کی، دیلین ریشه‌سی آنالارین سینه‌سیندن و خالقین آداب و رسومو اوجاقلار باشیندان قالخیر. نه قدر آنالار دیری و اوجاقلار یانماقدادیر، بیر خالقین دیلینی و آداب رسومونو عوض ائتمک مومکون اولان ایشلردن دنیللیر. میلی بیرلیک او واخت مویسر اولاییلر کی، خالقین هامیسی اؤز خصوصیتینی و داخلی آزادیغینی ساخلاماقلا ترقی اندیب بیر- بیرله موسوی اولاییلر.

آذربایجان خالق مرکزین چوروموش و کثیف رجالینین سیاستی سایه‌سینده اؤزونون ایستعداد، قابلیت و نکاسینا باخمایارق هر قیسم آزادلیق و ایختیاردان محروم ائدیلمیشدیر. اونون اوغوللارینین اؤز آنا دیلینده تحصیل ائتمک ایمکانلاری اولمامیشدیر.

اونون ضیالیلاری خالقین فرهنگ، بهداشت و سایر احتیاجلارینی رفع ائتمک اوچون هنج بیر حاق و ایختیارا مالیک دنیللیر.

اونلار اؤز آنا یوردلاریندا و اؤزلرینین قیزیل تورمدن تورپاقلاریندا فقیر و بیچاره‌لیک حالیندا یابانچیلار و اسیرلر کیمی یوخسول حالدا یاشاماقدادیرلار. اونون شخصیتینی، دیلینی و میلیتینی هر آن توهین و تحقیر ائتمکده دیرلر. رضا خانین شوم سیاستی‌نین مومثیلی و

مرکزی دؤولتین رسمی نومیندهسی بلکه آذربایجان خالقی دوشمنلرینین نومونهسی اولان عبدالله مستوفینین وهن آور و تحقیر اندیجی سؤزلری بايقوش سسی کیمی هنوز آذربایجان خالقی نین قولاقلا ریند طنین انداز دیر. بیر مو عین عیده دن باشقا بوتون آذربایجان خالقی اؤزلرینین آدینا، شوهرتینه، میلیتینه شدید بیر صورتده علاقه مند دیر. بونلار همیشه سعی انتمیشلر کی، آذربایجانین آزادلیغی و سعادت و بونولا برابر بوتون ایرانین آزادلیق و سعادت و اوغروندا جیدن جانفشانلیق ائتسیلر.

بیز مطلبین اوز انماسینی نظرده دوتوب آذربایجان موشعش تاریخیندن بحث ائتمک ایستهمیریک. بو خالقین منشایی و بابالرینین (غیور مندی لرین) بؤیوک بیر دؤولت تشکیل سئدیپ اوزون ایللرجه مستقیل سیاسی حیات سوردوکلرینی ده ابرلی چکمه بیریک. صفوی سولطانلارینین آذربایجان اوغوللاریندان تشکیل ائتدیگی قیزیلباش اوردوسونون بو گونکو ایرانی تشکیلینده گوردوکلری بؤیوک ایشلر و گؤستر دیکلری بؤیوک قهرمانلیقلار دان دا بحث ائتمیریک، حتا ایرانی و آذربایجانین مشروطه جریانیندا ستارخانین بایراغی آلتیندا فداکارلیق گؤسترن آذربایجان موجهیدلرینین فعالیتلرینی ده آیری مؤوقعه ساخالیریق.

شئیخ محمد خیابانی آزادلیق اوغروندا باشلادیغی قیامی و بوندان سونرا مئیدانا چیخان بوتون قیاملار و آزادیخالیق حرکتلرینی ده شرح وئره بیلیمه جگیک. بیز دئییریک: آذربایجان تورپاغیندا دورد میلیونلوق بیر خالق یاشاییر کی، اونلار اؤزلرینین قؤومیتلرینی تشخیص وئر میشلر، اؤزلرینه مخصوص دیللی و آیری بیر آداب روسولاری واردیر. بو خالق دئییر کی، بیز ایستهمیریک کی، ایرانین ایستیقلا لیتینی و تامامیتینی حیفظ ائتمکله برابر اؤز داخلی ایشلریمیزی ایداره ائتمکده موختار و آزاد اولاق، آنده بیلک کی. اؤز ائویمیزی اؤز مئیل و ایرادهمیزله ایداره ائدک و میلی، محلی احتیاجلاریمیزی اؤز گوجوموزله رفع ائدک.

آذربایجان دئییر: تهران بیزیم دردی میزه بیئتیشمیر و بیزیم احتیاجلاریمیزی تشخیص وئریب چاره ائتمکدن عاجیز دیر. بیزیم فرهنگیمیزین ترقی سیندن جیلووگیر لیک اندیر. بیزیم آنا دیلیمیزی تحقیر اندیب باشقا وطنداشلاریمیز کیمی سربست یاشاماغا یول وئر میر. بونولا بئله بیز اورادان رابیطه میزی کسمک ایدیعا سیندا دئییلیک. مملکتیمیزین کوللی و عومومی قانونلارینا ایطاعت انده جگیک. مجلس شورای میلی ده و مرکزی حؤکومتده دخالت و شیرکت ائتمه لی یک. فارس دیلی نین دؤولت دیلی اولماق شرطیله میلی مدرسلریمیزده اؤز دیلیمیز ایله برابر تدریس ائتمگه ایمکان وئر مگیک. آما بونلارین هامیسی ایله برابر اؤزوموز اوچون بو حاقا قایللیک کی، گرک اؤز ائویمیزین صاحبی و ایختیار داری اولوب، اونو اؤز سلیقه میزله ایداره ائتمک ایمکانینا مالیک اولاق.

نئجه کی، یوخاریدا دندیک بیز تازا بیر ایش باشلامیشیق، ایللردن بریدیر کی، مینلرجه آذربایجان آزادیخاهلاری و مو تقیرلری مونفرید و دسته جمعی بیر صورتده بو موقدس فیکر و عالی مقصد یولوندا کی، آذربایجانین و ایرانین حقیقی آزادلیق و ایستیقلا لیتی نین پایاسی گرک اونون اوزرینده قورولسون، موباریزه ائتمیش گیزلین و آچیق صورتده آذربایجانلیلاری فرهنگ آزادلیغی و خودموختارلیق اوچون موباریزه دعوت ائتمیشلر.

ایندی کی، دموکراسی مملکتلرین قهرمان جاوانلارینین موباریزه سی سایه سینده فاشیزمین اساسی بیخیلمیش و میلترین باشقا میلتر اوزرینده آغالیق نظریه سی نین پوچ بیر ایدیعا اولدوغو ایثباتا یئتمیش و بوتون دنیا میلترینین سربست بیر صورتده اؤز موقدراتینی تعیین ائتمکلی منشورلار و پئیمانلار واسیطه سیله اعلان اولونموشدور، بو حالدا آذربایجان خالقی و آذربایجان آزادیخاهلاری طبیعیدیر کی، مونفرید و مو تقریقه حالیندا آزادلیق موباریزه لرنی ایدامه وئره بیلملر دیر، اونا گوره لازیم گلیردی کی، بو موباریزه رهبر لیک ائتمک اوچون مؤحکم و مونظم بیر فیرقه تشکیلات ووجودا گل سین. آذربایجان دموکرات فیرقه سی بو احتیاجدان دوغولموش بیر تشکیل تدریر. او تشکیلات بوتون دموکراتیک و آزادیخاه شخصلری اؤز سیراسینا دعوت ائتمکله بیر میلی مرکز ثقیل ووجودا گتیره جک، آذربایجان خالقینی آزادلیق هدفینه دوغرو سووق انده جک دیر و بو واسیطه ایله ایران میلی نین ترقی و تکامل یولونو آچاقدیر.

البته بو فیرقه نین پروقرام و اساسنامه سی چوخ تنزلیکله کونقره طرفیندن تعویب و خالق آراسیندا اینتشار تاپاقدیر. بونولا برابر موسیسلر هئیاتی بو واسیطه ایله فیرقه نین اساسی نظرینی عوموم خالقا اعلام ائتمکله اونلاری اؤز سیرالارینا چاغیر ماغا باشلامیشدیر.

عزیز هموطنلر! بودور، بؤیوک تاریخی موباریزه دؤرو باشلانیر

آذربایجان دموکرات فیرقه سی طبقه و صینف فرقی نی نظرده دوتمایراق اؤز تشکیلاتیندا عوض اولماغا و موقدس میلی موباریزه ده شیرکت ائتمگه چاغیریر.

بو فیرقه نین قایلاری، اوغرو لار و خابنلردن باشقا عوموم آذربایجان خالقی نین اوزونه آچیدیر. هر کس بیزیم شو عارلاریمیزی و مقصدلریمیزی قبول انده رسه چوخ تنزلیکله اؤزونو فیرقه تشکیلاتینا عوضو یازدیر مالی و آذربایجانین و عوموم ایرانین آزادلیق علمدارینین سیراسینا داخل اولمالیدیر.

بیزیم شو عارلاریمیز بونلار دیر

۱- ایرانین ایستقلال و تمامیتینی ساخلاماقلا برابر آذربایجان خلقینه داخلی آزادلیق و مدنی موختاریت وئرلمه لیدیر کی، انده بیلسین اوزونون فرهنگی یولوندا و آذربایجانین آبادلاشماسی و ترقیسی اوچون عموم مملکتین عادلانه قانونلارینی گوزلمه مکه برابر اوز سرنوشتینی تعیین انتسین.

۲- بو منظوری حیاتا کچیرمک اوچون چوخ تنزلیکه ایالت و ویلایت انجومنلرینی اینتیخاب اندیپ ایشه باشلامالیدیر. بو انجومنلر فرهنگی، بهداشتی و ایتقتصاد ساحه سینده فعالیت گوزتمه مکه برابر قانون اساسی موجبینجه تمام دولت ایشچیلرینی نین عملیاتینی تفتیش اندیپ اونلارین تغییر و تبدیلینده ایظهار نظر انده مکه دیر.

۳- آذربایجانین اینتیدایی مکتبلرینده اوچ کیلاسا قدر درس لر فقط آذربایجان دیلینده اپاریلمالیدیر و اوچ کیلاسدان یوخاری دولت دیلی اولماق اوزره فارس دیلی ده آذربایجان دیلی ایله یاناشی تدریس اندیلمه لیدیر. آذربایجاندا میلی داروالفونون تشکیلی دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیریدیر .

۴- آذربایجان دموکرات فیرقه سی صنایع و فابریکالارین گنیشلنمه سینه جیدی چالیشاجاق و سعی انده مکه کی، مؤوجود فابریکالاری تکمیل انتمکه برابر ایشسیرلیگی رفع انتمک اوچون، ال و ماشین صنایعینی گنیشلندیرمک اوچون وسیله لر یارادیپ تازا فابریکالار ویجودا گنیرسین.

۵- تیجارتین گنیشلنمه سین، آذربایجان دموکرات فیرقه سی چوخ لازیم و جیدی مسالهلردن حساب اندیر. بو گونه قدر تیجارت یوللاری نین باغلی قالماسی چوخلو کندلیلرین، مخصوصن باغدارلارین و خیردا مالیکلرین ثروتلری نین اللریندن چیخماسینا و اونلارین دینچی حالینا دوشمه سینه سبب اولموشدور.

بونون قاباغینی آماق مقصدی ایله دموکرات فیرقه سی بازار تاپماق و آذربایجان امتیعلری نین خارجه چیخاریلماسی اوچون ترانزیت یوللاری آختارماق ایشینه جیدی اقدام انتمگی و بو وسیله ایله عمومی ثروتین نوقصانی نین قاباغینی آلماسینی نظرده توتموشدور .

۶ - دموکرات فیرقه سی نین اساس مقصدلریندن بیر یی ده آذربایجان شهرلری نین آبادلاشماسیدیر. بو مقصودا چاتماق اوچون فیرقه سعی انده مکه کی، چوخ تنزلیکه شهر انجومنلری نین قانونو تغییر تاپیب شهر اهالیسینه مستقیل بیر صورتده شهرین آبادلیغینا چالیشیب اونلاری آبیرومند و موعاصیر حالا سالماغا ایمکان وئرلیسین. مخصوصن تبریز شهری نین سو ایله تامین اندیلمه سی آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین چوخ فوری جاری مسالهلریندیر .

۷ - آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین موسیسلری گوزل بیلیرلر کی، مملکتین ثروت تولید انده نی و ایتقتصادی قوه سی کندلیلرین قوتلی قولودور. اونا گوره بو فیرقه انده بیلمز کی، کندچیلر آراسیندا ویجودا گلن حرکتی نظره آلماسین. بونا گوره ده فیرقه سعی انده مکه دیر کی، کندلیلرین احتیاجلارینی تامین انتمک اوچون اساسلی قدملر گوتورولسون. مخصوصن کندلی ایله اربابلارین آراسیندا موعین بیر حدود تعیین انتمک و بعضی اربابلار طرفیندن ایختیراع اندیلمیش غیر قانونی وئرگیلرین قاباغین آماق دموکرات فیرقه سی نین فوری وظیفهلریندیر.

فیرقه سعی انده مکه بو مساله ائله بیر صورتده حل اندیلسین کی، هم کندلیلر راضی قالسین و همده مالیکلر اوزلری نین گله جگیندن ایطمینان حاصل اندیپ، رغبتله کندلی نین و اوز مملکتلری نین آبادلیغینا چالیشسینلار.

خالیه یئرلری و آذربایجانلی ترک اندیپ قاچان و آذربایجان خلقی نین زحمتلری نین محصولونو تهراندا و سایر شهرلرده مصرف اندن اربابلارین یئرلری، اگر تنزلیک ایله آذربایجانا موراجیعت انتمه سملر، دموکرات فیرقه سی نین اساسنامه سینه موافیق اولاراق کندلیلرین ایختیارینا وئرلمه لیدیر. بیز اوزلری نین عئیش و نوشیندان اوتری آذربایجانین ثروتینی خارجه اپارانلاری آذربایجانلی حساب انتمیریک.

اگر اونلار آذربایجانا قایتماقدان ایتمیناع انتسلر، اونلار اوچون آذربایجاندا بیر حاق قائل دگیلیک. بوندان علاوه فیرقه چالیشاجاق کی، چوخ سهل و ساده بیر صورتده آذربایجان کندلیلری نین اکثریتی تورپاق و اکین آلتیری جهندن تامین انتسین.

۸- دموکرات فیرقهسی نین موهوم وظیفه لریندن بیری ده ایشیزلیکله موباریزه انتمکدیر. ایندین بو خطر چوخ جیدی بیر صورتده اوزونو گؤستر مکده دیر.

گلهجکده بو سنل گوندن - گونه قوتلنهجکدیر. مرکزی دؤولت و محلی مامورلار طرفیندن بو خصوصدا هنج بیر ایش گورولمه میشدیر. اگر ایش بو مینوال ایله داوام اندرسه، آذربایجان خلقی نین اکثریتی فنا بیر حالا دوشمگه محکومدور. فیرقه چالیشیر بو خطرین قاباغینی آلماق اوچون جیدی تدبیرلر گورولسون. هله لیک فابریکالارین تاسیسی، تیارترین گنیشلمه سی، اکینچی تشکیلاتلاری نین تاسیس اندیلمه سی، دمیر و شوسه یوللارین چکیلمه سی کیمی تدبیرلر، مومکوندور بیر قدر فایدالی اولسون.

۹- اینتیخابات قانوندا آذربایجانین حقینده بویوک ظولم اندیلیمیشدیر. دقیق ایطیلاعاتا گوره بو اولکده دورت میلیوندان یوخاری آذربایجانلی یاشاماقدادیر. بو غنیر عادیلانه قانون موحیبینجه آذربایجانا مجلس شورای ملی ده، ۲۰- وکیل بیری وئرلیمیشدیر. بو قطعین مونتاسیب بیر بؤلگو دگیلیدیر. آذربایجان دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجان نوفوسونا نسیبت وکیل اینتیخاب انتمه حق اولسون. بو تقریبین مجلس نوماینده لری نین اوچده بیرینی تشکیل انده بیلر.

آذربایجان دموکرات فیرقهسی مجلس اینتیخاباتی نین مطلق آزاد اولماسی طرفداریدیر. او، دؤولت ایشچیلری نین داخلی و خارجی، همچین پولولارین قورخوتماق و آداماق یولو ایله اینتیخابات ایشینه قاریشمالارینا جیدن موخالیفت اندهجکدیر. اینتیخابات گرک تمام ایراندا آن واحیدده باشلانیب، چوخ سریع بیر صورتده قورتارسین.

۱۰- آذربایجان دموکرات فیرقهسی فاسید، موختلیس و روشوه آلان شخصلر ایله کی دؤولت ایدارلرینه سوخولموشلار، جیدی موباریزه اندهجک و دؤولت مامورلاری آراسیندا صالح و دوروستکار شخصلردن قیدردانلیق اندهجک. مخصوصن فیرقه چالیشاجاق اونلارین ماعاشلاری و زیندگانلیق شرایطلری انله ایصلاح اولسون کی، اونلار اوچون اوغورلوق و خیانت انتمگه باهانا قالماسین. اونلار انلییه بیلسینلر کی، اوزلری اوچون آبیرو حیات وجودا کتیرسینلر.

۱۱- دموکرات فیرقهسی سعی اندهجک آذربایجاندا آلیان وئرگیلرین یاریسیندان یوخاریسی آذربایجانین اوز احتیاجلارینا صرف اندیلین و غنیر مستقیم وئرگیلر جیدی صورتده آزالسین.

۱۲- آذربایجان دموکرات فیرقهسی بوتون دموکراتیک دؤولتلر، مخصوصن موتفیقلرله دوستلوق ساخلاماق طرفداریدیر و بو دوستلوقو داوام انندیرمک اوچون چالیشاجاق مرکزده و شهرلرده ایران ایله موتفیق دموکراتیک دؤولتلر آراسیندا دوستلوقو پوزماق ایسته یین خاین عنصرلرین اللرینی ایجتیماعی، سیاسی و دؤولتی ایشلردن کنار انتسین.

بودور دموکرات فیرقهسینی یارادانلارین اصل مقصدلری.

بیز اومیدواریق کی، هر بیر وطن پرست آذربایجانلی ایستر آذربایجانین داخلینده و یا آذربایجانان خاریجده بو موقدس مقصد چاتماق اوچون بیزیمله همصدا و ال بیر اولاجاقدیر. طبیعی دیر کی، اینسان اول اگر اوز ائوینی ایصلاح انتمه سه محله، شهر و یا مملکت اوچون ایشله یه بیلمز.

بیز اول اوز ائویمیز اولان آذربایجانان باشلابیرق و اینانیریق کی، آذربایجانین ایصلاح و ترقی سی ایرانین ترقی سینه سبب اولاجاقدیر و وطنیمیز بو واسیطه ایله قولدورلارین و مورتعلرین چنگالیندان نیجات تاپاجاقدیر.

یاشاسین دموکرات آذربایجان!

یاشاسین مستقیل و آزاد ایران!

یاشاسین ایران و آذربایجان آز ادلیغی نین حقیقی مشعلداری اولان آذربایجان دموکرات فیرقهسی!

فیر قه‌میز ایشه باشلادی

دوشنبه گونو فیر قه‌میزین موراجیعتنامه‌سی (1) اینتیشار تاپدی. بو موراجیعتنامه خالقیمیز طرفیندن گنیش توجوه و بویوک رغبت ایله قارشیلاندی. مینلرجه آذربایجانلی آذربایجان شهرلرینده موراجیعتنامه یاپیشدیریلیمیش دیوارلارین قاباغیندا توپلانیب اورک دویونتوسو ایله اونو آخیرا قدر اوخودو، دوشوندو، آلیشیلادی. بو واسیطه ایله سعادت و آزادلیغی اوچون یول آچیلدیغینی حیس ائتدی.

بو ایستی ایستقبال و حرارتلی توجوه گؤستردي کي، توندوغوموز یول دوز و اینتیخاب ائتدیگیمیز هدف دوغردور.

بیزیم باشقا فیر قه‌ملر کیمی خالقی جلب ائتمکدن اؤترو عالی سؤزلر ایله دئیل، حقیقی یول گؤستر مک مقصدیله عملی تدبیرلر واسیطه‌سیله ایشه باشلادیغیمیزی خالق اؤزو چوخ گؤزل بیر صورتده تشخیص وئردیگی اوچوندور کي، موراجیعتنامه‌میز عوموم خالق طرفیندن بو قدر هوس و رغبت ایله قارشیلانماغا سبب اولور.

موراجیعتنامه‌میزین دیلی اولدوقجا آیدین و صریح ایدی. بورادا خالقین ایستکلری، آرزولاری، احتیاجلاری آچیق-آیدین بیر صورتده گؤستریلیمیشدی.

بیز ایرانین ایستقلالینا علاقه‌مند اولدوغوموز ایله برابر آذربایجان خالقینین فرهنگی ایختیاراتی و اؤز موقدراتینی اؤز گوجو ایله تامین ائتمه‌سینی آرزو ائدیریک.

بیز اؤز دیلمنزه فرهنگ، بئه‌داشت و دؤولت ایداره‌سی طلب ائدیریک. اؤز دیلمیزده کیتابییمیز، روزنامه‌میز و ادبیاتییمیز آزاد بیر صورتده وجودا گلک ایله خالقیمیزین موترقی بیر خالق اولماسینا ایمکان وئریمه‌لیدیر.

بیز بیرینجی نوبه‌ده اؤز انویمیز اولان آذربایجاندا باشلاییب بورانین ترقی‌سینی تامین ائتمگه چالیشیریق. بونون اوچون چوخ ساده و طبیعی بیر تشکیلات وجودا گتیرمگی جیدن طلب ائدیریک. بو تشکیلات ایران قانونی-اساسی پایه‌سینی تشکیل ائدن ایالت و ویلایت انجومنلریدیر.

ایالت و ویلایت انجومنلری تزه بیر تشکیلات دئییلدیر. اونون بویوک و تاریخی کئچمیشی واردیر. ایران خالقلاری آزادلیق و مشروطه آلماق ایشینده آذربایجان خالقینین ایالت انجومننن فعالیتینه و فداکارلیغینا بوجلودور. اونا گوره ده موسستیدلر و آزادلیق دوشمنلری بیرینجی نوبه‌ده بو تشکیلاتی اورتادان چیخارماغا موقوف اولموشدور.

فیر قه‌میز خالقین ایراده و گوجونه دایاناراق بو حاکی آلاچاق، اونون واسیطه‌سی ایله خالقین آزادلیغینی و اولکهنین ترقی‌سینی تامین ائده‌جکدیر.

فیر قه‌میز میلی بیر فیر قه اولدوغو اوچون صینیف و طبقه نظرده توتمایب عوموم جامعاتی اؤز بایراغی آلتینا چاغیریر. بو واسیطه ایله مرکز و حؤکومت و یئرلی مأمورلارین لیاقتسزلیگی نتیجه‌سینده مئیدانا چیخان نیفاق و بعضی یاراماز عونصورلرین ناروا حرکتلری سایه‌سینده تۆرنن هرج-مرج و شولوقلغا خاتیمه وئریمکدیر.

قرئتمیز فیر قه‌نین ناشیری-افکاری اولدوغو اوچون موراجیعتنامه‌نین اساسلارینی اونوتمایب، یئری گلدیکجه اونون تعبیر و تفسیرینه چالیشاجاق و خالقی میلی آزادلیق اوچون موباریزه‌یه حاضر لایاچاقدیر.

بیز بیلیریک کي، آذربایجان خالقینین داخلی و خارجی دوشمنلری فیر قه‌میزین مئیدانا چیخماسینا خفاش گونشدن قورخان کیمی قورخویا دوشوب ضیدییمیزه قالحاچاقلار.

قرئتمیز بو خاین عونصورلر ایله شدید موباریزه ائتدیگینه گوره اوخوجولار اوچون فؤوق‌العاده بیر صورتده جلب-توجوه اولاجاقدیر.

بو شانلی ووروشمالاردا بیز قطعن غالب چیخمالی‌بیق. چونکی یولوموز دوغرو و مقصدیمیز موقدس‌دیر. بیز رشید بیر میلستین حاق و ایختیاری اوچون موباریزه ائدیریک.

آذربایجان خالقی اؤز آزادلیغینی آلماقلا بوتون ایران خالقلارینی دا ائتارتدن خیلاص ائده‌جکدیر.

«آذربایجان» نومره 1 ، شهریور 14 ، باش مقاله

روزنامه‌میزین دلی

روزنامه‌میز آذربایجان دلیینه آرتیق اهمیت و ئرمجکدیر. بیزیم دلیمیز دوشمنلرین بوش ایدیعالارینا باخمایاراق چوخ گنیش و غنی بیر دلدیر. اونون کۆکو خالقیمیزین قانیندا و اورگیندهدیر. بیز اونو آنا سودو ایله امیب وطنیمیزین روحناز هاواسی ایله تنفوس ائتمیشیک. اونا توهین اندنلر، اونو تحمیلی و مصنوعی گؤستریمک ایسته‌ینلر بیزیم حقیقی دوشمنلریمیزدیر.

چوخ خاین و اجنبی عونصورلر قرینه‌لر ایله بو گؤزل دلی اورتادان قالدیرماغا چالیشمیشلار. اونون ترقی‌سینه و یاشاماسینا مانع اولماق مقصدیله مخصوصن ان قدار آزادلیق دوشمنلری. وار قوه‌سینی صرف ائتمیشدیر. بونولا بئله او سارسیلماز و مؤحکم بیر حالدا خالقین ایچریسینده غالب اؤز مؤوقعیینی ساخلامیش، بو واسیطه ایله مدنی و موترقی بیر دیل اولدوغونو ایثباتا یئتیرمیشدیر.

آذربایجان دلی دئمی بیر دیل دئییلدیر. اونون بؤیوک خالق، گنیش جاماعات قوه‌سی کیمی آرخاصی واردیر. دلیمیز خالقین یاراندیغی داستانلار، ضرب‌المثللر، حنکایه و ناغیللار واسیطه‌سی ایله دونیانین ان بؤیوک دیل‌لری ایله رقابت ائده بیلر. شاعیرلریمیز، ادیب‌لریمیز بو دیل واسیطه‌سی ایله اؤز احساساتلارینی و اؤز هونر و صنعتلرینی و وجودا گتیریپ خالقین نظرینی جلب ائله بییلرلر.

بیزیم وظیفه‌میز اونو گنیشلندیرمک، اونو مو عاصیر حالا سالماق، اونون گؤزلیکلرینی، اینجه‌لیکلرینی توز-تورپاق آراسیندا چیاریب تمیز و عالی بیر ظرف ایچینده خالقا تقدیم ائتمکدن عیبارتدیر.

آذربایجان دلی او قدر قوتلی و اونون صرف و نحو قایدالاری او قدر مؤحکم و طبیعیدیر کی، حتا اونون ایچینه وارد ائدیلمیش فارس و عرب کلمه‌لری ایخراج ائدیلسه بئله اونولا بؤیوک فیکرلری، عالی مقصدلری یازیپ شرح و ئرمک مومکوندور. لاکین بیز خالقین ایستعدادینی نظرده توتوب بو ایشی ناگهانی بیر صورتده گؤرمگه احتیاج حیس ائتمیریک.

عقیده‌میزه گؤره، یازی گرک خالقین دانیشدیغی و آنلادیغی بیر مئتودلا داوام تاپسین. مقصدیمیز ادبی موسابقه دئییل. خالقی باشا سالماق، اونا حقیقی آشکارا بیر صورتده گؤستریمکدیر. او جهتن بیز خالق طرفیندن قبول ائدیلمیش ایشله‌نیلن عرب و فارس کلمه‌لرینی موقتی اولسا بئله ساخلاماق لوزومونو اینکار ائتمیریک. لاکین اونلاری اؤز دلیمیزین قایدالارینا تطبیق ائدیپ آهنگینه او یغون بیر حالا گتیرمیلیک.

دونیااا بیر دیل تاپیلماز کی، او تامامیله مستقیل اولسون و قونشو دیل‌لرین تاثیرینه دوشمه‌سین. بیزیم آذربایجان دلی ده آذربایجانین تاریخی و جو‌غرافی مؤوقعینه گؤره اجنبی دیل‌لرین تاثیریندن کناردا قالمیشدیر. ایستر-ایسته‌مز بیر چوخ اجنبی سؤزلر خالقیمیزین آغزینا دوشموش، مورور- زمان ایله میلی‌لشمیشدیر. بیز دیلین تکاملونو نظرده توتوب او کلمه‌لردن ایستیفاده ائتمگی لازیم بیلیریک. لاکین بوندان سو- ایستیفاده ائدیپ دیل و یازینی غلیظ لشدیرمک، وحشی و معناسی آنلاشیلماز کلمه‌لری حسابا قاتماغا جیدن موخالیفت ائتمیلیک.

آذربایجان یازیچیلاری قبول ائدیکلری بو چتین و آغیر وظیفه‌نی ایمان و عقیده ایله ایفا ائتمکله دلیمیزین گؤزلیگینی و اونون ترقی و تکاملونو تامین ائده‌کلرینه بیزیم جیدی ایمانیمیز واردیر.

«آذربایجان» نؤمره 1، شهر یور 14

ایکی یول آیریجیندا بیزیم آخیر سؤزوموز

تئهراندا گلن خبرلر ایران خالق‌لارینین ایکی یول آیریجیندا قرار توتدوقلارینی گؤستریر.

اوج آیدان علاوه‌دیر کی، مرکزده رسمی و قانونی بیر حؤکومت یوخدور. اکثریت گوج ایله صدر (1) حؤکومتینی و یا اونون نظرینی خالقا تحمیل ائتمگه چالیشیر. میلی عونصورلر قوام خطرینی حیس ائدیپ اکثریتین تدبیرلری ایله چوخ جیدی بیر صورتده موباریزه آپاریرلار.

محرابه نتیجه‌سینده مئیدانا چیخان، ظاهریری دموکراتیک اوصولو بنله محو ائتمگه باشلامیشلار. ائشیتدیگیمیزه گۆره دموکراتیک جمعیتلر قاداغان ائدلمیش، آزادیخواه قزنتلر قاپادلمیشدیر. بو جریانی اینگیلتره خاریجی وزیرین ایران حاقیندا ایراد ائتدیگی نیطقی قوولندیر میشدیر.

ظاهیره ابرتیجای جریانین شوعارلاری چوخ پارلاق و آلدادیجیدیر. بو حوققابازلیق و شیادلیق ایله مئیدانا آتیلان شوعار دیر کی، دالیندا دیکتاتورلوق، قولدورلوق و ایستیداد گیزلنمیشدیر. بونلار وطنپرورلیک و ایستیقلاال پرده‌سی آلتیندا آزادلیق حرکاتینی پوزماغا چالیشرلار. ایدن و بئوین بو گۆستریشلر ایله گوناھی اؤز موتفیقلری اولان شورالار ایتیفاقینین اوستونه سالماغا چالیشرلار. بیزیم شورالار ایتیفاقینین سییاستیندن و جاوابیندان خبریمیز یوخدور. آنجاق بونو بیلیریک کی، تامام بو تبلیغات آزادلیق حرکاتینین قاباغینی آلماق، دموکرات دستلرینی بیگانه‌پرستلیک ایله ایتیهام ائدیپ مئیداندان قاچیرماق مقصدی ایله باشلانمیشدیر.

بو تصادوفی دئییلدیر کی، سنیید ضییا و اونون طرفدارلاری میسنتر بئوین و میسنتر ایدنن سؤزلرینی عئینن تکرار ائتمکده دیرلر. بونلارین هامیسی بیر چئشمه‌دن سو ایچیر. ایراندا قاتی بیر ابرتیجای دؤولت یار ائتماق، او دؤولتین نوختاسینی لوندون سییاستمدارلارینین ایله تاپشیرماق نیتینده دیرلر. تزه بیر ریضا خان، موعاصیر بیر ایران هیئتلی و وجودا گتیرمگه چالیشرلار. آذربایجان جامعاتی بو ماجرایا قانی سوپوقلا باخا بیلمز.

تام آغیرلیق بیزیم آرخامیزا دوشموشدور. هر کس یئریندن تئز دورور آذربایجان حسابینا مقام قازانماق، وزارت و ثروت الدهه ائتمگه چالیشر.

آذربایجان آزادلیق علمداری اولدوغو اوچون تئهراندا چئوریلن فیریلداقلارا قوربان اولای بیلمز.

بیز دموکراتییا و آزادلیغی وار قوه‌میزله ساخلاماغا آند ایچمیشیک. تزه بیر هیئتئر مئیدانا چیخسا دا، اونون آذربایجانا یولو اولای بیلمز. تزه ریضا خانلیق فیکرینه دوشن خاینلرین آذربایجاندا حاکمیت سورمک آرزوسو اورکلرینده قالا جاقدیر.

آذربایجان اؤزو اؤز ایشلرینی ایداره ائتمگه قادیردیر. اگر تئهران حوققابازلاری لوندوندا آلدیقلاری ایلهام اوزره آزادلیغی محو ائتمکده داوام اندرسلر بیز بیر قدم ایرملی قویوب تامامیله اورادان قطع-رابیطه ائتمگه مجبور اولاجاییق.

قوی مورتجلر، آزادلیق و دموکراتییا اوصولو علئیهینه چالیشانلار اؤز حسابلارینی دوشونسونلر و اؤز تکلیفلرینی بیر دفعه قطعی صورتده آنلا سینلار.

تئهران حؤکومتی گرک بیلسین کی، او، ایکی یول آیریجیندا دایانمیشدیر. آذربایجان اؤز یولونو اینتیخاب ائتمیش، او آزادلیق و دموکراتییا اوصولونا دوغرو گنده جکدیر. اگر تئهران ابرتیجای یولونو اینتیخاب اندرسه خوداحفیظ بویوروب آذربایجانسیز یولونا داوام ائتسین. بودور بیزیم آخیر سؤزوموز.

«آذربایجان» نؤمره 1 ، 14 شهریور

1 مقصد صدروالاشرافین باشچیلیق ائتدیگی ایران دؤولت کابینه‌سیدیر.

فیرقه‌میز ایرلی گئدیر

موراجیعتنامه اینتیشار تاپدیقدان سونرا خالقدای فیرقه‌میزه نیسبت بؤیوک رغبت مئیدانا چیخمیشدیر. هر گون شهرین موختلیف طبقه‌لریندن داوطلبلر دسته-دسته آخیب تشکیلاتیمیزین موقتی مرکزین گلیر عوضو یازیلماغا چالیشرلار. قدیم آزادیخواه‌لار و ایمتاحتان وئرمیش دموکراتلار ایستر یازی واسیطه‌سیله ایسترسه شخص بیزیم باشلادیغیمیز بؤیوک ایشی تیریک ائتمگه چالیشرلار.

ائشیتدیگیمیزه گۆره بعضی گۆزو آچیق و دوشونجه‌لی روحانلر منبرلرده خالقی بو موقدس تشکیلاتا یازیلماغا تشویق ائتمیشلر. گنت-گنده بدبینلیک، سوظن، تردود و ایکی اورکلی‌لیک آزالماقدا، خوشبین‌لیک، اومید و اینام آرتماقدادیر.

روشنفیکر و جوان نسيل تشکيلاتيميزا آرتيق علاقه و محبتله پاناشماقدادير.

شوعارلاريميز عملی و دوغرو اولدوغو اوچون خالقين روحوندا بؤيوک ايمان و اعتقاد وجودا گتيرميشدير.

ساکيتليک و امنيت طرفداري اولدوغوموز و بونو عملن ايثبات ائتمگه چالشيديغيميز اوچوندور کي، ايستر کندلرده، ايستر شهرلرده، فيرقهميز چوخ سريع قدملر ايله ايرلي گنتمگه باشلاميشدير. فيرقهميزه يازيلماق ايستهينلرين شهر و کندلرين گؤرکملی و ساغلام آداملاريندان اولماسی، بيزيم خط حرکتيميزين دوغرو اولدوغونو گؤستر مکدهدير.

چوخ يئرده طبيعي بير صورتده کونفرانسلار، ميتينقلر و بيغينجاقلار تشکيل انديليب موراجيعتنامهميزين اطرافيندا خالقا تۇوضيحات وئريلميشدير.

آذربايجان خالقي بو تشکيلاتا چوخ اوزون مودتدير کي، احتياج حيس انديردی. اونا گؤره موراجيعتنامهميز اونون طرفيندن چوخ تئز آنلاشيليب قبول انديلمکدهدير.

ديلميز ساده، يولوموز دوز و مقصديميز آيدين اولدوغو اوچون خالق بيزي تانیيب آنلاماقتا چتینليک چکميز.

ديل مسالهمسی، ايختييار مسالهمسی، کندچيلر ايله اربابلار آراسيندا چيخان ايختيلاقلارين صولح و سازيش يولو ايله حل انديلمهسی، صنايع و تيجارتين ترقی و تۇوسيهمسی آذربايجان خالقي نين فيکريني ايشغال انديب اونو دايمن دوشونمگه وادار ائدن مسالهدير.

فيرقهميز بو مسالهلری چوخ ساده بير يول ايله حل ائتمگي منيدانا سوردوگو اوچوندور کي، خالق اونا ياخينلاشماق، اونون موسيسلريني تانیيب اؤيرنمک ايله برابر اونون گؤسترديگی يولو تعقيب ائتمگه باشلاميشدير.

«آذربايجان»، نومره 2، شهر يور 17

ايالت انجومي

ايالت انجومي بيزيم قانوني حاقيميزدير. آذربايجانلilar اونو سيلاح گوجو و قوربانليقلار وئرمکله قازانميشدير. بيز اونو تشکيل ائتمک اوچون هنج بير قومدن اجازه آلماما مجبور دئييلیک.

بو گونه قدر موستيبدر، مشروطه حؤکومتيني اوز اللرينده آلت ائدنلر و آزادليق دوشمنلري بيزيم بو مشروع حاقيميزي پايمال ائتمگه موفق اولموشلار. ايندي دنيا ديشيب، دمورکاتليق و آزادليق جبههسي غاليب چيخميشدير. ايرتيجاع و ايستيباد قوهسي محو اولماغا محکوم انديلميشدير. اونا گؤره بيز فرصتدن ايستيفاده انديب حاقيميزي اوز گوجوموزله آلمالی ييق.

تئهران آرتيق اوز ظاليمانه ايرادهسيني بيزه تحمیل ائتمگه قادير دئييلدير. بيزيم يولوموز آيدين و آشکاردير. آزادليغي آليب، اونو عملي تشکيلات واسيطهسي ايله ساخلامالی ييق.

کوميتهميز چوخ تئز بير صورتده بؤيومگه باشلاميشدير. بو بيزيم آزادليغيميزين ضاميني اولاييلر. لاکين بو کافي دئييلدير. فيرقه سياسي و ايجتيماعي بير تشکيلاتدير و خالقي هيداييت و تشکيل انده بيلر. لاکين اونا حؤکومت انده بيلمز. خالقا حؤکومت انده بيلن تشکيلات ايالت انجومي اولاجاقدير.

بو انجومن گرک دمورکاتيک اصول ايله عومومخالق طرفيندن سنجيلسين. بوتون دؤولت ايدارهلري و اونلارين باشيندا دورانلار اوز ايشلرينده بو عالی دؤولت تشکيلاتينا تابع اولوب اونون گؤستريلريني اجرا ائتمگه مجبور دورلار.

آذربايجان ايالت انجومي نين بؤيوک سياسي معناسي واردير. بو انجومن تئهران و ايرانين آيري شهرلرينده باش قالدیرميش ايرتيجاع و ضيدي-دمورکاتيک جريانتينا مؤحکم بير يومروق و ديش سينديران بير جاواب اولاجاقدير.

تئهران ایرتیجاعی بیزیم انجومنین آدینی ائشیتدیگده تیترهیبب ال-آیاغینی ایتیرمگه مجبور اولاجاقدير.

آذربایجان ایالت انجومنی تک آذربایجان مسالہسی نین حلی دنیلدیر، بوتون آزادلیق مسالہسی نین حلی دنمکدير.

بیز مرکزده و سایر شهرلرده هورمگه باشلایان موخالیفلره جاواب وئرمگه بئله تنزول ائتمک فیکرینده دنیلدیر. بیز ایشه و عمله اهمیت وئریریک. عمل، خاینلر ایله خادیملری داها گوزل صورتده تانیدا بیلر.

آذربایجانلیلارین مؤحکم بیر مثلی واردیر، دنیرلر: (ایت هورر کاروان کئچر).

«آذربایجان، نؤمره 2، شهریور 17

هامی بیلمه لیدیر

فیرقه میز هرچ-مرج و شولوقلوق ایله بیرحمانه بیر صورتده موباریزه ائدیر.

خالقین جانی، مالی، ناموسو هرگونه تعرضدن مصون اولمالیدیر.

ایستر کندلرده، ایستر شهرلرده قانونی حؤکم اولمادان هئچ بیر کسین ائوینه گیرمک اولماز. هئچ کسه توهین و تحقیر اولونماغا یول وئرلمز.

زور دنیبب ایجتیماعی و سیاسی آدلاردان سو ایستیفاده ائدنلر بیرحمانه صورتده تعقیب اولونوب جزالاناجاقلار.

خالقین مالینا و حقوقونا تجاوز ائدن دولت مامورلاری دا قانون یولو ایله تعقیب اولونوب شدید موجازاتلارا محکوم ائدیلمه لیدیرلر.

خالق گرک عادیلانه قانونلار و دموکراسی دولت بایراغی آلتیندا راحت و آسوده لیک ایله اوز ایشینه مشغول اولوب راحت یاشایا بیلسین. بو بیزیم تعقیب ائدیگی میز ان مهم وظیفه لریمیز دندیر.

مالیکلر ایله رعیت آراسیندا چیخان ایختیلافلاری صولح و سازیش یولو ایله عادیلانه بیر صورتده حل ائتمک لازیم دیر. حدیندن تجاوز ائدیب غئیر قانونی وئرگیلر و اسیطه سیله رعیتی سویوب سوغانا دؤندنن اربابلار و مؤوقعیندن ایستیفاده ائدیب شخصی منافعیندن اؤترو ارباب ایله کندلی آراسیندا دوشمنلیک و وروشما توره دن ماجراجو و یالانچی کندلی طرفدارلاری – هر ایکسی آذربایجان خالقین دوشمنی دیر.

آذربایجان خالق اوز حق و ایختیارینی آلماق یولوندا بیرلشمه لی، بیر عایله نین افرادی کیمی ال اله وئرمه لیدیر.

نیفاق یارادانلار بو بؤیوک مقصدی خالدار ائدیرلر.

آذربایجانا و آزادلیغا علاقه مند اولانلار بیرینجی نؤوبده نیفاق و قارداش قانی تۆکمگه چالیشان پیس عونصورلر ایله موباریزه ائتمه لی دیرلر.

آزادلیق امنیته باغلی دیر.

زور و قولدورلوق هر کسین طرفیندن اولورسا پیس و قبیح دیر، اونونلا گرک جیدی موباریزه آپاریلسین.

«آذربایجان» نؤمره 2، شهریور 17

آیری بیر یول یوخدور

انشتیدیمیزه گۆره تئهرانین وضعیتینی چوخ قارانیقیدیر. دؤولت و مجلسین اکثریتینی تشکیل ائدن مورجع عونصورلر قانونو آياقلاری آلتینا آلیب چوخ وحشیانه و قدارانه بیر صورتده آزدلیق ایله موباریزه مه گیریشمیشلر.

بو موباریزه بیرینجی نوبهده آزدلیق مطبوعاتین قانونسوز جاسینا توقیفی و آزدلیق حیس لرین فشار و سیخینتی آلتینا آلینمسی، ایکینجی نوبهده دیکتاتورلوق، ظلم و فشارا موخالیفت گؤسترن افسرلر و نیظامیلرین قوشوندان ایخراج ائدیلب آبی-هاواسی زهرلی اولان شهرلره سورگون ائدیلمهسی شکلینده مئیدانا چیخمیشدیر.

ضیالی افسرلر و آزدلیق اوغروندا موباریزه ائدن عسکرلرین سایي گوندن-گونه آرتماقدادیر. بونلار آرتشی، سربازلیغی تحقیر و توهین ائدیپ، اولاری میلت علنیینه قالدیریب قارداش قانی تۆکمگه وادار ائدن ارکان - حرب ریسی ارفعین(1) آپاردیغی خایانه سییاستی ایله جیدن موباریزه آپارماقدادیرلار.

خوراسان حادیهسی قطع ساده بیر ایتیفاق دئیلمیش، گورونور بوتون حربی قوملرده قوما قارشی بؤیوک بیر نیفرت حیس اویاتمیشدیر.

مرکزی دؤولتین آپاردیغی کثیف سییاست شمال شهرلرینده بؤیوک موخالیفت جریانی و نیفرت حیس اویاتمیشدیر. بو نیفرت بعضی بئرلرده جیدی شوریش حالی آماغا باشلامیشدیر. آدیغیمیز خبرلره گۆره تورکمنلر گونبد قابوس شهرینی ایشغال ائدیپ، گورگانی موخاسیرمه سالمیشلار. مرکز ککلیک کیمی باشینی قارا قویلاماقلا، خالقین احساساتینین اوزرینه پرده چکمی ایستیهیر.

بو خط-حرکت چوخ قورخولو و چوخ خطرناک بیر خط-حرکتدیر. حتا ریضا خان بنله اول ایشه گیریشدیکده بو جور گوبودلوقلا رفتار ائتمگه جورأت ائتمیردی. آدیغیمیز خبرلره گۆره «فرمان» روزنامهسی نین مودیری «شاهنده»، «ایران ما» روزنامهسی نین مودیری تفضلی «رهبرین» مسؤل ایشچیلریندن حکیمی چاپخانادا و ایدارده ایشلهییرکن توقیف ائدیلمیشلر.

بو توقیفلرین نظیری فقط محمدلی میرزانین باشلادیغی ایرتیجاعی عملیات زامانی، یعنی مشهور باغشاه حادیهسینده گوروله بیلمیشدیر. گورونور صدروالاشراف جاوانلیغینی یادا سالیب، بیئه ده جلالدلیق شوغونو تکرار ائتمک فیکرینه دوشموشدور.

بنله بیر زاماندا، آذربایجان آزدلیقلاری بئکار دورا بیلمزلردی. اولارین تاریخی بورجلاری و میلی وظیفه لری بو شدید ایرتیجاعین علنیینه جیدی بیر صورتده موباریزه مه گیریشمک ایدی. بو موباریزه قطع اول آذربایجانین داخلی امنیت و آزدلیغینی تامین ائتمکدن باشلانمالی ایدی.

اینکار ائتمک اولماز کی، آذربایجاندا بعضی دؤولت مأمورلارینین لیاقتسزلیگی و منافعی بیر-بیری ایله موخالیف اولان طبقه لری ضیدیتی سایه سینده بیر نچه گون بوندان قاباغا قدر بؤیوک شوریش و هرج-مرجلیک حیس اولونوردو.

آذربایجان آزدلیقلاری بو وضعیتینی نظره آلدیقلاری اوچوندور کی، بیرینجی نوبهده امنیت ووجودا گتیریلمهسی مساله سینی اورتایا سورمکده بئرلر.

بیز بو خصوصدا اوزون موطالیعه ائدیکن سنورا یقین حاصل ائدیریک کی، مؤحکم بیر تشکیلات ووجودا گلزمسه گوندن-گونه قوتلنمکده اولان سنلین قاباغینی سد ائتمک مومکون اولمایاجاق. اونا گۆره بیرینجی نوبهده بؤیوک بیر فیرقه یاراماغا تشبوت ائدیپ فیرقه میز خالق طرفیندن گنیش رغبتله ایستقبال اولوبدو. یوزلرجه تنلقر افلار ایداره میزه آماغا باشلادی.

تشکیلاتیمیزدان داها اول ووجودا گلن پارتیالار و جمعیتلر ده خط-حرکتیمیزین دوزگون اولدوغونو درک ائدیپ، بؤیوک هوس و رغبتله بیزه یاخینلاشماغا باشلادیلار. چوخ تئز بیر صورتده بوتون آذربایجانین ساغلام فیکرلی آدمالاری فیرقه میزین بایراغی آلتینا توپلاناجاق، بو واسیطه ایله بورادا مؤحکم بیر مرکز- ثقیل ووجودا گله جکدیر.

اگر بیز باشقا فیرقه لری کیمی قنیری-عملی شو عارلار ایله ایشه باشلایب بؤیوک داشی گوتورسه بیدک قطع هدفه یاخینلاشا بیلمه جک ایدیک.

آیری بیر یول اولا بیلمزدی. چوخ ساده بیر صورتده آذربایجاندا باشلادیق. اول بورانی هرچ-مرجلیکن ساخلادیق و اوز ائولریمیزی غارت و بیخماقدان قوروماق لازیم گلیردی. سونرا دا گلهجک اوچون بویوک بیر قدم گوتورمگه احتیاج وار ایدی. او قدم، مخصوصن ایندی گوتورولمهلای ایدی.

تئهران ایرتیجای قوت تاپسایدی، بیز ایش گورمک سهلدر، حتا دانیشماق ایمکانینا بئله مالیک اولا بیلمزدیک.

فورصدن ایستیفاده انده بیلمک اوزو بویوک ایستعداد و لیاقت ایستهییر. بیز فورستی الدن وئرمگه راضی اولا بیلمزدیک.

فورصد بیزه قوربانلار باهاسینا مال اولموش قانون-اساسینی دیریلتمک ایمکانی ووجودا گتیرمیشدیر.

ایالت انجومی و محلی موختاریت مسالهی قانون-اساسی نین اساس و کؤکودور. بیز ایرتیجای نین ضعفیندن ایستیفاده اندیبا اونو عملی بیر صورتده حیانا کچیرمهلای بییک. فورستی الدن وئردیکدن سونرا پئشیمانلیق فایدا وئرمز. «دالان آتیلان داش توپو غادیر». بو کؤهنه بیر آذربایجان مثلی دیر. اونو هئچ بیر وخت اونوتماق اولماز. عربلر «و فی تاخیر آفات» دئمیشلر. بو دوغرو سؤزدور.

ایندی آذربایجان خالقینین اینه بویوک بیر فورصد دوشموشدور. بوندان ایستیفاده ائتمهک خیانتدیر.

بو کیمی فورستلری آذربایجان آزادیخاهلاری مؤهوم سؤزلره اینانیب موکرر صورتده الدن وئرمیشلر. اگر سردار- میلی تئهرانا اینانماسایدی، اگر شیخ محمد خیابانی خاین، یالانچی و مین اوزلو موشاویرلرین سؤزلرینه اهمیت وئرمهسه بیدی، اگر لاهوتی یه خیانت ائدن یالانچی پهلوانلار دارا چکیسه بیدی ایندی نه تک آذربایجان بلکه بوتون ایران دونیانین ان موترقی، ان دموکرات اولکلریندن بیری اولموشدو. بو سهلر دایما نظرده توتولوب مودبذب و موردد آداملارین خایانه تلفینلرینه قولاق آسامیب اوز گوجوموزه بئل باغلامالی بیق.

آزادلیغی و آزادیخاهلیغی اوزلرینه دوکان قاییریپ هر بیر جیدی ایشی ایخلال ائندلرین حقیقی سیمالارینی آچیب خالقا گؤسترین!

اونلارین، یعنی او ماسکالی آزادیخاهلارین حیله لری نتیجه سینده دیر کی، ایران مشروطه سی کاغیز اوستونده قالان اثرسیز بیر دوا و تیلسیم حالینا دوشموشدور.

ج.

«آذربایجان»، نومره 3، شهریور 21

1 مقصد-واختی ایله ایران اوردوسونون باش قرارگاهی ریسی اولموش گئنرال حسن ارفع دیر.

گوج بیرلیکده دیر

آدیغیمیز رسمی معلوماتا گؤره حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتی آخیرینجی گئنیش اییالتی کونفرانسیندا فیرقه میزین موراجیعتنامه سینی دیقته موداکیره ائندیکدن سونرا اونو خالقیمیزین احتیاجلارینا داهی اویغون و موناسیب تشخیص وئرمیشدیر. بو کونفرانس موراجیعتنامه و فیرقه میزین تشکیل خبرینی چوخ شادلیق ایله ایستقبال ائدیبا، آذربایجان خالقینین سعادتینی اونون شوعار عاریندا گوردوگو اوچون، بیر چوخ سیاسی سببلی نظره آلاق حیزبین مرکزی کومیتته سی ایله علاقه سینی کسب فیرقه میز ایله بیرلشمگی قرارا آلمیشدیر.

بو خالقیمیزین بیرلیگی و آزادلیغی بولوندا بویوک بیر قدم دیر.

بیز حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتینا رهبرلیک ائدن وطنپرست و آزادیخواه شخصلرین بو بویوک فداکارلیقلارینی صمیم قلبه آقیشلاییریق.

بو قهرمان فیرقهچیلر بیزیم خط و حرکتیمیزین دوغورلوغونو اعتبار اف اندرک، آتمیش میندن زیاده نوفوسا مالیک اولان بیز تشکیلاتی فیرقه میزه یاپیشدیر ماقلا آذربایجان خالق اوچون گوزل بیز نومونه اولاجاقلار.

حیزب تودهیی ایران فیرقه میزه اوز شو عار لاریله گلگه چالیشمیر. او بیزیم شو عار لاریمیزی تامیله قبول اندیر، بیزیم گنتدیگیمیز یول ایله گنتمک ایسته ییر.

بیزیم یولوموز چوخ دوز و آیدین بیز یولدور. بیز طبقاتی موباریزه آپارماق فیکرینده دئییلیک. فیرقه میز تام معناسیله میلی فیرقه دیر اونا اوغرو، خاین و قانون اساسیمیزین دوشمنلریندن باشقا هر بیز آذربایجانلی عضو اولای بیلر.

بیز میلی صنایعیمیزی یوکسلتمگه، تاجارتیمیز اوچون دونیا بازار لارینا یول آچماغا، کنلیلر ایله اربابلار آراسیندا چیخان ایختیلافلاری صلوح یولو ایله حل ائتمگه چالیشیریق. حیزب تودهیی ایران باشچیلاری بونلارین هامیسینی قبول اندیب حیاتا کچیرمگی بیزه شرافت اوزرینده قول وئر میشلر.

بونولا بئله بو حیزبین اوچ سنهدن بری آپاردیغی موباریزه هرگیز اونودولا بیلمز. حیزب تودهیی ایرانین مخصوصن فاشیزم علئیهینه آپاردیغی قهرمانانه موباریزه سینی بیز همیشه ایفتیخار ایله خاطر لامالی بیق.

بو گوندن اعتیبارن توده تشکیلاتی تاریخه کچیر. بیز اونون بویوک ایشلریله برابر سهولرینی ده نظرده ساخلامالی بیق. توده عوضولی آراسینا سوخولموش یابانجی عونسورلرین ضررینی فیرقه نین اوز رهبر لری ده اینکار ائتمک فیکرینده دئییلدیر. بیز اونلار ایله ال اله وئردیکدن- سونرا ایستیفاده جو، یالانچی و فاسید عونسورلرین تازا تشکیلاتدان اوزاقلاشدیر لمالارینی تامین ائده جیبیک.

بیز هامینین ائشیدیب بیلدیگی بابالار سوزو ایله بو تاریخی یادداشتیمیزی قورتاریریق:

گوج بیر لیکد دیر!

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان». نومه 5، شهر یور 26

دؤزولمز جینایت

جینایت!! اوخوجو لاریمیز البته تعجب ائده جکلر، دؤزولمز جینایت!! بو جینایت ندن عیبار تدیر. سانی کیمدیر و کیمه قارشی جینایت اندیلیر؟

بشریت عالمی نین اینکیشافی و اینسان مدنیتی نین عصر لر بویو ترقیبیاتی نتیجه سینده بشر جمعیتینده بیز پارا قطعی و لابود اوصوللار وجودا گل میشدیر کی، عاوام دئمشکن سوننی و شیعه بو اوصوللارا اینانیر.

دونیا اولان بوتون مدنی میلترین قبول و تصدیق ائندیکلری اوصوللاردان بیریسی ده میلست آزادلیغی پرنسیپی دیر. مثلن بئین المیلل حقوق مجموعله رینده درج اولوب و دونیانین عظمتلی دمورات دؤولتر لری طرفیندن تصدیق ائدیلن آتلانتیک منشوروندا دئییلیر:

هر خالقین موقدراتی اوز طرفیندن تعیین ائدیلمه لیدیر. میلست آزادلیغی و هر خالقین اوز موقدراتینی تعیین ائتمه ایشینده آزاد و موختار اولماسی نه کیمی تفررو عات و اوصوللاردان تشکیل تاپیر؟

دیل آزادلیغی، میلی مدنیت آزادلیغی و سایره اقتصادی، سیاسی و ایجتیماعی آزادلیقلار بو مساله نین اساس پرنسیپلریدیر.

آذربایجان میلیتی دونیانین ان قدیم و مدنی خالقلاریندان بیری سیدیر.

آذربایجانین اوچ مین ایلدن آرتیق پارلاق تاریخی وار.

بوتون دونیا ادیبیتیندا گۆرکملی یئر توتان شاعیرلری وار. بئله بؤیوک بیر خالقین اؤزونه لاییق تاریخی، میلّتی، دیلی و ایجتیماعی خصوصیتی واردیر. بو دیل آنا دیلمیز حاجی میرزه حسن روشدییهنین دئیگی کیمی، آذربایجان دیلی- بو دیل بئش میلیوندان آرتیق نوفوس اولان قهرمان، موباریز و آزادیخه بیر خالقین دیلیدیر. مقاله‌میزین عونوانینی تشکیل ائدن دؤزولمز جینایت هیتلریزمین محو اولماسی ایله بوتون دونیادا پوچا چیخیش منفور عیرق نظریه‌سی‌نین عامیللری تئهران مورتجعلرینین مدرسلرده، محکمهلرده و دؤولت ایدارلرینده بیزیم موقدس و دوغما آنا دیلمیزه قارشی اولان بیر جینایتیدیر.

معصوم آذربایجان اوشاقلاری چوروموش فاشیزمین طرفدارلاری اولان تئهران زیمامدارلارینین حاکیمیلیگی نتیجه‌سینده اؤز عزیز آنا دیلرینده تحصیل ائتمکدن محروم قالمیشلار.

عجب ظولمدور! 20-جی عصرده هیتلرلر و موسسولینی لرحؤکومتی دموکرات قوه‌لرین قباغیندا دیز چؤکوب، محو اولدوغو بیر زماندا، تئهران مورتجعلری هله ده، یئنه ده بیزیم میلی مؤوجودیتیمیزی و تاریخی وارلیغیمیزی اینکار ائده‌رک مدرسلرده یوز مینلرله آذربایجانلی بالالارینین دیلینی کسیرلر. اونون ستارخان و شیخ محمد خیبابانی دن یادیگار قالان عزیز گؤوه‌رینی تاپدالاییرلار. بودور بیزیم حاقیمیزدا اولان دؤزولمز جینایت...!

بو جور دؤزولمز جینایتلردن تنگه گلیب اؤز موباریز وارلیغینی آذربایجان دموکرات فیرقه‌سینده گۆرن آذربایجان خالقی داها بو ظولملره سون قویاجاق و اؤزو اوچون قانونی اساسیه اویغون ایالت و ویلایت انجومی و میلی موختاریت یاراداجادیر.

سمندر

«آذربایجان»، نومره 3، شهریور 21

سیاسی فیرقه‌نین آفتی

بیر فیرقه و یا جمعیت تشکیل اولار- اولماز سالیم، خئییرخاه و فداکار شخصلر ایله برابر بیر عیده ایستیفاده‌چی، بالانچی و ایجتیماعی تشکیلاتلاری وسیله قرار وئریب، اؤزلرینه ثروت و سامان قایییرماغا چالیشان عونصورلر و لئشخورلار کیمی اونون اطرافینا هوجوم ائدیرلر. بونو بیز بو واختا قدر مئیدانا چیخان سیاسی فیرقه‌لرین هامیسیندا گۆر موشوک.

بونلار خصوصی ایستیفاده بولوندا هنج بیر رزالت و آچاقلیقدان چکیمزلر. بونلارین تۆهمت، ایفتیرا، یالان آد قویماق کیمی کئیف حربهلری واردیر.

بو پارازیت عونصورلر خارجی و سیاسی دوشمنلردن داها خطرلیدیرلر. خارجی دوشمنی تانی بیب اونون علنییهنه موباریزه آپارماق آساندیر، لاکین موفته‌خور و ایستیفاده‌چی عونصورلر تشکیلاتین ایچریسینی چورودوب اونو ایفلیج حاللا سالاییرلر.

بونلار جوربجور شکیلده قباغا چیخا بیلر. کندلرده بوینیو غولوق و قولچوماقلیق گؤستریب ایللردن بری داوام ائدن دوشمنلیکلری شدیدلشدیرمک و اوندان مادی ایستیفاده ائتمگه چالیشارلار. شهرده دؤولت ایدارلرینه سوخولوب اورادا ایستی بیر وظیفه توتماق و بو واسیطه ایله سو- ایستیفاده ائتمگه جان آتارلار. هر شکیلده و هر موحیطده اولور- اولسون بونلار یول تاپیب فیرقه آیدان ایستیفاده ائتمکله، خالقا زور دئییر، اؤزلرینین خصوصی ایشلرینی قباقدان آپارماغا سعی ائدیرلر.

قدیم آزدلیق و مشروطیت حرکاتیندان ایستیفاده ائدیپ، وظیفه، ثروت و شخصیت قازانیب ایستیدادا خیدمت ائدن ماسکالی آزادیخاهلار آز دئییلیر. اولاری سیز ده یاخشی تانی بیری سینیز. تزه ووجودا گلن فیرقه‌یه بونلار یول تاپا بیلر. چالیشاق فیرقه‌میز بو کیمی مودوویر و فاسید عونصورلرین اللرینده آلت اولماسین.

مقصدیمیز عالی، فیکریمیز بویوکدور. بویوک ایشی ناپاک اللر ایله گۆرمک اولماز. تظاهورچو،، لووغا و یالانچی پهلوانلاردان پرهیز ائدین. خالقین مال، جان و ناموسونا گۆز تیکن پیس عونسورلری اولدن ایچرینیزه یول وئرمگین. قورخاق و ایکی اوزلو آدمالاردان قاچین، بونلار سیزی یاری یولدا قویا بیلرلر.

«من باشیمی ساخلماق اوچون قاریشمیشدیم» دینلری چوخ گۆرموشوک. او آدمالارین ظاهری سیزی آداتماسین. باشینی ساخلماق ایستیب دوشمنلره بعلي دئین آدمالاری اولدن فیرقمیه یول وئرمگین. قوی اونلار گندیب آیری واسیطه ایله باشلارینی ساخلا سینلار.

بیز هنج کسی گوج ایله فیرقمیزه یازدیرماق فیکرینده دئییلیک. خالقین هوسی- رغبتی و توجوهی بیزه کیفایت اندر. فقط کندلر و شهرلردن سنل کیمی آحیب گان جاماعاتا بئل باغلامالی بیق.

بیزیم بویوک و آغیر وظیفه میز بو جاماعاتی تشکیل ائتمک و اونون ایراده و قودرتینی جیدی صورتده خالق آزدلیغی یولوندا ایشه سالماقدیر.

دوغرودور بیز بوتون خالق، صینیف و طبقه نظرده توتولمادان فیرقمیزه قبول اندیریک. ولی بو او دئمک دئییل کی، بیز آزادیخالیغی و وطنیمیزین ترقی یه دوغرو گنتمه سینی نظر دن چیخارمیشیق. بئله فیکر ائتمک هرگیز دوغرو دئییلدیر.

بیز وطنین و خالقین نیجاتینی آزدلیقدا آختاریب و آرماقادیق. بیز بونو گۆزل بیلیریک کی، خالقیمیزین اکثریتینی تشکیل ائدن کندلیلر بو گونه قدر هر بیر حاق و ایختیاردان محروم قالمیشلار. بیز بیلیریک کی، ایشسزلیک خالقیمیزین بویوک بیر حیصه سینی فلاکته و اولومه سؤوق ائتمیشدیر. بیزه معلومدور کی، فهلهلریمیزین حقوقونو تامین ائتمک اوچون هله ده رسمی بیر قانون اله یوخدور. عنین زاماندا بیز حییس اندیریک کی، اربابلارین بعضیلری کندلردن و وسعتلنمکده اولان کندلی حرکتیندان قورخویا دوشوب یئرلرین آبادلیغینا، چنشمه لرین تعمیرینه ایقدام ائتمک فیکرینده دئییلدیرلر. حتا بعضی یئرلرده خیرمنلر بیلا تکلیف حالدادیر. بعضی ایستیفادهچی عونسورلر مالیک ایله ارباب آراسینداکی ایختیلاقی شیدتندیریب بولانیق سودان بالیق توماغا چالی شیرلار.

بونلارین هامیسینی بیلدیگیمیز اوچوندور کی، بیز اولکده قانونی بیر رنژیم، مؤعتدیل بیر وضعیت مؤیدانا گتیرمگه ایقدام ائتمیشیک. چون طبیعیدیر کی، کندلی ایله ارباب، فهله ایله ساحیبکارین منافی چوخ و اخت بیر-بیرینه موافیق گلمز. لاکین بیر قیسیم منفعتلر وار کی، اونلار موشرک حساب اولونا بیلر.

مئلن، امنیت، خالقین سیاسی آزدلیغی، محکمه و قانونلاردان موساوی صورتده هر بیر وطنداشین ایستیفاده ائتمک ایمکانی، اصلن فهله ایله ساحیبکار و ارباب ایله رعیت آراسیندا چیخا بیلن ایختیلاقی آرادان آپارماق اوچون مؤحکم بیر قانون ووجودا گتیریلمه سی کیمی مسالهلر واردیر کی، بیز اونو چوخ تنزلیکله و بیرینجی نؤوبه ده حل ائتمه لی بیق.

بونلارین هامیسی مومکون اولان ایشلردندیر. لاکین سیز چالیشین ایش پیس آدمالارین الینه دوشمه سین.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان»، نومه 4، شهر یور 25

آغای پیشه ورینین نیطقی نین موختصری

(شیر و خورشید تیاتری نین سالونوندا)

شهر یور آی نین 19- دا تبریزین شیر و خورشید تئاترینین سالونوندا آغای پیشه وری آذربایجان دموکرات فیرقه سی نین تاسیسی و اونون شوعارلاری مؤوضوعوندا ساعات یاریملیق موفصل بیانات وئردی. بیز بورادا اونون خولاصه سینی اوخوجولاریمیزین نظرینه تقدیم اندیریک:

آغايي پيشه‌وري: تقريباً ايل ياريم بوندان اول بوسالوندا ايرانين بو موچاربيهدن ساليم چيخيب اوز ايستيقلايني حيفظ انده بيله جگيني دليرله ايثبات انتميشديم. ايندي ده او عقيدمه باقيدير. بو خصوصدا بير سوز اولاييليمز. چونكو دونيانين ان بويوك سيمالاري بو خصوصدا ايران ميلنلر ينه تايمين و نر ميشلر.

اصلاً ايستيقلال مؤوضوعي قابيل بحث بير مؤوضوع دنيلدير. كيمسه اونواينكار انتمك ايسته مير. سابق دمورات فيرقه سي نين رهبرلر بندن مرحوم مساوات بيزه ايستيقلال سوزونو اورتيا آتماغي تؤولويه انديري و دنيدر دي كي، بو مسأله مشكوك و قابيل بحث اولدوغو واخت موريد بحث اولاييلر. ايران ايستيقلاي حتمي و غير قابيل بحث مؤوضوعلار داندير.

من بو مسأله ني مخصوصاً ايرلي چكديم كي، فيرقه ميزين آيدين و آشكار اولان شو عارلاري موغريضر طرفيندن سو تعبير اولونماسين.

بورادا آقاي پيشه‌وري هاوادا ايران خريطه سيني ترسيم اندرك علاوه اندير: من آچيق دنيرم بيزيم سوزوموز و طلباتيميز بو نقشه دن خاريجده دنيلدير. بيز ايران سرحدني داخيلينده دانيشيريق. بير دفعه هامني بونو نظرده توتورسا دانيشيب انلاماق اوچون آسان اولاجاقدير.

بو مجلس منيم ايكنجي موفصل نيطقيمي خاطريره گتيره بيلر. اوگون من 16 مين آذربايجانلي طرفيندن مجلسه اينتيخاب اولونموشدوم. اولاييلسين او نيطقني انشيدنلر دن بورادا بير چوخلاري صاضيردير. من اوگون مملكتين وصعيتيني نظره آليب دنديم بير وكيل واسيطه سي سيله مملكتي فلاكتدن قوروماق اولماز. اوگون من چوخ موتأثير ايديم. زيرا ساده بير كارگر بويوك شوق و تآثر ايله منيم چيگنيمدن اوپوب «گنت سني آلاها تاپيشيرديم. بلكه بيزيم دردلر يميزه چاره انده بيله سن» دنميشدي. من بيليرديم مملكتين مخصوصاً تهرانين حاضيري كي شرايطي دوردوچقا من او كيشي نين آرزوسونو انجام و نر مگه موفوق اولاييليمه جگم. اونا گوره من بوگون خالقا موراجيعت انديب كؤمك ايستهديم و دنديم: وكيل تك باشينا هنج بير ايش گوره بيليمز: خالق اوزو ال-اله و نريب اوز دردلر ينه چاره تاپماليديرلار.

تهران گنديب مجلسه واريد اولدوقدان سونرا ياس و ناوميدليگيم شيدتلندي. اورادا ميلنرله تقرر افلار و تظلم عريضة لري نين جاوبسيز قالدغي ني گؤردوم: شوق و هوس ايله تشكيلينه چالشيديغيميز آزادي فراكسيونونا واريد اولان شخصلرين چوخ كچيك و غرض آميز مقصدلر دالينجا گنتديكلر يني سنير انتميم. بوتون مجلس و دولت تشكياتي نين بنش اوچ موغريضر اوغرو، يالانچي و حوقاباز مورجعلر اينده آلت اولدوغونو بير داهه تجروبه ده انلاماغا موفوق اولدوم.

بو موشاهيدات منيم روحومدا بويوك تآثير باغيشلادي. بيليرديم مجلس كورسولريني غصب ائدن خايينلر يله منيم سو يوم بير آرخا گنتيه جك و حيس انديرديم كي، بو يول كسنلر دسته سي منيم آرارينا گير مگيمه آسانليق ايله راضي اولماياجاقلار. اونا گوره فورصتن ايستيفاده انديب سوزلريمي دنديم. مني 16 مين رأي ايله اينتيخاب انديب مجلسه گوندرن آذربايجان خالقي نين احتياجلار يني سايب سؤيله ديم. سوزلريمي بويوك بير ديقت و درين بير سو كوت سيله انشيديب تصديق انديلر. لकिन تصديقلر خيانتلر يني گيزلتمك اوچون قارا بير پرده دن باشقا بير شئي دنيلدي. فورصت اللرينه دوشن كيمي ده «بو آذربايجانلي راحت اوتوران آدامانز مه مير بونو بورادان اوزاقلاشديرماق لازيمدير» دنيب اعتيبار نامه له تولكولر هياراشان آچاقليق ايله موخاليفت انديلر.

بونولا بنله مأيوس اولمايب جيبه آزادي اطرافيناتوپلانان آزاديخاهلار يني كؤمگي ايله موباريزه به باشلاديق. افسوس كي، حرارتلي مقالهر، شيدنتلي جومله لر يميز تآثير سيز و جاوبسيز قالدي. تهران تكان يندي اما ايرتيجا عا دورو، اماخالقلارين حوقوقونو آياقلار آلتيندا پامال انتمگه دوغرو.

وصعيت بيلاخره انله بير آغير حال آلدني كي، آرتيق تهراندا اوتوروب مقاله يازماقدان يا نيطق انتمكدن بير نتيجه اولاييليمه جگيني يقين انتميم. ناچار بير ايل بوندان اول تبريزده اوزون اوزادي بحث انديگيميز مسأله اطرافيندا دوشونمگه باشلاديم.

بو چوخ ساده بير تدبير ايدني. منيم تبريز مسلكدا شلار يمدان چوخ سوتهران دان بير ايش چيخماياجاغي ني ايره لي چكيب دنديلر: آذربايجان دان باشلامالي، بوراني اول ايصلاح انتمه لي، آذربايجان خالقي نين اوز گوجو ايله بورادا ميلي حؤكومت ويجودا گتيرمه لي بيك. تهران، ايرتيجا عين باشي، ايستيدادين مركز يدير. او، اطرافد باش قالديران بوتون حركتلره موخاليفدير. بيرينجي نوبه ده اورادان گوز يوموب موسقيمياً بورادا ايش گؤرمه لي بيك.

بو فيكيرين حقيقتي او واخت نظريمه داهه آشكار بير صورته جيلوه انديني كي، دولت يني مسول مأمورلاري ايله آذربايجان خالقي نين تظلم و دادخاليلق تقرر افلاري حايقندا موذاكيره انتميم

مثلاً بيات دندي، من راديو واسيطه سي ايله موراجيعت انتميشم آرتيق خالق عريضة و تقرر اف واسيطه سي ايله اوزونه زحمت و نر مه ليدير. باشقالاري داهه آجي، داهه شديد جاواب و نرديلر.

صدر دئدي، بير تلقراف اولماسين، مين تلقراف اولسون من بو كيمي بوش سؤزلره جاواب بئله وئرميهجگم.

بو سؤزلرين آيري جاوايي اولاي بيلمزدي. گرك خالقا موراجيعت انتمك. خالقين يوموروغونون گوجو ايله آزادليغي تامين انتمك! بو شوعار لا من تيريز آز اديخالار ي نين تكليفي اوزره تهراندان آذربايجانا حركت انتميم.

بورادا ياخين مسلكداشلاريم ايله بير داها جيدي صورته ايرانين و آذربايجانين داخيليو خارجي وضعيتيني تجزيه و تحليل اننديكن سونرا بو بؤيوك فيكيري عملي انتمك اوچون بؤيوك مستقل بير فيرقه يار اتماق لوزومونو آنلاديق.

بو فيرقه دونيانين تعقيب انديب، آنلايب تانديغي دمورات عنوانين آلتيندا اولمالي ايدي. بيز ده عونواني قبول انديب خالقي اونون اطرافينا توپلانماغا دعوت انتمك محصدي ايله كئچن دوشنبه گونو بؤيوك بير موراجيعتنامه اينتيشار وئرديك.

بو موراجيعتنامه آذربايجان خالقي نين اوزون مودتن بري حيس اننديگي احتياجلار اوغروندا موباريزه اننديگي حاق و ايختيار اوزرينده يازيلميشدير.

بيز آذربايجان خالقي نين آزادليق يولوندا آپارديغي موباريزه تاريخيني اونودايلمهريك. تهران ايرتيجاعي آذربايجانا بؤيوك ضربلر وورومشور. بيز اورادا كوك سالميش ايستيداد رژيميندن هئچ بير اومود گوزلهيه بيلمريك. تهران آذربايجانين هميشه فيشار آلتيندا قالماسينا چالشميشدير. اورادا حوكومت سورن خايين عونصورلر بيزيم باشچيلاريميزي محو و نابود انديب ميلي غوروروموز وسينديرمقادن بير آن بئله صرف نظر انتمه ميشلر.

آذربايجان خالقي نين بؤيوك سرداري ستار خانين خايينانه بير صورته تهرانچكيليپ اولدورولمهسي هنوز اونودولماميشدير.

موستيبدر ستار خانان موداخيله انتمكي بؤيوك بير گونا حساب انديب اونواتابك باغيندا موحاصيره سالديقلاري گونلرده تهرانين كوچه، خيابان و اولورينه بئله بختياري توفنگچيلري نين ايله خالقين مالي، جاني و ناموسو تاپدالانيردي. مركز ايسه اونلاري تنبيه انتمك عوضينده خانلاريني و وزارت و صدارته منصوب انديردي.

تهران هميشه آذربايجان آيدندان وحشت انديب او آدي آغزينا آلانلار لايبرحمانه رفتار انتميشدير. بونا سردار ميلي دن سونرا آذربايجانين ايفتخاري اولان مرحوم شئخ محمد خياباني حاقيندا گوردوكلاري حاقسيز ليقلاري شاهيد گؤستمك اولار.

من شخصاً اونون قاتيلي حاجي موخير السلطنه نين اعتيباري تصويب اولان گون مجليسه بير روزنامه موخير صفتيله حاضر ايديم. او گون ايران آز اديخالار ي نين غيرتلي نومائندهسي مرحوم سوليمان ميرزا بو آچاق خايينين اعتيبارنامهسي علئيهينه اعتراض انندي. او چوخ حرارتلي بير صورته مرحوم شئخين ايران آزادليغي يولوندا گؤسترديگي فداكار ليقلاري سايب سؤيله دي و حاجي موخير السلطنه اوتانمادي، تريبون دالينا گنديب دئدي: «دوغرودور من اون اولدوردم لايكين، بو بؤيوك بير خيومت دير. چونكو خياباني مملكته خيانت انديردي».

آذربايجان قهرمانلاري نين قاني ايله قورولان مجليس شورا بو جلادين اعتيبارنامه سيني قبول انديب ميلت نومائندهسي آدلانديردي. سونرا دا بو خايين رضاخان امريله اون سنه دن آرتيق ايران دؤولتي نين رييسي اولدو. بو اونون انلديگي خيانتينه پاداش و زحمت حاق ايدي.

تهران بو ايشي گورمكله آذربايجان نامينه دانيشماغي بؤيوك بير خيانت حساب اننديگيني ثوبوتا يئتيردي. شئخي چوخ گوزل تاني بير سيز، چوخلاريز اونون معنالي نيطقلاريني انشيمگه موقوف اولموشسوز. من سيزدن سوروشورام او ايرانا هانسي خيانتني روا گورموشدو؟

من او واخت «حقيقت» روزنامه سينده بير آذربايجانلي كيمي مجليس بو خايينانه حركتينه شديد بير صورته اعتراض انديب «سيزين خايين آدلانديرديغيز مزارلار قارشيسيندا تعظيم انتمكي بيز ايفتخار بيليريك»، كيمي جسورانه عيبارت يازماقلا اچريمده شؤعله نكمده اولان ميليت حيسيني تسكين ائمگه چالشميم.

عجا! شئخين خيانتني و گوناهاي آذربايجانلي آدي داشيماقدان باشقا نه اولابلردي؟

مرحوم ميرزا كوچيك خانين تهران حاقيندا چوخ آجي بير سوزو خاطيرمه گلدي. او دئيردي «تهران آباد اولماق اوچون بوتون ايران بر باد انديلميشدي. ايران آباد اولماق اوچون تهراي بر باد انتمك لازيمدير». من بو سوزو تصديق انديب تهراي داغديب اورتادان قالديرماغي تؤولصيه انتميم. لايكين بو سوزده بير دوغرولوق وارديركي، او دا تهرانين خارجده باش قالديران آزادليق حركتلري اونلارين مئيدانا سوردوگوبؤيوك سيمالاري علئيهينه آپارديغي جلاذانه سياستدن عيبارتدير.

ھمىن مىرزا كوچىك خانىن اۈزۈ دە چوخ وحشيانە بىر صورتدە اۈلدورولوب اونون باشى ايران آزادلىغى نىن غدار دوشمنى اولان رضاخانا تۇحفە گۇندرىلدى.

آذربايجانين خالق و قهرمان اوغوللاريندان خوراساندا قيام ائدن مرحوم كولنل محمد تقى خان ايله اه بو جينايتى ايشلتمكدن صرف نظر ائتمەدىلر.

بونلار ين ھامىسى گۇستىر ير كى، تهر اندا كۇك سالمىش اير تىجاج و اىستىداب قووسى خارىجده ويجودا گلن آزادلىق حر كلترىنى ياتىر ماق ايشىندە ھنچ بىر جينايتدن گئرى دورماي اچاقدىر.

بو جينايتلرە خاتىمە وئرمك اوچون اورانين قودرتىنى محلى و مىلى اىختىار لار واسيطەسى ايله سىندىر ماق لازىم گلير.

بو ايشده آذربايجان ھمىشە اولدو غو كىمى ايندى دە پىشقدم اولمايدىر. تهر اندان آزادلىق اوماق بۇيوك اىشتىباھدىر. اورادا آزادلىق موبار يزهسى اياران دستەلر ين ال قوللارى باغلانلىمىشدىر.

طبيعىدىر، رضاخان بىخىلان گون بىز اىستەدىگىمىز مىلى حۇكومتى ويجودا گئىرە بىلمزدىك. او واخت اينقىلابدان بحث ائندلر ين جاو اىندا من «آزىر» روزنامەسىندە بو ايشىن غئىر مومكون اولدو غونو اىثباتا چالشمىشدىم. او گون مىلى حر كت و اينقىلاب جريانىنى ايدارە ائتمگە قادىر بىر سياسى فىرقە بوخ ايدى. رھبر سىز اينقىلاب نتيجه وئره بىلمزدى. آما ايندى وضعيت تاماميله دگىشمىش اوچ ايل يار يملق موبار يزه تازا قوولر و مۇحك سياسى جمعيتلر مئيدانا چىخىمىشدىر.

ايندى من اينقىلابدان بحث ائتمك و اونو اور تايا سورمك فىكىرى يندە دئىلم. من اىستەبىرم دئىم كى، بو گون خالقىمىز اگر اۈز حاق و اىختىارىنى آلاما ايقدام ائدر سە اونو عملى ائتمك اىمكانى وار دىر.

مر كزى اىشغال ائتمىش اىستىباد حۇكومتى اۈزونون لياقتسىز ليگىن آرتىق اىثبات ائتمىشدىر. مجلس شور ادان ھنچ او مىد گۈزلەمك اولماز. اورادا يئز توتان موستىدىلر سەدن آرتىقدىر كى، سادە بىر قانون كنجىر مگە مووفق اولمامىشلار.

مشروطە و مىلى حۇكمتين ويجودا گلەسى بىرىنجى نۇبەدە مملكتين بودجەسىنى يعنى دخل - خر جىنى تعين ائتمكدن عىبار تدىر.

فرانسائىن اينقىلابى كىمى بىزىم مشروطە اينقىلابى دا بو مسألەنى حىياتا كنجىر مگ يولوندا ويجودا گلەمىشدىر.

بىزىم اون دۇردونجو مجلسىمىز ايسە بو مسألەنى حل ائتمگە قادىر اولمامىشدىر. ايندى آلپان مالىاتلار و صرف ائدىلن پوللار ين ھامىسى غئىر قانونى و او غور لوق حساب اولونور.

منىم وطنپرست تاندىغىم اشخا صدان بىرى دئىرىدى كى، سن نىطقلر يوين بىرىندە قانونا احتىرام ائدىب اونا تابع اولماقدان بحث ائتمىشدىن.

من بونو اينكار ائتمىرم. قانون مۇحترم دىر. قانونسوز بىر اۈلكەدە عدالت، امنيت، اىنسانىت اوللا بىلمز. ولى قانون هر ايكى طرفدن مۇحترم توتولمايدىر.

فرانسا اينقىلابى نىن بۇيوك موتفكبرى ژان ژاك روسو اۈزونون مشهور اثرلرى نىن بىرىندە بئله دئىر: «بئىمان ايكى طرفلى اولمايدىر، او، بىر طرفدن پوزولسا، ايكىنجى طرف اونو ساخلا ماغا مجبور دئىلدىر».

روسونون نظرىندە قانونلار خالق ايله دۈولت آراسىندا موتقابل قراردان باشقا بىر شئى دئىلدىر. ايندى بىزىم حۇكومتىمىز ين باشىندا دورانلار و مجلسىمىز ين اكثرىتىنى تشكىل ائندلر اۈزلرى نىن قويدوقلارى قانونلار و ياز دىقلارى قرار دادلارى پوزوب آياق آلتىنا سالمىشلار. اونا گۈرە بىز او قانونلارى لغو ائدىلمىش حساب ائتمگە مجبوروق.

بوندان علاوه اونلار ھمىشە قانونو اۈزلرى اوچون بىر آلت ملعبە قرار وئرمىشلر. هر واخت آزادلىغى محو ائتمك خالقين حاق و اىختىارىنى آياقلاماق لازىم گلير سە، اونلارى مئيدانا چكىب اىستىفادە ائمگە چالشمىشلار. خالقين نفعينه لازىم اولان قانونلار ايسە ياددان چىخار يلىب آرشىولرە وئرىلمىشدىر.

دوستلار يمدان بىرى يزدلىلر ين بىر مثلىن يازمىشدى: گويا يزد شەرىندە يالانچى بىر رۈوضە خان وارىمىش كى، منبرە چىخىدقدا غش ائدىب آروادلار ين اوزرىنە دوشرمىش. يزدلىلر دن بىرى آخىردا جانا دويوب دئىشدى: «آخوند، من نميدانم ھمىشە بطرف بى بى چرا غش مىكنى؟»

ايندي بيزيم دؤولت آداملاريميزدا غش ائندنه هميشه بي-نين اوستونهدوشورلر. يعني هميشه ظالمانه قانونلاري مئيدانا چيخاريرلار. عاديلانه قانونلاردان هنج بير اثر گورموروك.

بيز آذربايجانلار قانونلارين اساسيني و ريشه سيني بؤيوك قوربانليقلار باهاسينا آلميشيق. مركزي حؤكومي اؤزلري نين آتا - بابادان قالما ايرثي حساب ائندن خايينلر اونا عملاً ساييب، سوپوروب گيزلتميشلر. بيزيم حاق و ايختياريميزي تامين ائندن ايالت و ويلايت انجومنلري قانوندان چوخ ايلدير بير اثر يوخدور. منه قانوندان دانيشان آقادر بونا جاواب ايسترديم. اونون بوش بوغازليقدان باشقا بير حربه سي اولاييلمز.

بيز حقيقي آچيق - آيدين بير صورتده خالفا گؤستر مه لي بيك. بيزيم مئيدانا آتديغيميز شو عارلارين اساسيني دا قانون تشكيل ائدير.

بيز ميلنلرين و خالقلارين ايختياريني تامين ائتميش قانون اساسيني ديريلتمك يولوندا موباريزه باشلاميشيق. قانون اساسي، ايالت و يلايت انجومي اولماسا قوروو معناسيز بير كاغاذدان عيبارت اولاييلر.

قانونا احتيرام ائديب اونا موقدس سايديميز اوچوندور كي، بيز بيرينجي نؤوبه ده ان بؤيوك، ان اساس قانون - يعني انجومن ايالتي مسأله سيني حياتا كنجير مك ايسته بيريك.

من بو سؤزلري فقط ايندي بورادا دنمگه باشلاماميشام. بير نچه گون فورصتدن ايستيفاده ائديب حاضير اولدوغوم مجلس شوراي ميلي ده بوندان داها شديد بير لحن ايله چيخيش ائديب نيماينده آدي داشيبان يالانچي پهلوانلاردان بو خصوصدا جيدي ايش طلب ائتميشديم. حالبو كي اونلارين بير قدم بئله خالفا دوغرو گلمله رينه اوميديموخ ايدي.

دنديگيم كي مي اچريميزده فارس مثلي موجيبيجه «آشدران ايستي كاسالار» (كاسه از داغتر آش) آداملار آز دئييلدير. دونن اونلاردان بير ي منه ايراد ائديري كي، «يننه يازرسيز آذربايجانا دؤولت طرفيندن اهميت وئريلمير، يننه دئييرسيز آذربايجاندا آلينان وئرگيلر اورا مصرف اولونان بودجه دن چوخدور. آذربايجان تهرانا انله بير بؤيوك وئرگي وئر مير، بيز گرك تهراندان تشكور ائتك كي، بيزه چوخ ياخشي باخير. اگر تهران اولماسا بيز آجيميزدان اولريك».

بو آدامين عاغلينا منيم شوبه هم يوخدور. لاکين لجبازليق و حؤجت ايله اؤز يالان و موغريضانه سؤزلريني خاقا تحمیل ائتمك گورورسوز اينساني نملر دنمگه وادار ائدير؟

بي ناخلف آداما من دنديم: آيا بيلير سمني كي، ايگيرمي ايل تامام رضاخان آذربايجانلي يا باتماني دورد قيرانا آديغي قندي 18 قيرانا ينديرتدي؟ آيا انلاماق ايسته ميرسن كي، آذربايجانين زحمتكش دول آروادلاري بير قوطو كيبريت آديغي زامان بير ريالين اوچه ايكي سيني ماليات وئرير؟ حقيقت آجيدير، لاکين اونسؤيله مه لي بيك. من مجلسده آچيق صورتده دنديم كي، «بونو من دقيق حساب نتيجه سينده ايبات انده بيلرم».

آذربايجان خالقينا ماعاريف بودجه سيندن وئريلن پول آدام باشينا تقسيم ائديلر سه اونا گؤسترن بير واحد تاپماق اولماز. من اونا كيبريته تبديل ائنديم. نتيجه بو چيخدي كي، هر بي نفره بير كيبريت چؤپوندن آز پاي دوشور.

او كور و كار آدام او قدر خالقدان اوزاقدير كي، بيزيم ميلي دبيستانلاردا چاليشان آموزگار لاريميزين آيدا اوتوز تومن حقوق آليب 12 ساعات چاليشمالاريندان خبري اولاييلمير. اولسه ده اؤز فصاحت و بلاغتينه او قدر مغروردور كي، گوندن آشكار اولان بو حقيقي اينكار ائتمگه چاليشير.

طبيعيدير. بيز بو كي مي فاسيد، لجوج و فيتنه جو آداملارين سؤزونه قولاق آسيب اؤز توتدوغوموز يولدان قاينتمالي دئييليك. من اونا دنديم بيز چاليشيب مقصديميزي الهه انده جه بيك. اگر سن دوغرو دئييرسن بويور دوش قاباغا، باخاق نه ايش گورمكسن.

بو كي مي بوش بوغازليقلار بيز اهميت وئر بيلمريك. ايش و فعاليت لازيمدير. سؤز. عيبارت و بوشبوغازليق خالقي يوروب مأيوس ائتميشدير.

بيزيم گورمه لي ايشيميز چوخ ساده دير. اول شهريميزي ايصلاح ائتمك اوچون اينتيخاب ائنديميز شهر انجومي ايشه باشلامايدير. تهران بيزيم بو ساده و طبعي حاقيميزي بئله پايمال ائتمك ايسته مير. نچه آيدير كي، شهر اهلي اؤز ائويني آباد ائتمك، اؤز مدني و محلي ايشلريني يولونا سالماق اوچون انجومن اينتيخاب ائتميشدير. لاکين وزارت كشور اونا حتي ظالمانه و قانون اساسي نين ضيدينه اولان پهلو ي قانونو ايله ده تصديق ائتمير.

نتيجه ده شهر كؤهنه قبرستان حالينا دوشموش اونون كوچه و خيابانلار ينداگند و كثافت باشدران آشماقداير.

دونيادا دموكراسي نامي داشييان هنج اولكه يوخدر كي، اوراني شهرداري ايشلرينه دؤولت موخاخيله انده بيلسين. رضاخانين ويجودا گنيرديگي بو منحوس سدي سينديريپ شهر انجومي ايشه باشلامالي و شهري خرابازار حالينا دوشمكدن نيجات وئرمهليدير.

بيز، سو مساله سينده گوردوك كي، ساده بير صورتده اينتيخاب انديگيميز كوميسيون شهرين موهوم محلهلريني بير نچه گون سو ايله تايمين انده بيلدي. اگر بوايش ايدامه وئريلرسه بويوك نتيجهلر الده انديله بيلر. آيري ايشلرده بئلهدير. گرگ هيئت انديپ ايشه گيريشمك. تهرانين خايينلر الينده اولان ويزار تخانالاريندان بير دفعه اومودي كسمك لازيمدير. بوندان علاوه مورتجولرين ويجودا گنيرديگي شرايپين تاثيرلريندن بوتون ايران هر ج - مرج حاليندادير. مازندران و گورگاندا اولدوغو كيمي، اصفاهان، شيراز و سايرير جنوبي شهرلرده آشوب و شوريشلر باش قالدير ميشدير. تهرانين اوزونده بئله شولوقلوقون قارشي سيني آلماعا دؤولت قاديرون بيلدير. حوكومت نيظامي اولدوغونا باخماياراق گنجه ساعات اوندان سونرا شهرده گورونمك قاداغان انديلميش، لاكين خالقين مال-جانيني حيفظ ائتمك مومكون اولاييلمه ميشدير.

بئله بير زاماندا آذربايجان دموكرات فيرقه سي اوزونون بويوك موراجيعتنامه سي ايله فعاليتنه باشلاميشدير. بير هفته دن آز اولمايان بو مودته شهر يميزده و بوتون آذربايجاندا درين بير سو كوت حيس انديلير. خالق بير مركز ثيفل، بير پناهگاه تاپان كيمي اولموشدور. امنيت عومومونو تهديد ائدن حركتلر سوسدورولموش، شولوقچو عونصورلر ايسكات انديلمگه باشلاميشدير.

ايندي آذربايجان امنيت و آراميش جهتن ايرانين آيري يئرلريني هاميسيندان قاباقدير. فيرقه بو موفقيتي فال نيك حساب انديپ، گورتوردوكو صلوح و امنيت طلبليك سياستيني تعقيب انده جكدير.

اعلاميه ميز اطرافدا اولدوقجا درين تاثير بورا خيميشدير. دوشمنلر يميز، مخصوصاً، تهراندا ايران خالقلا ري نين حوقوقونو آياقلاري آلتينا آلان موستبيد عونصورلر اوخويوب تيتيرمه گه باشلاميشلار.

بيز بويوك بير فيرقه يار اتماقلا دونيا يا ثابت انده جه بيك كي، اوز ائوميزي يابانچي اولمادان ايداره ائتمگه لياقت و قودر تميز واردير. (گورتولو آقيشلار)

فيرقه ميزين باره سينده من چوخ موفصل معلومات وئرمك ايسته مير. بيقدردئمه لي يم كي، موراجيعتنامه ميزي حتماً اوخوموشسوز، اونون بوتون آذربايجاندا بويوك تاثيري اولدوغو بوندان بيلينير كي، ايراني باشدان-باشا بوروموش اولان شولوقلوق و هر ج-مرجليك دن بورادا هنج بير اثر يوزدور. ايستر شهرلرده، ايستر سه ده كندلرده خالق فيرقه يه اعيتام انديپ اونون مئيدانا آتديغي امنيت شوعاريني چوخ حوسن توجهله ايستيقبال اندير. آذربايجان ايندي طوفانلي دريا كيمي تلاطومه اولان ايران مملكتينده ساكيت و آرام بير جزيره حاليندادير.

چوخ احتيمال وار كي، ووردو غوموز بويوك ضربه نين اثرينده صدرين كابينه سي سوقوط انديپ، اونون يئرینه موقتي اولماق اوزره بير موحليل و ياز اديخاه كابينه گنير سينلر. لاكين بو اوشاق آلدان تدبيرلري بيزي ايغفال انده بيلمز. بيرگونلوك، بئش گونلوك اوچون يوخ، هميشه آز ادليغي تايمين ائتمك اوچون بورا اويجودا گنيرمه گه باشلا ديغيميز مركزي ثيفلي ساخلامالي، ائو مركزده محو ائتمگه چالیشان موستبيدلرين باشي اوستونده مؤحك بير يومروق كيمي توتمالي ييق.

بوندان علاوه، فيرقه ميز ايشه باشلا ديقدان سونرا ويجودا گلن امنيت و آرامليق گؤستردي كي، خالقimiz اوزونو ايداره ائتمگه لياقتي واردير.

مرانامه ميزي هنوز اينتيشار وئرمگه فورصتيميز اولماميشدير. چوخ تنز بير زاماندا چاغريلان فيرقه كونقره سينده ائو تصويب انديپ عومومون نظرينه تقديم انده جه بيك. لاكين اساسي مقصدلر يميز خالقان گيزلي دئييلدير. ائو بيز موراجيعتنامه ميزده ساده بير ديل ايله يازيب گؤستر ميشيك.

بيز بيرنجي نؤوبده امنيت، اوان سونرا ميلي حركتيميزي ايداره و ايران آز ادليغيني تايمين ائتمك اوچون انجمن ايالتيدن عيبارت اولان بير مركز ثيفل ويجودا گنيرمه لي بيك.

فيرقه نين ايشي باشقا دير. ائو، دؤولت و حوكومت يئرینه قويماق اولماز. او، خالقين گوزونو آجيب مؤحك بير اينتيزام آلتينا چمك، او واسيطه ايله عومومون منافعينه تايمين ائتمگه چاليشير. خالقين حوقوقي، فردي و ايجتيماعي ايشلريني ايداره ائتمك دؤولت تشكيلاتيني ايشيدير. بو تشكيلات ايلت و ويلايت انجمنلري شكيلينده اولاي بيله جكدير.

انجمنلرين ايتخيراتي چوخ وسيعدير. اولار بوتون دؤولت ايدارلريني ايشلرينه يئتيشه بيلر و ايالتين مالي، فرهنگي و بهداشتي مساله لريني موستقبل بير صورتده موذاكيره انديپ بو خصوصالاردا جيدي تدبيرلر گوره بيلر.

قانون اساسي بوتون ايران خالقلاري و اياتلري كيمي، آذربايجان خالقينا دا بواختياري وئرميشدير. بيلديگيميز كيمي، آذربايجان اينجيمني ايرانين مشروطه تاريخينده بؤيوك رول اويناميشدير. او، انجمنده شيركت اندلردن آقاي رفيعي (نظام الدوله) نين خوشبختانه بورادا تشريفلري واردير. اوزلري ده فيرقه ميزين ماسيسلر بندندير لر. آقاي ماستشار الدوله ده بو تاريخي انجمنين عوضولر بندندير.

بو سيمالار بيز آذربايجان خالقي نين آلدغي بؤيوك حاق و ايختياردان ديري شاهيد و مؤحك دليل و مدركدنير لر.

بورادا بؤيوك بير حقيقتي سيزه گرگ دنيم. بو معروف دور، دنير لر: «حاق آلامق لازيمدير، اونا وئرمز لر».

منيم عقيدمه گوره، بو كاميل بير شوعار دنيلدير. من دنيرم حاق آلامق شايديكي، آسان بير ايشدير. اونا ساخلامق شرطدير.

اگر بيزيم قهرمان مشروطه خاهلاريميز بو نوكتيه توجه انديب ايغفال اولماسايديلار، ايندي آذربايجان، بلكه ايران تاماميله دونيانين ان آزاد، ان دموكراتيك مملكتلر بندن بير اولموش و دوچار اولدو غوموز فقر. فلاكت، آجلىق و سفالت قاباغيميزا چيخماميشدي.

آذربايجان خالقي قيرخ ايل بوندان اول تشكيل اتديگي انجمن اياتي واسيطه سي ايله اوزونون سياسي روشد، و ايستعداديني ثوبوت ائتميشدير.

فيرقميز بو ايستعداد و لياقتي دونيايا ثابت انديب اونون قاباغينا چيخاريلان ماتيعلري اورتادان قالديرماليدير.

دموكراتلىق ان موترقي و عالي بير فيكردير. بيز اونا تام معنا سيلا حياتا كنجير مگه چالشمالي بيق. بيز وار قومميز ايله چالشا جايغيق كي، ميلت افرا دي نين هاميسي دؤولت ايشلرينه موداخيله انده بيلسين و هر بير فردين ايراده سي مملكتين موقدر اتيندا مؤثير اولسون.

بوندان علاوه، قاباغيميزدا بؤيوك ايصلاحات دور موشدور. اولي كندلي ايله اربابلار آراسيندا تؤوليد اولموش ايختيلاقلاري عاديلانه بير طرز ايله حل و رفع ائتمه لي بيك. سونرا فرهنگ و بهداشت مسأله سي بيزجه ان بؤيوك مسأله ر دندير. فرهنگ و بهداشت سيز بير ميلت اوز ايستيقلال، حيات و آزادليغيني ساخلايا بيلمز.

من كنجميش نيظقلريمين بيرينده هنوز فرانس، آلمان قوملري نين ايشغالي آلتيندا ايكن همين بو يئرده فيرنگ ميلتي نين ياشاييب آزاد بير صورتده اوز حياتيني ايدامه وئره جگيني پيشگولوق ائتميشديم. بو پئيغمبر ليك دنيل ايدى، من او مدني ميلتين فرهنگيندن، تاريخي موباريزملر بندن، بيليك و بهداشتا اولان توجهيندن كاميا ل خبر دار ايديم.

بيزيم آرزولاريميزدان ان بؤيوكو عموم خالقين ساوادلانماسيدير. ساوادلي وساغلام خالق هئج وخت طولوم و فيشارا تحمل ائتمز. اينسانلار لا حئيوانلار آراسيندا اولان بؤيوك فرق ده بوندان عيبار تدير.

اينسان ايجتيماعي بير مخلوق دور. او تك اوز باشينا ياشامير و اونون مقصدي فقط شخي حياتيني تأمين ائتمك دنيلدير. بشر ايجتيماع اوچون ياشايير. اونا گوره ايجتيماعين منافعيني شخي منافعيندن يوخاري توتما ليدير.

هر كس اوز باشيني ساخلاماقدان اوچون ياشاسايدى، دونيادا بؤيوك سيمالار، فداكار قهرمانلار و اوز جانلاريني وطن و ميلت يولوندا فدا ائدن رشيد اينسانلار تاپيلمادى. بو فداكار ليق فقط بيليك، فرهنگ، تشكىلات و اخلاق نتيجه سيدير. بيز گرگ جماعتين منافعيني اوز شخي منفعتلر يموزه ترجيح وئرمگه عادت ائتك و بو واسيطه ايله خلقيميزي فلاكتدن قورتاراق.

ايفتيخار، مال و مكننت شخي ياشاييشدا دنيلدير. دونيادا باشي اوجا آدمالار عوموماً خالق خادimler ي اولموشلاردير، جاوانلار يمیزی بو روحدا تربيه ائتمه لي بيك ايفتيخار، شرف قازانماق ايسته يير سن خالقا خيدمت ائتمه لي سن. بونو گرگ هامی بيلسين و بو يول ايله قازانيلان شرف و ايفتيخارين مزه سيني آنلا سين.

بيز تاريخدان چوخ دانيشا بيلريك. كنجميشيميز ده ايفتيخار لا دول دور. لاکين بو كيفايت ائتمز. ايفتيخار و شرافتي اوزوموز اوز اليميز له كسب ائتمه لي بيك سعدي نين حكيمانه سؤزو بيزه درس عيبرت اولما ليدير.

ميراث پدر خواهی، علم پدر آموز

كاین مال پدر خرج توان کرد بده روز

بیز آتا- بابامیزین گوردوگو ایشلری اوزوموزه سرمایا قاییریپ اونو خرجه ییب قور تارمایاق. بلکه شوچاعت، رشادت و فداکارلیقدا اونلارا تقلید اندیب گتدیکلری بول ایله گندک، اونلارین قازاندیقلاری ایفتیخار و شرافته نایل اولاق.

بیزیم فیکیریمیزی مشغول ائدن مسألهلردن بیرسی ده دیل مسأله سیدیر. بو بیز آذربایجانلیلار اوچون چوخ موهوم و اساسی مسألهلردندیر.

فرهنگ مسأله سینی بیقیدلیک ایله باشدان سالماق اولماز. چونکو میللترین حیاتی اونا باغلیدیر. بدبختانه بو گونهک مملکتیمیزی ایداره ائدندر بو مؤوضوعوسری ساییب اونا اهمیت وئرمه میشلر.

بوندان علاوه، آذربایجانین فرهنگ معاریف مؤوضوعوندا مخصوص بیروضعیت واردیر. اهالیمیز قرنلردن بری معین بیر دیل ایله دانیشماقدادیر. بو دیلی ساده قابا تدبیرلر ایله عوض ائتمگه چالیشانلارین اللرینده قانع اندیجی دلایلری یوخدور.

آلتی یئددی یاشیندا تازا دیل آچمیش اوشاغا یابانچی بیر ایلی تحمیل ائتمک جینایتیدیر. تعلیم تربیت ایله مشغول اولانلار اکثر آذربایجانلیلارین عصی لیگینی بوندا گؤرورلر.

آنادیلینده یازیب اوخوماغی قداغان ائتمک فرهنگ تکاملون قاباغینی آلماق دئمکدیر.

بئش میلیوندان زیاده کند و شهرلرده یاشایانلاریمیز قالسین، حتی محلی مکتبلرده تحصیل ائدندریمیز بئله عؤمورلری نین آخیرینا قدر فارس دیلینی دوزگین تلفوظ ائتمگه قادر دئییلدیرلر.

رضاخان ایش باشینا گلیب آذربایجانی پارچالماق سیاستینه باشلامدان اول آذربایجاندا میلی تیاترلاریمیز سریع بیر صورتده ترقی ائتمکده ایدی. خالق، آرواد و کیشی تاماشالاردا کمال مئیل ایله حاضر اولوب هونرورلریمیزین اثرلرین سئیر ائدیر و بو واسیطه ایله اخلاق و معنویات جهندن میلتمیز ترقی ائتمکده دوام ائدیردی. فقط مجبوراً تیاتریمیز فارس دیلینه تبدیل اندیلن کیمی نومایش سالونلاریمیز باغلانما مجبور اولدو. چونکو خالقیمیزین اکثری بو دیلی آنلاماغا قادر دئییلدی.

دیلی وطنپرستلیگه موخالیف گؤرولر واقیعاً جاهیل آدمالار گرك اولسونلار. چونکو بو ایشین تازالیغی یوخدور. هنوز ایندی ده مسجدلر و منبرلرده واعیظلریمیز خالقین آنلادیغی آذربایجان دیلینده و عظ اندیب دینی وظیفه لرینی انجام وئر مگه دعوت ائدیرلر. بیز آذربایجان دیلینی موخالیفلریندن سوروشوروق، بو ایشده نهیسیلیک واردیر؟ نهییه بیر دیلدن منبرده ایستیفاده ائتمک اولور، آما مدرسلرده اولمور؟

وانگهی آذربایجان دیلینده یازیب اوخوماق مسأله سینی تازالیغی یوخدور. قیرخ نچه ایل بوندان اول ایران فرهنگینی نین ایفتیخاری ساییلان میرزه حسن روشدییه تبریزده تشکیل ائدیگی مدرسه نین ایبتیدایی دؤوره سینی آنا دیلینده تدریس ائتمیشدیر. اونون او تاریخده تالیف و نشر ائدیگی درس کیتابی الیمیزده دیر. بوندان علاوه، بورادا یازیب اوخوماغی آنا دیلیندن باشلایانلار آز دئییلدیرلر.

ائشیتدیگیمیزه گوره آقاي فیوضات و آقاي دوکتور رضازاده شفق ده بو دیلده آذربایجان مکتبلرینده واختیندا درس دئمیشلر.

بوندان علاوه، من کندلرده و خیردا شهرلرده موعلیملر گوردوم کی، فارس دیلینی ابداً بیلمه یین کندلی و اصنافا بو دیلده فرهنگ مؤوضوعوندا نطق ائدیرلر.

مخصوصاً سلماسدا بو گولونج ایشین لاپ قاباریق مکلینی کئچن ایل گورمگه مووفق اولدوم. من سلماس سوزونو مخصوصاً ایشلندیم. چونکو بیزیم شاهپور علیرضایا ایرادتمیز یوخدور. شاپور سوزو اونون اخلاقی جینایتلرینی نظرده موجسم ائدیر. ستارخان خیابانی نین دا په لوی آدانماسی قولاقلا ریمیزی خراش ائدیر، روحوموزو اینجیدیر. تبریزده آذربایجانلینی قوربانلیق قویونو کیمی پارچالایان رضاخان په لوی آدینا خیابان اولایلمز. اونو تبریز اهالیسی اوز میلی قهرمانی ستارخان آدینا آداندیر میشدیر. پوستخانامیز بونو بیر دفعه بیلمه لی په لوی آدینا گلن مکتوبلاری گئری قایتارمالیدیر. تبریزده په لوی خیابانی یوخدور. بؤیوک خیابانیمیز بؤیوک سرداریمیزین آدیندیر. او بئله گرك مشهور اولسون.

آخیردا تکرار ائدیرم، بیز ایرانین ایستیفالینا کامیلاً علاقه مندیک. اونون بیرقاریش توپراغینی آیری بیر اولکهییه وئریمک فیکیری ابدانمیداندا یوخدور. بیزیم ایستهدیگیمیز قانون اساسی نین بیزه وئریدیگی داخلی حق و مدنی خودمختاریتدن عیبارتدیر. دیل مسأله سی ده بونون جوزوی دیر.

بیز موراجعتنامه میزده دئدیگیمیز کیمی اوز ائومیزین ایشلرینی اوزوموز ایداره ائتمک فیکیرینده ییک. اوندان اوترو وار قومومیزله چالیشماغیق.

زور ایله ایران خالقارینی اسارتده ساخالایانلار بونو بیر کره دوشونمهلیدیرلر...

(آذربایجان» روزنامهسی یکشنبه 25 شهریور، شوماره 4، دوشنبه 26 شهریور، شوماره 5، 3 شنبه 27 شهریور، شوماره 6، 4 شنبه 28 شهریور، شوماره 7، 5 شنبه 29 شهریور، شوماره 8، یکشنبه اول مهر شوماره 10، دوشنبه 2 مهر، شوماره 11، سه شنبه 4 مهر، شوماره 12، -1324 جو ایل، -2 جی دؤره).

عزیز وطنداشارلار

مشروطه و قانون اساسینی اله گتیرمک، میلی حؤکومتی مؤحکلمتمک، خالقین آدالیغی و اؤلکهنین ایستقلاللی اوچون آذربایجانین غیور خالقی، دوست و دوشمنین تصدیق ائتدیگی بیر شهامت و فداکارلیقلا جانبارلیق ائدیپ، قوربانلار و ئریب، قانینی آخیدیپ و خسارتلره تحمل ائتمیشدیر.

چوخ تاسوف اولسون کی، بو نجیب خالق و بو قیزیل تولید ائدن تورپاق ایستر مشروطه دن قابق، ایستر اوندان سونرا، رضاخانین دیکتاتورلوغو دؤورونده و یا بو دموکراسی دؤورده همیشه مرکزی حؤکومتین بیر اوج مورتجع، خودپسند و چوروموش آداملاری طرفیندن توهین و تحقیر ائدیلمیشدیر.

نفوس جهتیندن ایرانین اوچده بیرینی تشکیل ائدن آذربایجان، آروقه و بودجه جهتیندن ایسه بلکه ده اونون بئشده ایکیسینی تامین ائده بیلدیگی حالدا، مرکزی حؤکومتین نظرینده اهمیت سیز بیر قییمته بئله مالیک دئییلدیر.

آذربایجان اهالیسی نین اوچده بیر حیصهسی ایرانین دیگر ایالتلرینده و ئیلان و سرگردان دولانیب، یوخسوللوق و فلاکت ایچینده یاشاماقدادیر.

دولتین آذربایجان و آذربایجانلیلار حاقیندا قایل اولدوغو تبعیضات (البته منفی معنادا) ائله بیر حالدادیر کی، اونو ایضاح ائتمگین لوزومو یوخدور. فقط تبریز ایله تنهرانین آبادلیق و عومرانینی موقایسه ائتمک، ایرانا باشان باشا دمیر یول چکیب میانادا دایاندیرماق، شهرداریلارین بودجهسینی تنظیم ائتمک، جیره بندلیک اجناسین میقداری و بونون اهالییه پایلانماسی طرزلی و یوزلرله بئله میثاللار اوقدردیر کی، اونلاری سایماق و اختی اوز اتماقدان باشقا بیر فایدا و ئرمز. بونلارین هامیسی بیزیم ایدیعالاریمیزی ثوبوت ائدیر.

مرکزی حؤکومت موختلیف دؤورلرده و ایندی آذربایجان و آذربایجانلیلار حاقیندا روا گوردوگو ظولم، سیتیم و حاقسیرلیقلاری هنج بیر ایمیریالیست دؤولت موستملکه اؤلکهنین، بو اؤلکهنین اهالیسی نین حاقیندا روا گورمه میشدیر.

تاریخ بو 44 ایلیک مودتده آذربایجانلیلارین ایله مونسایب مؤوقعلر و ئرمیشدیر کی، اونلار اندهبیلر دیلر فورصدن ایستیفاده ائدیپ، مملکتین قانون اساسی سنین و ئردیگی حوقوقی اله گتیره ایدیلر. لاکین هر وخت مرکزی حؤکومتلرین حیله و تذویرلری آذربایجانلیلارا آمان و ئرمه میشدیر. هر دفعه بیر جور آدادیجیلیق و حیله ایله اونلاری باشان چرخارتمیشلار. بونلار سهلدیر، حتا مرحوم سردار میلی و خیابانی کیمی برجسته و موتفکیر آداملاری آرادان آپاریب، بو نجیب و وطنپرست میلیت موستملکه اهالیسی کیمی اوز چنگاللاریندا سیخیشدیرمیشلار.

تاریخ بیزه ثوبوت ائتمیشدیر کی، زحمتکش، توجار، (تاجیرلر)، اصناف و مالیک، هر هانکی بیر طبقه دن اولورسا اولسون، آذربایجانلیلارین نیجاتی، آذربایجان نامینه، آذربایجانلی قارداشلیق ایلی بیر بیرینه و ئریب، بیرلیکده آذربایجانلی حیثیت و شرافتینی مودافیعه ائتسینلر.

خوشبختانه بو زمانلردا بیر دسته پاکدامن و وطنپرست اشخاص کی، اونلارین وطنه اولان علاقه مساله سینه کی سابقه سی هامی یا واضح و آشکاردیر، آذربایجانین و آذربایجانلیلارین تمام احتیاجلارینی، ان مهم و سعادت مساله لرینی، یاخشی باشا دوشوب، آذربایجان دموکرات فیرقه سی آدیندا بیر فیرقه تشکیل ائتمیشلر. هر بیر آزادیخواه دموکرات آذربایجانلی موراجیعتنامه نین اصل هدفی اولان 12 ماده لیک شو عار آلتیندا فعالیتله باشلامیشدیر.

لذا حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتہسی، آذربایجان ایالت تشکیلاتی نین شهریورماه 1324 نجو ایل تاریخی تبریز کونفرانسی نین قطعنامہسینہ موطابق تمام ایشچیلرہ، کندلیلرہ، روشنفکرلرہ، پیشہورلرہ، سایر آزادیخواہلارا، حیزب تودهیی ایرانین تمام عوضولرینہ، حیزبہ موتمایل اولان شخصلرہ و یا بو حیزبین سیاستینہ پیرو اولانلار موراجیعت اندیب اوجا سس ایلہ دئییر:

ای آذربایجانلیلار! سیز کچمیشین آجی تجروہلریندن عبیرت آلین و ایندیہہ کیمی الینیزہ دوشن موناسیب مؤوقلردن ایستیفادہ ائتمہیب، الدن وئرمیشسینیز، ایندی متاثر اولون، بیر تمیز قلب و گۆزل نیت ایلہ، مردانہلیکلہ آیاغا قالخین، هر بیر آذربایجانلی یا شایسته اولان شہامت و پوزولمایان صمیمیت ایلہ آذربایجان دموکرات فیرقہسی نین موقدس شوعارلاری آلتیندا بیرلشیب، آذربایجانین ترقی و تعالیسی، مشروطیت و قانون اساسی نین احیاسی، اونون ماددہلرینی حیمایت ائتمک، بیرینجی نؤوبہدہ، آذربایجانین آزاد و آبادلیغی اولان ہدفہ چاتماق اوچون مباریزہ اندیب، اؤز آتا-بابالارینیزین خاطرہلرینی دیریلدین.

بودور، حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتی کونفرانسی نین قطعنامہسی:

قطعنامہ

جومعہ 16 شهریور 1324-جو ایل (7 سئتامبر 1945-جی) حیزب-تودهیی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی نین گنیش ایالتی کونفرانسیندا آذربایجان دموکرات فیرقہسی نین 12 شهریور ہامان ایل تاریخی موراجیعتنامہسینی اوخویوب و اونون اطرافیندا بحث و موطالیعہ ائتدیکدن سونرا کونفرانس بو قرارا گلدی، آذربایجان دموکرات فیرقہسی آذربایجان خالقی نین احتیاجلارینی دوغرو و دوزگون دوشونوب، اونا یاخینلاشمیشدیر. آذربایجان خالقی قیرخ ایل اولدن مشروطیت و آزادلیق، قانونی-اساسی و میلی حؤکومت قورولوشو اوچون ایران داخلیندہ یاشایان میلترلرین ہامیسیندان آرتیق فداکارلیقلار اندیب، قوربانلار وئریب و خسارته موتحمیل اولموشدور. بونا قیرخ ایل تاریخ بو یوزیلان بوتون روزنامہلر حتا مورجع روزنامہلرین صحیفہلری دہ بئلہ شاہیددیر. بونونلا بئلہ ایستر ریضا خان دیکتاتوراسیندان قابق، ایستر ریضا خان دؤورو ایستر ایسہ شهریور 1941-دن بو طرفہ آذربایجان خالقی هر گون، هر ساعات و هر دقیقه ایقتیصاد، معاریف، صحیہ و زیندگانلیقدا اولان بوتون ساحلرہ گنری گنڈیب و اوز فقر و فلاکتینی آرتیرمیشدیر. آذربایجان کندلری و شہرلری گؤردویوموز کیمی خارابازارلیغا دؤنموشدور. آذربایجان خالقی اونا باخمایاراق کی، ایرانین مرکزی حؤکومتی اوچون بوتون ایالت خالقاریندان آرتیق ارزاق و مالیات وئریر، بوتون ایالت خالقاریندان دالیدا قالمیشدیر. مرکزی حؤکومت نظربندہ تحقیر و توهینہ معروضدور: آذربایجان خالقی نین اوچدہ بیر حیصہسی ایستیصال نتیجہسیندہ تئهران و دیگر ایالت شہرلریندہ سفیل و سرگردن بیر حالدا یاشاییرلار. آذربایجان و اونون خالقی مرکزی حؤکومت نظربندہ ایمپریالیست مملکتلرین موستملکلریندن ہنج دہ فرقلی دئییلدیر. طبیعی دیر کی، هر حیزبہ او میلتنین سعادت، آزادلیغی، اوز مملکتی نین عومران و آبادلیغی اونون اساس مقصدینی تشکیل ائدیر. آذربایجان خالقی نین دیگر ایالتلرہ یاشایان خالقار کیمی اولان عوموم احتیاجلاریندان ساوای بیر سیرا خصوصی احتیاجلاری دا واردیر کی، اونو حیزب-تودهیی-ایران و اونون مرکزی کومیتہسی و گؤتوردیو سیاسی خطی تامین ائدہ بیلیر. بو خصوصی احتیاجلاری تئهراندا یاشایان آذربایجان موحیطیندن اوزاق اولان بو مرکز تامین ائتمکدن عاجیزدیر. بو احتیاجلاری بیرینجی نؤوبہدہ آذربایجانین داخلیندہ اولوب و اونون منافعینی یاخیندان دوشونوب و حیفظ ائتمگی عؤدہسینہ آلاں بیر مرکز تامین ائدہ بیلر. آذربایجان خالقی سؤز، یوخ ایش و عمل آدامیدیر. آذربایجان خالقی ہنج بیر واخت ایلر بو یوزیلان مجلس نومابندہلرینہ اینتیخاب اولاجاق شخصلرہ آلت اولوب، اوز قییمتلی و اختیاتی تلف ائدہ بیلمز. بو خالقی بو یوزیلان سؤوق ائتمک خیانتدیر. آذربایجان خالقی نہ قدر تئز اؤز سرنؤوشتینی موعین اندیب و اوز موقددراتینی الینہ آلارسا، داہا دوغروسو، آذربایجانین داخللی خودمؤختارلیغینی تثبیت و تحکیم ائدرسہ، میلیتی بیر او قدر خوشبخت و مملکتی بیر او قدر آباد اولاجاقدیر.

چاغیریلیمیش اولان حیزب-تودهیی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی نین ایالتی پلننومو، تبریز شہر کومیتہسی، ایالت و شہرستان تقیش کومیسسیونو و بوتون آذربایجان ویلایت و محلی کومیتہلریندن اینتیخاب اولونموش نومابندہلرینین گنیش کونفرانسی قطعی ائدی:

آذربایجان خالقی نین ترقی، تعالی و سعادت و آذربایجانین عومران و آبادلیغی نین تامینی یولوندا حیزب-تودگی-ایرانین آذربایجان تشکیلاتی ایستر رہبرلیک نؤقٹہسی-نظرینجہ حیزبن مرکزی کومیتہسیندن قطع رابیطہ ائدہ رک، بوتون تشکیلات ایلہ بیرلیکدہ آذربایجان دموکرات فیرقہسینہ ایلحاق اولماغی قرارا آلیر و بیرلشمہ نین وسایلینی فراہم ائتمک اوچون آغایی صادق بادیکان - 84، زین العابدین قییمی - 80، محمد حوسنین بورہانی - 61، بدوللا کلانتیری - 59، ابولحسن واقیف - 56 رای ایلہ (5) نفردن عیبارت اولان کومیسسیون اینتیخاب

اولوندو. ایالتی کومیتیه قطعاً ایختیبارت و ئریلیر کی، اینتیخاب اولونموش کومیسونون نظریاتی حیاتی تطبیق اندیب و لازیمی اعلامیه وئرسین.

یاشاسین آذربایجان خالقینین گلهجک خوشبخت حیاتی! یاشاسین اونو تامین اندهجک آذربایجان دموکرات فیرقهسی!

کونفرانسین هنیات ریسهسی – 16-06-1324

کونفرانسین قرارینا گوره، حیزب تودهیی ایرانین آذربایجان تشکیلاتینین آذربایجان دموکرات فیرقهسینه ایلق اولونماسی اوچون آیرلمیش بئش نفر لیک کومیسون مذکور فیرقهنین مرکزی کومیتیهسی ایله مولات و موذاکیرات آپاریب، آشاغیدکی ایشلری نظرده توتماق ایله بیرلشمک مسالیهسی ایجرا اولونسون

1- دموکرات فیرقهسینه مولحق اولان حیزبی تودهیی ایران عوضولری، حیزبی تودهیه داخیل اولدوقلاری سابقه قنید اندیلیب نظرده توتولسون.

2- حیزبین اینتیظام و دیسیپلینینه مورات ائتمهیش آداملار و یا اهالی آراسیندا اخلاق پوزغونلو ایله مشهور اولانلار کی، بیر نحو اله حیزبه داخیل اولایلمیشلر، بئله آداملار دموکرات فیرقهسینه قبول اندیلمهسینلر، بئله کی، حیزبی تودهنین ایالت کومیتیهسی اولجهدن تصفییه ایشلرینه باشلاماق فیکرینده ایدی.

ایذا حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیهسی بو قرارا گلیمشیدیر و حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالتی تشکیلات عوضولرینین هامیسینا ایخطار اولونور کی، آذربایجانین هر یئرینده اولان ویلایت و محلی کومیتلر، حوزره، تامام تشکیلاتی، آرشو، اوراق و اساتییهنی اوز محللرینده آذربایجان دموکرات فیرقهسینه مولحق اندیب، ایلق جلسهسینین صورتینی رونوشت اندیب ایالت کومیتیهسینه گؤندر سینلر.

حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیه سی

(«خاور نو» حیزبی تودهیی ایرانین آذربایجان ایالت کومیتیهسی اورقانی شوماره 92، 21 شهرییر 1324، 12 سنپتامبر 1945)

فیرقه میزین تاریخی ایشی

فیرقه میزی وجوده گنیر مگه پیشقدم اولان موسیسلر هنیاتی کنچن پنجشنبه گونو موقتی تشکیلات کومیتیهسی اینتیخاب ائندیکدن سونرا ایگیرمی گونه قدر رسمی کونقره تشکیلینی او کومیتیه تاپشیردی. بو تازه بیر فیرقه اوچون بویوک و آغیر بیر وظیفه دیر. اونو آرزو اولونان شکیلده انجام وئرمک اوچون بوتون فیرقه عوضولری یورولماق بیلهدن چالیشمالیدیر.

بوگونه قدرده تبریزده و اطراف شهرلرده اون میندن زییاده موختلیف طبقه لردن فیرقه میزین عوضولگینی قبول ائندلر اولموشدور. بونا الی میندن زییاده بیزه مولحق اولماق ایستهین حیزب توده ایران عوضولرینی علاوه ائندیکده گنیش و بویوک بیر جمعیتین اطرافیمیزا توپلاندیغینی گورمک سیز. بو جمعیتی تشکیل اندیب اولناری اینتیظام آلتینا آلماق و آراریندان کونقرهیه نومایندهلر اینتیخاب ائتمک بئش- اوچ نفرین الیندن گلن ایشلردن دئییلدیر. بو ایشده دئیگیمیز کیمی هامی چالیشمالیدیر.

کونقره نین تامامیله دموکرات عوضولردن و عوموم طبقات نومایندهلریندن تشکیل اولونماسینی نظرده توتوب سابق حیزب توده عوضولریندن فداکار لیک گوزله ییریک. بونلار هر یئرده چالیشیب مستقیم دموکرات فیرقهسینه یازیلان عوضولردن (موکون اولدوغو قدر) اینتیخاب اندیب کونقرهیه گؤندهر مه لی دیرلر.

محللرده فیرقه بیرلشدیگی حاللاردا بونو نظرده دوتمالیدیر. حیزب تودهیه و اونون فداکار عوضولرینه بیز چوخ احتیرام اندیریک. لنینک اولنار دموکرات فیرقهسینین مرام و شوعارلارینی نظرده دوتوب تازا و عوموم طبقاتا منسوب اولان عوضولره فعالیت مئیدانی وئرمک اوچون گؤذشته گنتملی. بعضی یئرلرده اولنارین سایلارینین آزیغینی نظرده دوتماییب بیرینجی نوبه ده اولناردان اینتیخاب ائتملی دیرلر...

حیزب توده ایران عملده طبقاتی بیر حیزب اولموشدو. اونون سیرالارینا فهله، کندلی و بعضی آشاغی طبقه منسوب اولان روشنی کرلردن باشقا طبقه یول وئریلمزدی. اونون وظیفه و شوعارلاری دا فقط بو طبقه لری مقاصیدی اوستونده تعیین اندیلیردی. اونا گوره حیزب توده عوضولری چوخ سول تانیمیش و سول شوعارلار ایشلتمگه عادت ائتمیشلر.

دموکرات فیر قهسینه مولحق اولماق ایستهین شخصلر گرک اوز دانیشیقلا رینی و شو عارلارینی تعدیل ائدیپ، بیزیم تعقیب ائتدیگیمیز شو عارلاری قبول ائله سینلر.

اگر بیزیم ایله میلی آزادلیق یولوندا چالیشماغا حاضر اولموشلار سا حتا اوز لرینین رفتار، کیردا و گوftar لارینی دا بیزیم رفتار، کیردار و گوftar لاریمیزا تطبیق ائدیپ او یغونلاشدیریب، تمام معناسیله بیزیم دموکرات اولمالیدیرلر...

بیزیم عوضلریمیزدن ایش طلب ائدیریک. بوش سوزلر و خالق موتتفیر ائدن (دئماقولا) عوامفریلره یاراشان آجی توهملرین بیزیم بازاردا رواجی یوخدور.

بیزیم میلی آزادلیغی تامین ائتمک اوچون هر کسدن فداکارلیق طلب ائدیریک. مالیک، رعیت ارباب و کارگر هامی آذربایجانین ترقی و سعادت یولوندا بو فداکارلیغی گؤستر مه لیدیر.

بیزیم آرادا چیخان ایختیلافلاری سازیش یولو ایله حل ائتمگی جیدی و لازیمی بیر موضوع بیلیریک. موباریزه لازیمدیر. لئیکن او میلی آزادلیق و وطنین ترقیسی یولوندا آپار یلمالیدیر.

کیم آزادلیق و ترقییه موخالیفت ائدرسه، او میلّیمیزین غدار دوشمنی دیر. اونولا آمانسیز بیر صورتده موباریزه ائتمه لی بیک.

کیم امنیتی ایخلال ائدیپ خالق آراسینا نیفرت سالیرسا، هر طبقه دن اولور اولسون، او خالق آراسیندان ایخراج اولونوب ایجتیماعی حقوقدان محروم ائدیلمه لیدیر.

کونقره میزده شیرکت ائتمک ایسته یینلر و اونا نوماینده اینتیخاب ائتمگه گئدنلر بو خط حرکتی نظرده توماغا مجبور دورلار.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان»، نؤمره 6، شهریور 27

احتیاجلاریمیز تامین ائدیلمه لیدیر

هر بیر خالق و جامیعه نین حیات و بقاسی، یعنی یاشاییب یار اتماسی، موعین شرایط و وسایطدن آسیلیدیر.

میلی شکیده و بنین المیلل مضموندا مدنیت، گنیش خالق کوتله لرینین ساغلاملیغینی تامین ائدن صحیبه، اهالینین وارلیدان توتوموش یوخسولا قدر هامینین ساوادلانیب، تحصیل-علم ائتمه سی، صنایع و کارخانالارین گنیش له نیب ایقتیصادییات و ثروتین ترقی سی، سایر لر حال-حاضریدا بیر خالقین حیات و بقاسی اوچون ضروری شرایطدیر.

اگر بو شرایطدن بیری ناقیص اولارسا، او خالق ناچار اولاراق، مدنیت قافیله سیندن دالی قالیب و نهایت، محو اولوب گنده جکدیر.

بنین المیلل ایرتیجاع نین موزدورو اولان سنئید ضییا-نین 1299-جو شمسی (1921-جی ایل) دؤلت چئوریلشیدن اول و ریضا شاه پهلوینین حؤکومتیندن قابق، آذربایجان اوزونن خصوصی جوغرافی مؤقعیتی سایه سینده آسیانین ثروتلی اولکلریندن بیریسی ایدی. آذربایجاندا، آذربایجان دیلینده قزتلر نشر اولوردو. مدرسه لرده آذربایجان دیلینده درس کئچیریلیردی.

آذربایجان دونیانین بؤیوک اولکلری ایله تیجارت و ایقتیصادییات مونساییت یار اتمیشدی. بنله لیکله، آذربایجانین ایگیرمنجی عصرین اوللرینه دک اوزونه لاییق ثروت و تیجارتی، معاریف و مدنیتی وار ایدی.

لاکین سنئید ضییا و ریضا شاه و بونلارین طرفدارلاری وجودا گلدیکن سونرا، آذربایجان محو اولماغا اوز قویبدو.

تئهرانین مورجع حؤکومتی آذربایجان خالقینا اوز دوغما آنا دیلینده یازیب اوخوماغی قاداغان ائلیهرک، اونون میلی مدنیتی پوچا چیخارتماغا باشلادی.

تبریزین دونیا ایله ایقتیصادی و تیجارت رابیطه لرینی قطع ائدهرک خالقین ماددی ثروتینین ان آلقاق سوییه لره تنزول ائتمه سینه سبب اولدو. آذربایجاندا اورتا مکتبلرین قاپیلاری داخی باغلانیب یالنیز کیچیک ایبتیادی مکتبلر، او دا چوخ پیس وضعیتده قالدی.

آذربایجان خالقینین میلیونلارلا نوفسونون امک بهر سینی موختلیف عونولارلا غصب ائدیپ خالقی تالادی، صحییه، معاریف و مدنیتدن، نومونه اوچون ده اولسا، هنج بیر آثار قویمادی.

بنله لیکله، 30 ایلین عرضینده آذربایجانین ایقتیصادی، ایجتیماعی وضعیتینی اورتا عصرلر مدنیتی سوییه سینه تنزول ائدیپ و نهایت، مین ایلدن آرتیق طنطنه لی تاریخی اولان بویوک آذربایجان خالقی محو اولماقدا ایدی. مینلرله حؤکمرانلار بیزی محو ائتمک ایستیه ییردیله. آذربایجان دموکرات فیرقه سی چوخ میلیونلو و موباریز آذربایجان خالقینین ناموسلو حرکاتی ایله بو بدبختلیکله سون قویاجاقدیر.

آذربایجان دموکرات فیرقه سی اوز شو عارلارینی خالقین سینه سینه آلولانان اولدولار دان آلمیشدیر.

خالقا تکبیه ائدیپ، خالقین آرزو و عملرینی حیاتا کئچیرن بیر فیرقه همیشه موظف دیر. بیزیم ایشیمیز حاقدیر و غالبیدیر.

سمندر

«آذربایجان»، نؤمره 6، شهر یور 27

آیی دوستلوغو

فیرقه میزی قوروماقدا شیرکت ائدن مسلکداشلاریمیزین بویونلاریندا اولان آغیر یوکلردن بیزی ده بیزه باخشلیق ائتمک ایستیه ییرلرین آنلاق، هوش و ذکالارینی یوخلاماقدان عیار تدریر. سیاسی تشکیلات ساده بیر ایتیحادییه دئییلدیر. اونا چالیشماق ایستیه ییرلردن طبیعی عاغیل و شوعوردان علاوه مسلک، عقیده و سیاسی بیلک طلب ائدیله ییر. قاباغا چیخان سیاسی، حوقوقی، میلی و ایجتیماعی مساله لرده دوزگون دوشونجه و آچیق فیکیر ایستیه ییر.

بیز چوخ گؤزل بیلیریک کی، بیر چوخ تاریخی سببلره گؤره خالقیمیز دونیانین مو عاصیر و موترقی خالقلاریندان یوز ایلرجه دالی قالمیشدیر. بو خالقی بیرلشدیریب بویوک مقصده طرف آپارماغا چالیشان بیر فیرقه موترقی خالقلار ایچریسینه وجودا گلن فیرقه لر کیمی عوضولرینین هامی سینی ساو ادلی و سیاسی معلوماتا مالیک آداملار دان توپلایا بیلمز. خالقیمیز عوام، جاهیل و دالی قالمیش خالق دیر. اونون مدنی و سیاسی جهتن تر بیه ائدیلمه سی ده فیرقه میزین عؤده سینه دوشور. بیز ناچار و مجبوروق مینلرجه کند و شهر زحمتکش لرینی تشکیلاتیمیزین ایچریسینه آلیب، اورادا تربیت ائدک. بو اینکار دیلیمز بیر حقیقت دیر. بونولا بنله فیرقه نین اساس سنگر لری گرک دوزگون، دوشونجه لی و ساغلام فیکیر لی آداملارین الینه تاپشیر یلسین.

جاهیل آداملار بیلیم آنلامدان فیرقه یه بویوک ضربلر و ورا بیلر. مخصوصن کندلرده فیرقه سؤزو چوخ یانلیش تعبیر ائدیلمیشدیر. اونون باشیندا دورانلار چوخ یئرلرده دؤولت ایدارلرینین وظیفه لرینی منیمسه میش و بعضی یئرلرده فیرقه مسئوللاری اوز وظیفه لرینی اونودوب دهدار و کند خودالاردان علاوه محکمهلرین و قانونی ایدارلرین ده ایشینی اللرینه آلمیشلار.

اونلار بیلیم لیدیر کی، وورماق، دؤیمک و خالقین حوقوقی ایشلرینه قاریشماق فیرقه رهبرلرینه یاراشان ایشلردن دئییلدیر. بیز کند یا شهرلرده فیرقه عونوانی داشییان تزه کند خودالار، تزه ژاندارملار و بویونوغون قولچوماقلار مئیدانا چیخارماق فیکرینده دئییلک. بونلارین دوستلوغو آیی دوستلوغوندان داها خطرناک اول بیلر.

کندلرده و شهرلرده چالیشان فیرقه مسلکداشلاریمیز بی ریجی نؤوبه تبلیغاتچی، ایکیجی نؤوبه تشکیلاتچی اولوب خالقی فیرقه نین اطرافینا توپلاما قلا بویوک مقصدیمیزی ایجرا ائتمگه چالیشمالیدیر لار.

اونلار گرک بیلسینلر کی، فیرقه باشچیسینی قدیم ایمام جمعهلرین ایشینی گؤرمه لی دئییلدیر...

کندلییه زور دئمک، اؤز شخصی دوست- دوشمنلیگینی فیرقه سیرالارینا یئرتمک ایستهین ایستیفادهچی عونصورلرله فیرقه میز آمانسیر بیر صورتده موباریزه ائدهجکدیر...

مخصوصن کندلرده ساده و سالیمل کندلیلری اوز اقلاشدیرماقلا توده تشکیلاتینا سوخولان ایستیفادهچی جانوارلاردان جیدی صورتده ایجتیناب ائدیپ، اونلاری دموکرات فیرقهسی نین قاپیسیندان ایچری قویماق اولماز، فیرقه اولدن ایشی مؤحکم گؤتورمەلی، شۇعه و کومیتەلری تمیز و دوزگون آداملار الینه تاپشیرمالیدیر.

تشکیلاتیمیز قوی عدده بویوک اولماسین، آما اینتیظام و ایستحکامجا قووتلی اولمالیدیر. اوغرو، یالانچی، لووغا، عوامفریب و خالقی بیسلهیب اؤزونو قاباغا چکن آداملاری قووب انشیکه سالماق لازیمدیر.

فیرقه، شخصلر دئییل، عوموم میلّین سعادتین اوچون چالیشیر، عوموم زحمتکشلره نیجات و ئرمک ایستهیر. بئش یومورتا ایکی باتمان سوغان ایله کندلییه نیجات و ئرمک ایستهین و بو واسیطه ایله کندلرده نیفاق سالانلار کندلیلره آییلا کیمی خیدمت ائدیملر.

دوغرودور، اربابلارین ظولمو حددن آشمیش، دؤلت مأمورلارینین دا قارنی دویماق بیلیمیر. لاکین گرک بو مساله نی فیرقه میز اساسلی بیر صورتده بوتون اولکه ایچریسینده حل ائتسین.

بو یولدا چوخ جیدی قەدملر گؤتورولموشدور. آذربایجاندا یاشایان مالیکلر ایله دانیشیق باشلانمیش، چوخ نئز بیر صورتده عومومی بیر قرار چیخاریلاجاقدیر.

آذربایجانلی ترک ائدیپ گندن مالیکلر بیزدن هنج بیر کؤمک گؤزلهیه بیلملر.

کندلینی آلت ائدیپ اؤز جیبیلرینین خئیرینه چالیشانلار فیرقه میزدن تاماه دیشلرینی چکسینلر. بیز اونلارین کیچیک مقصدلرینه آلت اولما بیلیمیرک. بو گوندن سونرا گئدیپ ۆز یئرلرینده اوتورمالیدیرلار.

اگر کندلرده اربابلار کؤهنه ماهنیلرینی باشلاماق ایستهسلر فیرقه میز اونلارا ۆزونون حاق سؤزلرینی. دئمگه قادیردی.

بیز امنیت و بیریگه هر بیر ایشدن آرتیق اهمییت وئیریپک.

بونو هر بیر کس دوشونمه لی دیر.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان»، نؤمره 7، شهر یور 28 سیتامبر 19

آنا دیلی

دونیادا هر شئیدن شیرین، سئویملی، جاذیبهدار آنا دیلی دیر. هر هانسی میلّین آزاد آنا دیلی اولماسا، او میلّت محو و نابود اولار. چونکو آنا دیلی اولمایان میلّین ماعاریفی و ادبیاتی اولما بیلیمز، ماعاریفی اولمایان بیر میلّته یابانچی انلر قیوم و یاخود آغا اولوب اونلاری قول حالیندا ساخلایارلار. اودور کی، نجه ایللردیر آذربایجان خالقی نین دیلینی و حقوقونو غصبکار قیوملار الیندن آلیپ، اؤزلرینه همیشه لیک قول حساب ائلهیب جبارانه رفتار ائتمکده ایدیلر. حتا ظولمون درجه سی او قدر شیدتلی اولموشدو کی، آذربایجان جماعتینه اؤز آنا دیلینده درس اوخوماغا ایجازه وئریلمه دیگی کیمی، ایدارلرده ده اؤز دیلی ایله دانیشماغا دا ایجازه وئرمیردیلر. بو شیدتلی ظالیمانه فیشارلارا باخمایاراق رشید اولدار، اولار اولادی آذربایجانلیلار اؤز سئویملی آنا دیلرینده خلوت صؤحبت ائدیپ و خصوصی ایجتیماعلاریندا دانیشیق آپاریردیلار و مسجدلرده ایسه علما آذربایجان دیلینده جماعته دانیشیردیلار.

ائی دونیانین رشیدتر اولادلاری حساب اولونان آذربایجانلیلار، بو گون دونیانین اسیر میلّتلری اؤز حاقلارینی غاصیبیلردن آماغا ایجماع ائدیبلر و حاقلارینی آلماقدا بیلرلار. بس نه اولوب بیزه دالیدا قلاق، بیز ده دنیا میلّتلری جرگه سینه داخل اولوب اؤز قانونی حاقلاریمیزنا

ایستهمه‌لی بییک و بوتون دونیادا اولان آزادخه خالقلارا ثبوت انتمه‌لی بییک کی، بیزیم ده اؤز آنا دیلیمیز و ادبیاتیمیز واردیر، بیز ده غنیر خالقلار کیمی آزاد یاشامالی بییک و آزاد موستقیل ماعاریفیمیز اولمالیدیر.

ایلدیریم

«آذربایجان» نومره 8، شهریور 29، سپتامبر 20

خاریجه وزیرلری شوراسینا،

لندن انجومینه گؤندریلن تئلئقراف (1)

آمریکا موتحید جومهورییتلری خارجه وزیری جناب برننس،

انگلیستان خارجه وزیری جناب بووین،

شورالار جومهورییتلری اتقاقی خارجه وزیری جناب مولوتوف،

فرانسه خارجه وزیری جناب بی دو،

چین خارجه وزیری جناب وان شی-بتیسز.

بؤیوک دموکراتیک دولتر قانلی فاشیست اصول اداره‌سینی محو ائتدیکن سونرا دنیانین چوخ مملکتلری عادلانه دموکراتیک اصول اداره‌سی یاراتمیشدیر. قابقلاردا ظولم آلتیندا ازیلن جهانین چوخلو قوم و میلتلری تاریخی آتلانتیک منشورونا موافیق اولاراق اؤز موقدراتلارینی تعیین ائتمگه باشلامیشدیر.

هر خالق اؤز میلی مدنیتی، اقتصادیاتینی و گؤذرانی قالدیرماق اوچون دموکراسی رژیمین نعمتلریندن استفاده ائتمک ایسته‌ییر. موتأسیفانه ایراندا گون‌به‌گون دیکتاتورلوق تهلیکه‌سی آرتماقدا و فاشیست عونصرلری ریضا شاهین منحوس حاکمیتیندن سونرا اله اندیلن ناتمام آزادلیغی بوغماق اوچون هر جور فتنه‌لره ال آتماقدا دیر. هم ایالتلرده و هم ده پایتختده آزادی‌هاهار تعقیب اولونور. دموکراتیک حرکاتی تمثیل ائدن روزنامه‌لر و جمعیتلر سیلاح گوجو ایله داغیدیلیر. ایرتیجاج قوه‌ملری تازادان سابق ریضا شاهین ایستیداد رژیمنینی ایستمک اوچون ایرانین ناموسلو آزادی‌هاهارلارینین قانینی تۆکمکن چکینمیرلر.

ایراندا بئش میلیون نفوسا مالیک اولان بیز آذربایجانلیلارین وضعیتی داها تحمل ائدلمزدیر. آذربایجان میلی اوزون ایللردن بری ایرانداکی آزادلیق نهضتی‌نین علمداری اولماغینا باخمایاراق اؤز تورپاقلاریندا فقر و بیچارملیک حالیندا، هر جور حوقوقدان محروم حالدا یاشاماقدا دیر. ایراندا بو وقته قدر آغالیق ائدن ایرتیجاج حاکمیتی نتیجه‌سینده آذربایجان میلی اؤز میلی مدنیتی ترقی‌سینه چالیشماق، خرابا شهرلرینی آبادلاشدیرماق و خالقین فلاح، بهداشت و سایر احتیاجلارینی رفع ائتمک و حتا اؤز اوشاقلارینی آنا دیلینده بئله اوخوتماق اوچون هئچ حاق و ایختیارا مالیک دئییلدیر. دونیانین قدیم خالق اولان و مین ایللر عرضینده بؤیوک مدنیت و صنعت اثرلری یاراتمیش آذربایجان خالق ایندی ایستیداد و دیکتاتورلوقون آرادان گؤتورولمگه باشلانیدیغی بیر زماندا اؤز حوقوقلارینی طلب ائدیب و بو موقدس یولدا موبارزه قالمیشدیر.

بیز آذربایجانلیلار آتلانتیک منشوروندا گؤستریلن هر بیر میلتن اؤز موقدراتینی اؤزو تعیین ائتمک عقیده‌سینه درین بیر ایمان بسله-دیگیمیزی و بو آجی وضعیتیتمیزی بؤیوک موثقیق دولترین تشکیل وئردیگی وزیرلر شوراسینا یئتیریریک.

بیز بوتون ایراندا حقیقی دموکراسی اصولون برپاسینا و آذربایجان خالقینا داخلی آزادلیق و موختاریت وئرلمه سینی، عموم مملکتین عادیلانه قانونلارینی گؤزلمه کله برابر، آذربایجانین اؤز سرنوشتینی اؤز تعیین ائتمه سینی ایستهمیریک.

بیز بؤیوک موثقیق دموکراسی دولترین خالقیمیزین بو تاریخی و عادیلانه طلبینده بیزه کؤمک ائتمه لرینی، بئش میلیوندان آرتیق آذربایجان خالق آدیندان طلب اندیریک.

آذربایجان خالق امیندیر کی، بوتون میلتره و قؤوملارا میلی آزادلیق و خیلاصکارلیق وعد ائتمیش بؤیوک موثقیق دموکراسی دولترین بیزیم ده طلبیمیزی و طبیعی حاقیمیزی نظرده توتاجاق و اؤز کؤمکلرینی بیزدن اسیرگمیه جکلر.

بو قطعنامه تبریز شهرینده، شیر و خورشید تئاتری بیناسیندا 1500 نفردن موتجاویز آذربایجانین موختلیف طبقلریندن تشکیل اولونموش کونفرانسیدا قبول اولونموشدور.

1- بؤیوک دولترین خارجه وزیرلری نین لندن ده کی توپلانتی سینا گؤندریلن تئلقراف

«آذربایجان»، نومره 10، مهر 1 سیتامبر 23

ایرتیجاع باش قالدیردی

هله موثقیقلرین قوشونلاری تئهران داروازاسیندان رد اولمامیشدی کی، قوام باش قالدیریب آزادلیق یولوندا مباریزه ائدن سیاسی جمعیتلری فیشار آلتینا آماغا باشلامیشدیر.

بندر انزلی نو ماینده سی نین حؤکومتی نیظامی مأمورلاریندان زرین کفش و اسیطه سی ایله شدید بیر صورتده یارالانماسینی روزنامه میزده یازمیشدیق. تزه گلن خبرلرده دئییلیر کی، بیر چوخ آزادیخاھلار توقیف ائدیلمیش، سول جریان منسوب اولان جمعیتلر قاداغان اولونموش. معروف و مشهور آزادیخاھلارین موهوم بیر حیصه سی زیندانا سالینمیشدیر. زیندانیلر آراسیندا ایران کارگرلری شوراسی نین مشهور کاتبیلریندن ریضا روستا دا واردیر. روستا گویا پارسیده تشکیل اولونان بنین الخالق کارگر ایتیحادییه لرینین کونفره سینده شیرکت ائتمک اوچون ویزا آلیب بیر نئچه ساعاتدان سونر عزیمت ائده جگیمیش.

صدر دؤولتینین بو وحشی حرکتی ایراندا حؤکمران اولان فاشیزم حاکیمیتینه سؤز سوز بیر دلیدیر. قوی دنیا کارگرلری گؤروب، انشیدیب آنلا سینلار کی، آزادلیق جبهه سی نین جیدی مودافیعه چیلری دره بگلر و مستبیدلر طرفیندن نه کیمی شرایط آلتیندا مباریزه آپارماق مجبوریتینده دیرلر. قوی آمریکانین، فرانسانین، اینگیلتره نین فهله لرلی بیلسینلر کی، ایراندا دموکراتییا و آزادلیق بوش و موهوم سوزلردن عیبار تدریر.

قوی بوتون زحمتکش دنیا بیلسین کی، بربریت و زوراکیلیق انله بیر مرحله یه گلیب چاتمیش کی، مینلرجه خالقین حوضوروندا سوقصد، توهین و تحقیره معروض قالان، مجلس نو ماینده سی مجلسده اؤز شیکایتینی دئمگه قادیر اولماییر. او، یارالی حالدا دانیشماق ایستهمیرکن خاین، یالانچی و فیتنه کار عونصورلر کمال- نامردلیک ایله مجلس ایجلاسینی ترک اندیرلر. اؤزونون شهامت و ایستعدادی سایه سینده بوتون ایراندا شؤهرت و محبت کسب ائدن نو ماینده مجبور اولور مجلسین تاماشاچیلاری اوچون سوزلرینی دئسین.

بو قابیل- تحمول بیر وضعیت دئییلدیر. موثقیقلریمیز گرک بو ایرتیجاعین قارشیسینی آماقدا ایران آزادیخاھلارینا کؤمک ائتسینلر. ایرتیجاع یارالی اژداھا کیمی قودوروب حمله یه کئچمیشدیر. موثقیقلر بو مسالده گرک بی طرف قالماسینلار. اوندان اوترو کی، ایرتیجاع نین خایانه پنجه سی آلتیندا ازینلر اونلارین دوستلر غوندان باشقا آیری بیر ایتیهام ایله موتهیم دئییلدیرلر.

بو گون تئهران حبس خانالارینی دولدوران آزادیخاھلار ایل یاریم بوندان اول ضید- فاشیست اولدوقلاری اوچون همین اوغرو و جاهیل فرماندهلر طرفیندن توهین و تحقیر ائدیلمیشدیر. ایندی ده بو یالانچی پهلو انلار، بو پهلو انلار کی، سرباز لیغین و ایران میلیتی نین شرافتی و ناموسو حساب اولونان افسر لیگین حنیثیت و آبی رینی آیقلاقلر آلتینا آلیب دؤولت اؤتوموبیللریندن ایستیفاده ائده رک اوزاق شهرلره

قاچمیشدیلا. ایندی ده میهنپرست و فداکار سرباز و افسرلرین باشینی آشاغی سالماق اوچون خالقین باشینا بلا کسلیب آز ادلیغین کؤکونو کسمگه، آز ادیخاهلاری آیاقدان سالماغا چالیشیرلار.

بیز بو یالانچی پهلوانلارین شوجاعتلرینی ایمتاحاندان چیخارمیشیق. بونلار سیلاحسیز خالق اوچون قهرماندیرلار. مرحوم بویوک یالانچی پهلوان (1) بونو اوزونون سون حرکتی، یعنی پایتاختی ترک اندیب ایسفاھانا دوغرو قاچماسی ایله ایثبات ائتمیشدی.

ایران خالقی تجروبهده گوروب آنلادیغینی بیر داها ایمتاحان ائده بیلمز. بیزه یالانچی قهرمانلار و فوقرا باشیندا بلا کسلین قهرمانلار دئییل، میلتنین اعتمادینی قازانیب اونون سعادتینی یولوندا وارلیغی ایله موباریزه ائدن میلی آز ادیخاهلار رهبرلیک ائتمهلی، دؤولتیمیز، حؤکومتیمیز دموکراسی اوصولونا اینانان شخصلرین اینه تاپشیریلماایدیر.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» نؤمره 11، مهر 2، سپتامبر 24

فیرقه میزین بیرینجی کونقره سی موناسیبتیله

موسیسلر جلسه سی نین قرار ی اوزره 1324-جو ایل مئهر آیینین 9-دا (1 اوتکیابر 1945-جی ایل) فیرقه میزین بیرینجی کونقره سی دعوت ائدیلمیشدیر. بو کونقره یه آذربایجانین تامام شهرلریندن نوماینده لر گلگه حاضر لاشیرلار.

بو گون آخشام 5-ده عموم عوضولریمیزین بویوک ایجلاسی فیردوسی سالونوندا تشکیل ائدیله جکدیر. بو ایجلاسدا شهر تشکیلاتیمیزین اساسی قورولمالیدیر.

کونقره میزین قارشیسیندا بویوک بیر وظیفه واردیر. او درواق تشکیلاتیمیزین مجلسی-موسیسان وظیفه سی ایفا ائده جکدیر.

کونقره چوخ تجلی چاغریلمیشدیر. لاکین او خالقین احساساتی، شوق و ذوقی اوزره قورولور. اونا گور، اونون تسمیملری گلجک کونقره لر اوچون چوخ قییمتلی اول بیله جکدیر.

کونقره بیرینجی نؤبهده گرک فیرقه میزین مرامنامه سی تصویب ائتسین. گلجک فعالیتیمیزین برنامه سی اولان بو بویوک سندین تنظیمینه آرتیق درجه دیقت ائتمه لی بیک. فیرقه میزین یورولماق بیلمه یین موسیسلری بو آز مودتده اونو یازیب حاضر لاماغا موفق اولموشلار. کونقره ایسه اونو نظر دن کنچیریب ایصلاح ائده جکدیر.

موراجیعتنامه میزده اولدوغو کیمی مرامنامه میزین ده اساسینی مشروطه و قانون-اساسی نین احیاسی، آذربایجان خالقینین اوز داخلی ایشلرینی ایداره ائتمکده موختار اولماسینی تامین ائتمک اوچون تنزلیکله ایالت و ویلایت انجومنلرینین اینتیخابی ایله برابر آنا دیلیمیزده یازیب-اوخویوب دؤولت ایدارلریندن ایستیفاده ائتمک مساله سی تشکیل ائدیر.

بو اساس اوزره مرامنامه ده کند و تورپاق مساله سی، معاریف و فرهنگین ترقی سی، آذربایجانین صنعتی لشدیر یلمه سی، همچین تجارتیمیزین دوزگون یولا قویولوب گوندن-گونه آرتماقدا اولان ایشسیرلیگین قاباغینین آلینماسی کیمی موهم حیاتی مساله لر اطرافیندا عملی تدبیرلر و ساده یوللار گؤستر یلمیشدیر.

بیز ایستردیک کونقره یه اینتیخاب ائدیلمسکد اشلاریمیز بو خصوصلاردا حاضر لانیب اوز فیکیرلرینی آچیق و آیدین صورتده بیان ائتمکله فیرقه نین قورولوشوندا ایراده لرینی دخالت وئرسینلر.

حتا فیرقه میزه داخل اولمامیش خئییرخاه اشخاصین دا گؤستر یشلرینی بیز کمال- ممنونیتله نظرده توماغا حاضر یق.

فیر قه میز خالق فیر قه سی اولوب عوموم میلته دایاندیغیندان خالقین فیکرینه چوخ جیدی صورتده اهمیت وئرمه لیدیر. بونو بیز همیشه یادیمیزدا ساخلامالی بیق.

اینکار انتمیریک هر بیر تشکیلات اوچون اولدوغو کیمی، تشکیلاتیمیزا موخالیف اولانلار تاپیلا بیلر. اگر بو موخالیفت صیرف عقیده و مسلک اوستونده اولموش اولسا بیزیم بدیمیزه گلمز. لاکین، یالانچی، موغریض، خودخاه و ایستیفادهچی، یاخود مورتجعلر طرفیندن تحریک یا تطمیع اندیلن عونصورلر طرفیندن گؤستریلن موخالیفتلرله موباریزه میز آمانسیر و رحمسیر اولاجاقدیر.

عقیده، فیکیر، مسلک بیزیم نظریمیزده دموکرات اولدوغوموز اوچون مؤحترمیدیر. مرانامه میزده دخی بو مؤوضوعو چوخ صراحتله یازمیشیق. لاکین شیدالیق، سیاسی کولاهبردارلیق، فیتنه جولوق و خالقین روحونو مودیر تبلیغات ایله زهرلیمک، فیکیر، عقیده و تشکیلات آزادلیغینا ضربه اولدوغو اوچون فیر قه میز طرفیندن بؤیوک خیانت ساییلیر و بیز بو کیمی جریانلارین گنیشلنمه سینه ایمکان وئره بیلیمیریک. تولکولر کیمی گیزله نیب موستبید روزنامه لره یالان خیر یازانلار آدلارینی یازیلارینین آلتیندا قنید انتسه ایدیلر، خالق گؤروب بیلر دی کی، نه کیمی آخماق و کیچیک آداملاری بیزیم قارشیمیزا چیخارماق فیکرینده دیرلر.

ماراغادا ریس-جومهور نامیزد گؤستریمک، 888 نؤمره لی خفییه نامیندان اولو توپوغو گولدره بیلن ایفتیرالارلا، حتا تئهرانین گوزوباغلی بی طرفلرینی ایغفال ائتمک مومکون دئییلدیر.

فیر قه میزین موسیسلری اوز سوزلرین علنی صورتده روزنامه میزده یازیب خالقا گؤستریرلر. بؤیوک کونفرانسلاردا دانیشیلان سوزلریمیز خالقدان گیزلی دئییلدیر. بونولا بئله یالان شایبعملر ایله اوز کونوللرینی شاد ائتمک ایسته ینلر عجا دونیانین ان آخماق آداملاری دئییلدیرمی؟

بیزیم یالان شایبعملردن ائله بدیمیز گلیمیر. چونکی خالق اولارین اینتیشار وئرلرین موغریض اولدوغونو بو واسیطه ایله داها تئز تشخیص وئره بیلر. قوی هر نه اللرینه گلیر یازیب تئهرانا گؤندرسینلر. یا تئهراندا اوز ایدارلرینین پنجره سیندن ائشیکگی گوره بیلیمین روزنامه مودیرلری ایسته دیکلری سوزو قوراشدیریب روزنامه لرینده یئرلشدیر سینلر. بونلارین جامیعه ده هئج بیر تاثیر اولما بیلمز. بیز همیشه یازمیشیق: یولوموز دوز و مقصدیمیز آشکار دیر.

بیز آذربایجان خالقینین سعادتینی و ایرانین سفالت و فلاکتدن خیلاصینی ایسته ییریک.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان» نؤمره 12، مهر 3، سپتامبر، 25

ارباب و رعیت مساله سینین حلی

ارباب و رعیت مساله سی شهرین خاریجینده انظارلی جلب اندن مساله لردن بیریدیر. رعیت مقامات مربوطه طرفیندن گؤندریلن بخشنامه ده دایانیب په لوی دؤوره سینده و اوندان ایرلی زمانلاردا بعضی طاماحکار اربابلار طرفیندن ایختیراع اولونان بیدعتلری وئرمک ایسته مییر. اربابلار ایسه توبوق بیر قیجلی دیر دئییه، بیر قدم ده اولسون ایرلی گلیمیر، بیر دینار دا گودشت ائتمگه تنزول انتمیرلر.

نتیجه ده خرمنلرین چوخو بیغیلمامیش قالمیشدیر. باشقا بیر طرفدن ده کنلیلرین ایچینده بعضی آداملار تاپیلیر کی بالتانی دیبین ووروب بهره وئرمک بئله ایسته مییرلر.

بو محصولون پایمال اولماسی، یاضیش و قار آلتیندا قالماسینا مونجر اولما بیلر. اونا گوره مومکوندور کندلینی آجلیق وادار ائتسین اوز الینین رنجینی اربابین ایجازه سینه مونظیر اولمادان تصروف ائتسین. بو صورتده اربابلارین نارضایتی و دادقالی اولاجاق، رعیت و ارباب ایختیلافی گوندن گونه گنیشلنجه کدیر.

بیلدیگیمیز گۆره اربابلارین اکثری بو ایختیلافاين تئزلیکله رفع اولاسینا طرفدار دیرلار. اولار ایضافی وئرگیلردن صرفنظر ائمگه راضی دیرلار. لئیکن بعضی نالینصاف و بوینو یوغونلار بو ایشه مانع اولور. اولکهده شولوقلوق و هر جمرج یاراتماق اوچون زمینه حاضیر لاماغا سعی ائدیر، اونسوز دا باشلانمیش حریق ی آلولان دیریرلار.

ایستر آمینیت و آسایشی برقرار ائتمک، ایسترسه عدل و اینصافی گۆزله بیب زور دئمگین قاباغینی آماق، ایسترسه محصولون تلف اولماسینا یول وئرمهک اوچون دؤولت مامورلاری بو ایشه بیر آخیر قویمالی دیر.

بیز آرزو ائدیریک آقایی اوستاندار رسمن بیر بخشنامه ایله ارباب و رعیتین تکلیفلرینی موعین ائتسین و کندلی یه نه قدر وئرگی وئریمک لازیم اولدوغونو یازیب گؤسترسین و هانسی بیدعتلرین لغو ائیلدیگینی اربابلارا قاندرسین.

اگر بونولا بنله اربابلار ایختیلافاي داوام ائدیرمکه ایصرار ائدرسه کندن آغساقلالاریندن بیر نچه نفر و کندلرده دؤولت نومایندهسی اولان کدخدولارین حوضریله خرمنلر گؤتورولسون. بو صورتده ارباب اوز حاقینی گؤتورمک ایسته مزسه، اوز ایله اوزونه ضرر ویرمیش اولور.

اگر بو خصوصدا جیدی بیر قدم گؤتورولمزسه مئیدانا چیخان هر حادثه و ایتیفاقا سماجت ائدن اربابلار ایله کندلیلری اللرینده آلت ائدن ماجراجو عونصورلردن علاوه دؤولت مامورلاری دا مسول حساب اولوناجاقلار.

فیرقه میز بو ایختیلافاين عادیلانه بیر صورتده رفع ائدیلمه سینه جیدن طرفدار دیر. آمینیت عومومینی حیفظ ائتمک اوچون گؤذشته حاضیر اولان اربابلار، بیز وار قوومیزله کؤمک ائده جیمیک. شرارت پئشه و ماجراجو اداملارین الینده آلت اولمایاجاییق. قانونی بهره وئرین کندلیلر ده بیز صمیمی دوستلاریمیز اولدوغو اوچون چالیشاجاییق اولارین حاقلاری پایمال اولماسین. لئیکن یومورتادان، دؤشک پولوندان، بایراملیق دان، قوزو و جوجه کیمی بیرحمانه وئرگیلردن اؤترو دونیانی قان دریاسینا دؤندریمک ایسته مین اربابلار ایله، فورصدن ایستیفاده ائدیب مالیک و رعیت ایختیلافاي، هر جمرج و شولوقلوقا چکمک ایسته مین ماجراجو و ایستیفاده چی عونصورلر ایله فیرقه میز خالق دوشمنلری کیمی ماعامیله ائده جکدیر.

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان» شوماره 13 مهر 4- سنپتامیر 26

بیزی اوز حالیمیزا قویسونلار

تئهران روزنامه لریندن بیری فیرقه میز ی تنقید ائدرکن یازمیشدی کی، آذربایجانلیلارین شیکایتی یئرسیز دیر. چونکی ایرانین آیری ایالتلرینه ده توجه ائدیلمه میشدیر.

بیز آیری ایالتلر باره سینده بحث ائتمک ایسته میریک. مومکوندور بو ایددیعاً چوخ حقیقته یاخین اولسون. لاکین آذربایجانین مرکزی اولان تبریز شهرینی او مقاله یازانلار گلیب گؤرسه دیدلر تصدیق ائدریلر کی، جندق و بندر عابباس ایله ده بنله رفتار ائدیلمه میشدیر. اورمییه، اردبیل، خوی، قطعن کاشان و قوم ایله موقایسه ائدیله بیلیملر. حالبوکی، ریضا خان مئیدانا چیخمازدان اول بو شهرلر آبادانلیق و مدنیت جهندن حتا تئهرانین اوزوندن بنله ایره لیده ایدیلر.

تبریزده تناتر، تاماشاخانالار اولدوغو زماندا تئهراندا بو آد ایله آدلاندرماق مومکون اولان بیر موسیسه بنله یوخ ایدی. آستارادا خالقین اوز کؤمگی و تشبوئو ایله آچیلان مدرسه نین نظیرینی ایسفاهاندا گؤرمک اولماز دی. تبریزین، اردبیلین تجارت موسیسه لری بوتون ایراندا شوهرت و اعتباردا بیرنجی حساب اولوناردی. اورمییه نین گؤز للیگی، آبادلیغی ایرانی سیاحت ائدن اوروپالیلارین اثرلرینده موهم یئرلر توتاردی.

ایندی ایستهمیردیک آذربایجان حاقیندا مقاله یازانلار گلیب بو شهرلری نظر دن کئچیره ایدیله. تبریز حتا قزوین ایله موقاییسسه اندیله بیلمز. اورادا اقلن تزه اوصوللا ایجاد اندیلیمیش اوج آسفالت خیابانلار تصادوف اندیلیر. بویوک تبریز شهرینین مرکزی خیابانینین یاریسی بنله آسفالت دئییلدیر. یایدا توز- تورپاق، قیشدا پالچیق و میردابلار سورونوب سوروکلنن جامعاتی بورادا ساحلایان فقط ناچارلیقدیر.

قیشدا یاناجاق یوخلوغو، یایدا سو قحطلیگیندن تبریزین حاماملاریندان ایستیفاده ائتمک غنیر-مومکون اولان ایشلردندیر.

باغچالار و حیطلرده اولان آغاج و گؤیرتی قورویوب محو اولوب گئدیر. خالقین سوسوزلوقدان فریادی گؤیلره قالخیر.

ساده بیر تحقیقات آپاریلارسا اهالینین یوزده یئتمیشی تراخوم و سایر گؤز ناخوشلوقلارینا موبتلا اولدو غونون ایدیعا دئییل، حقیقت اولدو غو آشکارا چیخار. ایشسوزلیک خالقیمیزین اکثریتینی تهدید ائدیر. بو جهندن شهرلریمیزی ترک ائدیپ بیر پارچا چورک دالینجا باشقا شهرلره موهاجیرت اندنلرین سایه گون-گوندن آرتیر و قورخولو بیر شکیل آلیر.

مدرسهلریمیز چوخ فنا بیر حالدادیر. خالقین توجه و رغبتینه باخمایاراق حتا شهر اهالیسی اوشاقلارین یوزده اونونو مدرسهیه گؤندره بیلیمیر. آجلیق و فلاکت نتیجهسینده آلتی یاشلی بالالارین زحمتیندن بیرحمانه صورتده ایستیفاده ائدیله. خالی کارخانالاریندا، پارچا توخویان ال دزگاهلاریندا چالیشان کارگرلرین یوزده هشتادی کیچیک یاشلی تدریس و تربیه محتاج اوشاقلاردیر. بونلارین گونده ایکی ریبال، بلکه اوتوز شاهه موزد آلانلاری واردیر. بنلهلیکله، آذربایجانین نسلی کسلیله و آذربایجان خرابهزار حالا دوشور.

آذربایجان خالقی ایرانین آیری ایالتلرینده یاشایان خالقلارا بنزمز. بیزیم کندلیلریمیز قول گوجو ایله حاصل یارادیر. باغبانلریمیز زحمت و رنج سایهسینده ابدلیق ووجودا گتیریرلر.

آب-هومیزین سرتلیگی و اولکه میزده اوزون مودت داوام ائدن قیش فصلی خالقیمیزی فعال و زحمتکش، قوروتلی بیر خالق اولماغا وادار ائتمیشدیر. اونا گوره نه تک آذربایجان بلکه بوتون ایراندا ووجودا گلن صنایع بو خالقین قودرت و دوزومونه مینتداریر.

بندرشاهدان بندرشاهپورا قدر قورولان دمیر یول خطی بیزیم زحمت و رنجیمیزین محصولودور. مازانداران و سایر شهرلرده ووجودا گلن فابریکلری آذربایجان کارگرلری دولاندیریر. حتا، تئهرانین آغیر ایشلری بیزیم کندلریمیزی ترک ائدیپ چورک دالینجا گئدن جاوانلاریمیزین عؤدهسیندهدیر.

تئهران روزنامهلری تک قاضیه گئدیر. آذربایجان ایله ایرانین آیری یئرلرینده فرق یوخدور دنمکله، اوزلرینین جهالت و غرضلرینی ثوبوتا یئتیریرلر.

آذربایجان تئهراندان بیر شئی ایسته میر. اونا اوز حالینا قویسالار کافیدیر. اونا ایمکان وئرسه لر، اوز ایله اوز ایشلرینی ایداره ائتسین، بسدیر. تئهران بیزی ایفلیج و موعطل ائتمیشدیر. گوز آچماغا یول وئرمیر، خیردا بیر ایش گورمک ایسترسک نفسیمیزی کسیر، ال-قولوموزو باغلا بیر.

هر گون بیر اوغرونو اوستاندار، فرماندار عونوانی آلتیندا الینه بویوک بیر چمدان وئریب، اوستوموزه گؤندیریر. تزه و ایتی بیر اولگوج ایله مین دفعه لر ایله قیرخیلمیش باشلاریمیزی قیرخماقدان اوتانمیرلار. نچه آیدان زییادهدیر شهر انجونی اینتیخاب ائتمیشیک. هله اونون تصدیقیندن بیر خبر یوخدور. اوغرو لار، دولت پولونو منیمسه یئرلر باشیمیزا حاکیم کسلیله هر بیر قدمده قارشیمیزا انگل چیخاریرلار.

نه اوچون الی ایللرله مملکتی موعطل ائدن اوغرو، یالانچی و خاین مأمورلار بننه گرک مملکته علاقمند اولان فعال و تزه نفس بو آذربایجانلیلاردان قاباق توتولسون؟

آذربایجانلی، حتا بو ناقیص قانونلار باقی قالسا بنله اوزونو ایداره ائتمگه قادیردیر. تئهراندان بیز هئج بیر کومک ایسته میریک. بیزی اوز حالیمیزا قویسونلار. بو فقیر وضعیتده بنله اولارین خاین مأمورلاریندان یوز قات یاخشی بیر صورتده ایشلهیه بیلریک.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» شوماره 14، مهر 5، سنپتامبر 27

فیرقه اوینوجاق دئییلدیر

خالقین فیرقه‌میزه اولان هوس و رغبتی چوخلارینی یوخودان اویدیب تشکیلاتیمیزا چکمکده‌دیر. موختلیف طبقه و دستلره منسوب اولان اشخاص، دسته-دسته گلیب یازیب اؤزلرینی عوضو اولماغا موعرفلیک ائدیرلر.

بو آخنین ایچریسینده یاخشی آداملار و ساغلام فیکرلی آزدیخالار، تجربهلر، دموکراتلار اولدوغو کیمی، یالانچی عونسورلر ده واردیر.

بو عونسورلر کناردا موخالیف ائتمکدن مأیوس اولوب، بیزه تشکیلاتیمیزین ایچریسینده اوینو آچماق فیکرینده‌دیرلر.

بونلارین بعضی‌سی چوخ شیطانلیق و بدذاتلیق ایله ایشه گیریشمیشلر. اول فیرقه‌دن، جمعیتدن، مرام و مسلکدن دم وورور، سونرا خیردا و اهمیتسز نظره گلن ایرادلارلا ساده عوضولرین ائتمکده چالیشیرلار. بونلارین نئیرنگ و حیللری چوخ ماهیرانه‌دیر. بیر واخت عوضولریمیزین و موسیسلریمیزین بعضیلرینی تمجید ائدیر، آنجاق بیر، یا نئجه نفره نسیب بدبیللیک گؤستریرلر. آیری بیر واخت فیرقه باشیندا دورانلاردان بیرینه تملوق دئییر، آیریلارینی یارایان- یارامایان توهمتلر ایله لکه لندیرمگه و بو واسیطه ایله اورتایا نیفاق سالماغا چالیشیرلار.

البته، بو حوقالارین قاباغینی آماق چوخ تنز بیر زاماندا مومکون اولاجاقدیر و فیرقه عوضولری چوخ تنزلیکله اولارنی تانییب اغیزلارینی یوماجاقلار. بوندان چوخ بحث ائتمگه گلمز.

قورخمالی- یاراماز عونسورلرین باشچیسی عقیده و مسلک موخالیفلرین تشکیلاتیمیزا سوخولمالاریدیر. بونون ایندین قاباغی آلیماز ساق فیرقه چوخ تنز بیر زاماندا شیکست تاپا بیلر.

بونلار فیرقه‌میزین سیرالارینا قنید و شرطله داخل اولماق ایستینلر دیر.

بونلار او آداملار دیر کی، دئییرلر: بیز سیزین شوعارلارینیزین هامیسینی قبول ائده بیلریم. اونلارین بعضی‌سی بیزیم سلیقه‌میزه او یغون دئییلدیر. بیز دموکرات اولاریق آما بو مادهلره سس وئریمیک. بیز اونلارا دئمهلر بیک کی، سیز بویورون اؤز مسلکی نیزه مووافق بیر فیرقه یارادین. بیزیم مسلکی میز بودور. کیم بو مسلکی تامامیله قبول ائدرسه بیزیم جرگه‌میزه داخل اولما بیلر. کیم قنید و شرط قویماق ایستیرسه، بویوروب گئتسین. فیرقه اوندان اؤترو دئییل کی، هر کس اونون ایچینده اؤزونه مخصوص بیر مسلک و بیر پرنسیپ ایجاد ائتسین. فیرقه همفیکرلر، هممسلک تشکیلاتیدیر. اونون بوتون عوضولری بیر مرام و بیر نیظاما تابع اولمالیدیرلار.

یالانچی عونسورلر ائشیددیگیمیزه گؤره شهرلرده تشکیلاتیمیزا یول تاپا بیلیمیشلر، اونلارین ایچریسینده مرموز آداملار دا واردیر.

بیز بونو آشکار صورتده دئییریک: دموکراتیک فیرقه‌میزین مرام و نیظامی داخلینده هر کس اؤز فیکرینی بیان ائده بیلر. شوعارلاریمیزی تامامیله قبول ائدن اشخاصین شدید تنقیدلرین ائشیتیمک بیزیم ان موهم وظیفهلریمیزدندیر. لاکین شوعاردان کناردا ائدیلن تکلیفلر بیزیم دوشمنلریمیزین تلقینی اولدوغو اوچون ابدن نظرده توتولما یاجاق. او فیکرلر طرفیندن ایصرار ائدنلر ایستر فیرقه‌نین کونفره‌سینده، ایستر آیری موسیسه‌لرده گؤرونورسه چوخ ساده بیر صورتده تشکیلاتدان ایخراج ائدیله‌جکدیر.

اطرافا اینتیخاب ایشیدن اؤترو گئدن فیرقه مأمورلاری بونو آچیق و آیدین بیر صورتده فیرقه‌یه دؤطلب اولانلارین نظرینه یئتیرمه‌لیدیرلر.

اگر بو کیمی آداملار کونفره‌یه اینتیخاب ائدیلیمیش اولسالار زحمت چکیب گلمه‌سینلر. اولاری اعتبارنامه کومیسیونو رد ائده‌جکدیر.

دموکرات فیرقه‌سینده دموکرات اولمایان آداملار یئر یوخدور.

موراجیعتنامه‌میزده گؤستریلن شوعارلاری ایصلاح ائتمک مومکوندور. لاکین اونلارین اساس و پرنسیپینی دییشمک اولماز.

میلی دیلده تدریس، محلی و ایقتیصادی موختاریتین قانون اساسی اوزرینده قورولماسی، لازیم اولان ایالت و ویلایت انجومی کیمی مسالهلر دییشلمز.

بوندان علاوه بعضي سول سوز دانیشان، اوزونو داها آزادیاخه گؤستریم ایستیم آداملارین دا ضررلی سوزلرین قباغی آلیمالیدیر. بونلار اگر اوز خطرناک شوعارلارینی تکرار اندرلسه، ساغ و ایرتیجای عوصورلر کیمی فیرقهمن اوزاقلاشدیریلرلار. بونلار آذربایجانین ایلحاقی مسالہسینی اینتیشار وئرلر دیر.

آذربایجان ایراندان آیریپ آیری مملکتہ یاپیشدیرماق سوزو فقط فیرقه میزین بوتون دوشمنلری طرفیندن اینتیشار تاپمیشدیر. بیز بو شوعارلارین یالان و معناسیز اولدوغونو عملده ایثبات اندیریک. بیز ایرانین ایستقلال و تامامیتینه شدیدن عالاقمندیک. آذربایجان ایسه ایران داخیلینده اوز مدنی، میلی حاقینا مالیک اولمالیدیر.

بو حاق و ایختیاری آذربایجان خالق قیرخ ایل بوندان اول سیلاح گوجو ایله آماغا موفق اولموشدور. بیز اونودیریلتمک ایستیمیک. یالانچی دمور اتلار ایسه دئییرلر: آذربایجان سوزونو بئله آغیزا آماق اولماز. اصلن آذربایجانلین دیلی: یوخدور.

یا اینکی آذربایجانین وارینی چکیب تئهرانا آپارانلار باره سینده دانیشماق زولفی- یاره توخونماق دئمکدیر. عصریمیز بو سوزلره گولر و اونو دینلری مسخره اندر.

بئله دمور اتلار بورویوب دولفقاری (1) کیمی اوز خصوصی و عایله ی دمور ات فیرقلرینی قورسونلار، بیزیم اونلار ایله رفاقتیمیز توتماز.

میر جعفر پیشهوری

«آذربایجان» شماره 15، مهر 6، 28 سئپتامبر

1-آذربایجانین زنجان ماحالیندا ایری تورپاق صاحیبی اولموشدور.

آذربایجان اوز تاریخی وظیفه سینی اونوتماز

آذربایجان آزادیخا هلا رین فیرقه تشکیلی ایله مشغول اولدوقلارینی گورونور، تئهران موستبیدلری اونلارین عموم ایران آزادیغینا لاقئید اولمالاری کیمی تلقی انتمیشلر. بو دوغرو بیر تفسیر دئییلدیر. تئهران و ایرانین آیری شهرلرینده آزادیغی محو انتمگه باشلایان قارا قوملر اوز تکلیفلرینی دوشونمهلیدیر.

آذربایجان تئهرانین اوبونلارینا چوخ منفی و بدبینلیک ایله باخیر. بو سادهلک ایله مشروطه و قانون-اساسینی اورتادان آپارماق اولماز. بئش-اون نفر موستبید ایستدیگی کیمی خالقین قان و سیلاح گوجو ایله آدیغی آزادیغی پوزا بیلمز. خاین و موستبید مجلس وکیللری بیر داها قان و قوربانلیق طلب اندیرلر.

صدروالشرافین قبول اندیلمه سی، آزادیخه جمعیتلرین قاداغان اولونماسی، روزنامه لریمیزین قاپانماسی، آزادلیق یولوندا موباریزه اندن قهرمانلارین حبس اندیلمه سی ایران میلتنه اعلان-حرب دئمکدیر. صدر حوکومتی و مجلسین موستبید نوماینده لری بو اعلان-حربدن غالب چیخا بیلیمه جکلر.

اون و اون بئش نفردن چوخ اولمایان ستار خان دسته سی بیر گون بوتون دونیا ایجتیماعیتینه قارشی دایاناراق مشروطه نی ایره لیلتمگه موفق اولدو. اونون آتمیش میندن زییاده موتشکیل شاگیردلری بو آسانلیق ایله مشروطه و آزادلیق پرچمینین آیقلار آلتینا سالینماسینا یول وئر مکلرینی آرزو اندنلر قطنن آحماق و دیوانلر اول بیلر.

آذربایجان دمور ات فیرقه سی بوتون ایران خالقلارینین آزادلیق و نیجات اوردوسودور. بو فیرقه ایگیرمی بئش گونلوک سوردویو عؤمرونده بؤیوک موفقیت قازانمیش، اونون صداسی بوتون آذربایجان شهرلرینی بوروموشدور.

ایگرمی بئش گونده آتمیش مین عوضو توپلاماق دونیا تاریخینده آت تصادوف اولان ایشلردندیر. خالقی بو آزادیخواه تشکیلاتین طرفینه توپلایان عجبایمان، عقیده و احساساتدان باشقانه اولاییلر؟ بو احساساتین قاباغینی هنج بیر قووه سد ائده بیلمز.

بیز مقاله لریمیزین بیرینده یازمیشدیق: «اگر تهران اوزونو ایرتیجانین قوجاغینا آتارسا، بیز اوز آزادیغیمیزی مستقل بیر صورتده تامین ائدهجیمیک». او ایشیمیزین باشلانغیجی ایدی. ایندی فیرقه میزین قودرتی او قدر آتمیشدیر کی، بیر قدم ایره لی قویوب دئییریک: «اگر تهران توتدوغو ایرتیجای یولدان قاییتماق ایسته مزسه، بیز اونو قهر و غضب ایله او یولدان قایتارمالی بیق».

ایران آزادیخواه لاری آرخایین اولسونلار کی، آذربایجان اولناری ترک انتمه بیب، همیشه اولدوغو کیمی قطعی چارپیشمادا اولنارین مؤحکم آرخاسی اولاجاقدیر.

بیزیم امنیت و آسایش شو عارلاریمیزی سو- تعبیر ائدیپ خالقین امنیت و آسایشینی آیری یوللار ایله پوزماق ایسته ییلر اود ایله اوینادیقارینی بیر دفعه آنلامالیدی لار.

آذربایجان خالقی یاتمامیشدیر. او، بو گون هر بیر زاماندان قودرتلیدیر. اگر اوچ هفته بوندان ایره لی آزادیخواه لار صفینده اینتیظامسیرلیق، عجله و هدفسیر حرکتلر نظره چارپیردیس، بو گون اولناری ایداره ائتمگه قادیر مونتظم بیر مرکز وجودا گلیمشیدیر.

ایختیلاف و نیفاق نغمه سی چالماغا باشلایانلار آغیزلارینی یوموب یئرلرینده اوتورمالیدی لار.

بیز تکرارن دئمیشیک: طبقاتی مباریزه آپارمیریق. آما، اگر بیزیم حوسنی- عملیمیزدن سو- ایستیفاده ائدیپ آزادیخواه لار و خالقین زحمتکنش طبقه سینین فشار آلتینا آماق ایسته ییلر تاپیلارسا، فیرقه میزین اولنارا نیسبتن رفتاری چوخ شیددتلی اولاجاقدیر.

تهران یونو بیر دفعه بیلسین کی، آذربایجان آزادیخواه لاری اولنارین خیانتکار حرکتلرینی دقیق بیر صورتده تعقیب ائدی رلر.

صدروالاشرافی حؤکومت باشینا کنچیرن مجلس ایران میلینه و مشروطیته خیانت ائتمیشدیر. چونکی، بو موستبید ایران آزادیخواه لارینین و ایران مشروطه سی نین باش دوشمنلریندندیر.

خاینلرین جزاسینی میلت اوزو تعیین ائده جکدیر.

ایران آزادیخواه لاری جیدن اومیدوار اولمالیدی لار. صدروالاشرافلارین خاین اللریله زیندانلارا سالینمیش، مباریزه آپاران آزادلیق قهرمانلارینا قارداشلیق سالامی!

میر جعفر پیشه وری

«آذربایجان» شوماره 16، مهر 8، سنپتامبر 30